

ÚJKELET

..... Izraeli magyar nyelvű független lap

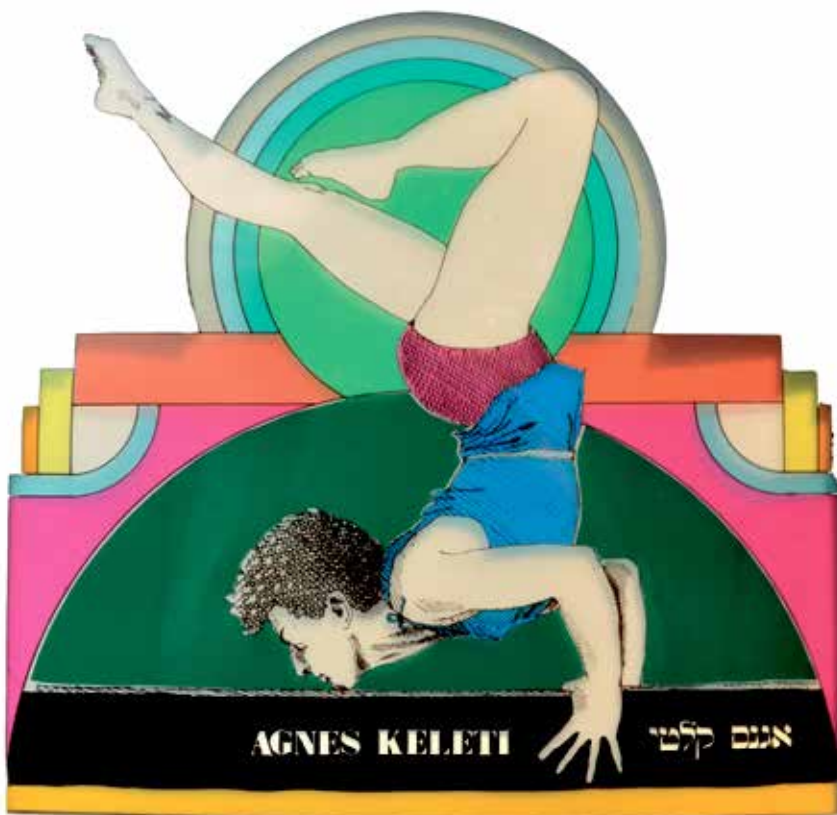
külföldi
& itthoni
HÍREK

„SOSEM ÁLMODOZTAM A SIKERRŐL – MEGDOLGOZTAM ÉRTE.” (Estée Lauder)

Kudarok, tragédiák és balszerencse – ám ha megtanulunk felállni és hinni, a siker mindig lehetőség marad.

A siker receptje

KÉP: DANI KERMAN, DIASZPORA MŰZEUM

Bár mindannyian sikerről álmodozunk, kevesen vannak, akik az álmokat valóságra váltják – leginkább, mivel sikeresnek lenni kőkemény munka. Töröcsik Mari mondta egyszer: „Nincs az a sikeres pálya, amin ne lehetne többszörösen is elhullani – aki már elégedett magával, annak nincs hova tovább.” Talán ez az, ami igazán izgalmas legfrissebb lapszámunkban bemutatott hőseink életpályáján.

Közülük az egyik Keleti Ágnes. Az ötszörös olimpiai bajnok tornász első kitüntetését, a Magyar Köztársasági Sportéremérem arany fokozatát 28 évesen, 1949-ben kapta meg. A legutóbbit, az Izrael-díjat pedig idén – 96 évesen. Pedig nem indult könnyen. Keleti 1948-ban az olimpián egy szalagszakadás miatt nem vehetett részt – ám a balszerencse nem tiporta maga alá.

Mert a sikeres emberek nem adják fel. Holott mindegyikük életében volt tragédia, ami megtörhette volna őket. Avram Hersko életét a hadifogság árnyékolta be, de Izraelbe költözve csak a jövővel foglalkozott: 2004-ben kémiai Nobel-díjat kapott. Efrájim Kishonnak a koncentrációs táborokkal kellett megküzdenie – Izraelbe a pesti humorral érkezett, ami aztán sikerre kulcsa is lett. Herzl Tivadar pedig megijedhetett volna az előtte kibontakozó antiszemitizmusról a Dreyfus-ügy kapcsán. De inkább álmodni mert egy új hazáról, Izraelről.

Kitartás, önbizalom és megfélemlíthetlenség. A példákat látva ez a siker receptjének alapja. A kötelező hozzávalók, amik után már elég érzés szerint izesíteni. És ha nem lesz megfelelő a végeredmény... próbáljuk újra.

Polgár Zsófi

A SIKEREKEN TÚL

De mi történt a középső Polgár lánnyal? Valahol itt él, a „merkázban”, két gyereke van és férje, boldog. Kisegít a férje rendelőjében, fest, sakkal pedig már alig-alig foglalkozik, pedig arra született – de legalábbis arra nevelték, szinte csecsemőkorától fogva. Nem ő választotta a hivatást, ami megannyi elképzelhetetlen sikert hozott neki, de nem bánja, hálás érte, az élményekért, az utakért, az emlékekért, a teljesítményért, a Polgár-lányok különleges hármasaért. De hálás azért is, hogy egy másik szakaszba ért az élete – ahonnan már hátradoxolva izlelgetheti a siker érdekes, édeskés-kellemes utóízét. Cikkünkben az olimpiákra és bajnokságokra emlékezünk, a kicsi lányra, aki világhírű férfi sakkozókkal mérte össze az erejét – és nem is hiába.

Politzer Maymon Krisztina interjúja a 10-11. oldalon

A legnagyobb életigenlő

AZ EVÉSTŐL A POLITIKÁIG – TOMI LAPID ÉLETÉRŐL

Larger than life – mondja az angol, és nincs talán ember, akire jobban illene ez a meghatározás, mint mindenki Tomi Lapidjára. Hivatásos életélvező, szenvedélyes vitázó volt és igazi poli-

tikus – a lehető legmélyebbről tört fel belőle az igazságszeretet, az egyenlőség tisztelete. Nagyszabású életéről emlékezünk meg e havi anyagunkban.

Frankpeti cikke a 8. oldalon

A TARTALOMBÓL:

A legendás Honthy Hanna nyomában
Róna Éva ismét tollat ragadott (7. o.)

Miért kapott Keleti Ágnes Izrael-díjat?
Ronen Dorfan sportriporter írása (9. o.)

A galileai az igazi Betlehem?
Markovits Mária útleírása (12. o.)

Izrael technológiai sikerei
Dr. Paszternák András ezúttal a CsoPát képviseli (13. o.)

3 izraeli-magyar arckép: Simmel Zsuzsi, Rác Jhosua és Horváth Kati
Kristóf Juli beszélgetései (14. o.)

Czeizel Endre egyik utolsó interjúja
Surányi András tollából (17. o.)

Erős-Hajdu Szilvia, lapunk hajdani főszerkesztője
Vadász Évának adott interjút (19. o.)

Újra nyitva az 1-es terminál

BOLTOKKAL, KÁVÉZÓKKAL, ÉTTERMEKKEL

A Ben Gurion reptér 1-es terminálja átfogó felújítás után nyitotta meg újra kapuit a fapados járatok utasai előtt. A reptér megújult részét május közepén adták át az utasoknak négy hónapos felújítás és átépítés követően. Az épület, mely a reptér főterminálja volt egészen amíg a 3-as terminál át nem vette a helyét 2003-ban, manapság a fapados járatok utasait szolgálja.

Az átfogó felújítás, amely januárban kezdődött, megújította a terminál check-in, poggyászlérakó, biztonsági ellenőrzési és útlevél-ellenőrzési részlegét. Jövő hónapban pedig duty free boltok, kávézók és éttermek nyitják majd meg kapuikat az utasok előtt.

Az 1-es terminált használja többek között, az EasyJet, mely az Egyesült Királyságba, Franciaországba, Hollandiába, Svájcba, Olaszországba és Németországba kínál járatokat, a Wizzair, amely Magyarországra, Romániába, Lengyelországba, Lettországra, Bulgáriába, Csehországba és az Egyesült Királyságba repül, illetve a Norwegian Air (Dániába és Svédországba induló járatokkal), az Arkia Airlines és az Israir Airlines.

„A fapados járatok számának üdvözlendő növekedése jelentősen, több tucat százalékkal csökkentette a tengeren túli utak árát és jelentősen növelte az Izraelből egyenesen elérhető desztinációk számát” – mondta Jiszrael Katz közlekedési miniszter.

„Idén nyárral kezdődően a fapados járatok utasai saját termináljukon élvezhetik szolgáltatásainkat. Az Open Skies (Nyílt égek) megállapodás, amelyet az EU-val írtunk alá olyan fogyasztói forradalmat generált, melyhez foghatót még nem látunk és megígérhetem, dolgozni fogok további egyezmények aláírásán olyan légitársaságokkal, amelyeknek vannak járataik Izraelbe” – tette hozzá Katz.

(Globes)

Segítsen dokumentálni múltunkat!

A tel-avivi **Diaszpóra Múzeum** olyan történeteket, fotókat, videókat vagy bármilyen más információt keres, amelyek az Izraelen kívüli zsidó közösségek életét mutatják be – különös tekintettel az 1980-as évek utáni anyagokra.

Amennyiben rendelkezésre állnak ilyen anyagok, kérjük töltsse fel azokat a múzeum online adatbázisába a <http://dbs.bh.org.il/> honlapon keresztül, hogy még átfogóbb képet kaphassunk és nyújthassunk látogatóinknak a diaszpórában élő zsidóságról.

Minden megosztott információ teljes egészében a feltöltő személy vagy közösség tulajdona marad.

Tüntetés a CEU mellett Tel-Avivban

TÖBB MINT ÖTVENEN ÍRTÁK ALÁ A PETÍCIÓT

Április 22-én a világ több nagyvárosához hasonlóan, a tel-avivi Jarkon parkban is demonstráltak a helyi magyar ajkúak a CEU és az oktatás szabadsága mellett.

„A magyar felsőoktatási törvény módosításával lehetetlen helyzetbe hozott CEU, illetve az oktatás szabadsága mellett fogunk kiállni. London, Cambridge, Koppenhága, Aalborg, Párizs, Kijev, Szófia, Bristol, Bréma, Sydney, New York és Portland után most rajtunk, izraeli magyarokon a sor, hogy kifejezzük a szolidaritásunkat a CEU-val” – mondta az esemény főszervezője. A beszédek után a résztvevők az alábbi petíciót írhatták alá:

„Lent nevezett szervezetek és polgárok szolidaritásunkat kívánjuk kifejezni a felsőoktatási törvény módosításai által érintett Közép-európai Egyetem mellett és ennek kapcsán szükségét érezzük annak, hogy ezen nyilatkozatunkkal személyesen is felhívjuk a figyelmet a demokrácia és az em-

beri jogok fontosságára – országhatárokról való tekintet nélkül. A magyar kormány intézkedése, amely a CEU ellehetetlenítésére irányul és jövőbeni magyarországi működését fenyegeti, véleményünk szerint sérti az akadémiai szabadságot és ezáltal a független, kritikus gondolkodás alapértékeit. Nem tartjuk elfogadhatónak és határozottan tiltakozunk továbbá az ellen is, hogy a fenti intézkedések nyílt és burkolt alapja Magyarországon kitalált ellenségek elleni uszításra épül, azon belül személyesen egy olyan ember ellen folytatott intézményes kampányra, aki magyar holokauszt-túlélőként vagyonával az idegengyűlölet ellen lép fel, amikor a nyitott és demokratikus társadalom intézményeit – azon belül is a színvonalas és szabad oktatást – támogatja.”

A külügyminisztériumnak címzett petíciót mintegy félszáz ember írta alá, mely hivatalos keretek között átadásra került Magyarország izraeli Nagykövetségén.

Amerikai támogatás a palesztinoknak

REPTÉR, ERŐMŰ, CEMENTGYÁR

Donald Trump amerikai elnök e heti közel-keleti látogatása előtt magas rangú palesztin hatósági tisztviselők benyújtottak egy listát azokról a fejlesztésekről, amelyek amerikai támogatásával szerintük megerősödhet a palesztin gazdaság.

Mahmud Abbasz május eleji washingtoni látogatása során már felmerült egy ciszjordániai reptér, egy erőmű és egy cementgyár terve éppúgy, ahogyan a Holt-tenger partjára megálmodott szállodafejlesztés is.

A Palesztin Hatóság tisztviselői támogatási kérelmüket a magas munkanélküliségi mutatóval igyekeztek alátámasztani. Érveik szerint néhány nagyobb állami beruházás enyhítené a területre jellemző 18-21 százalékos munkanélküliségen, amely leginkább a felsőfokú végzettséggel rendelkezőket sújtja. Mint mondták az egyetemi diploma megszerzése után a diákok mintegy 80 százaléka munka nélkül marad, évente több mint 20 ezerrel növelve a diplomás munkanélküliek számát. Indoklásuk szerint az évek óta tendenciózusan csökkenő nemzetközi támogatási összegek éppúgy hozzájárultak a kialakult helyzethez, mint a csökkenő számú izraeli munkaengedély.

Meglátásuk szerint a palesztin gazdasági problémák mérsékléséhez nagy volumenű állami megrendelések kellenének, ehhez várják az amerikai anyagi támogatást. Az ambiciózus tervek között szerepel egy 36 millió dolláros cement-

gyár építése betlehemi területen, amely palesztinok ezreit foglalkoztathatná, valamint 60 millió dollárt szeretnének egy 45 megawattos erőmű építéséhez, de tárgyalások folynak egy napkollektorokat működtető telep felállítására is.

A turizmus fejlesztésére egy eilatihoz hasonló kis repülőtér kialakításához amerikai politikai támogatást és anyagi erőforrásokat remélnék. Állításuk szerint 100 millió dolláros palesztin befektetést tudnának mozgósítani egy szállodakomplexumra, amelyet a Holt-tenger északi partján valósítanának meg, ennek akadályá, hogy a partszakaszt jelenleg Izrael ellenőrzi, ennek megváltoztatását is amerikai hátszéllel szeretnék elérni.

Benjamin Netanjahu miniszterelnök és Avigdor Lieberman védelmi miniszter támogatja a fejlesztéseket. A koalíció erős pártja, a Bajt HaJehudi köztudottan elutasítja a kétállami megoldást, a Naftali Bennett vezette párt blokkolná a palesztin fejlesztéseket, és korlátlan izraeli építkezéseket javasol a Nyugati-parton.

Moshe Kahlon pénzügyminiszter múlt héten folytatott tárgyalásokat a palesztin tisztségviselőkkel az Allenby híd határátelölőhely közös felújításáról és 24 órás nyitva tartásáról. Két hete az amerikai közel-keleti megbízott Jason Greenblatt Brüsszelben ültette egy asztalhoz Tzachi Hanegbi izraeli regionális fejlesztési minisztert és a palesztin pénzügy-, energetikai és vízügyi minisztereket, hogy közös projektekről tárgyalva segítség elő a béke ügyét.

Mint ismert, Donald Trump amerikai elnök felújítaná az izraeli-palesztin béketárgyalásokat, és az amerikai mediációval folytatott megbeszélések sikere érdekében mérsékeltebb szunnita arab államok segítségét is igénybe kívánják venni. Bizonyára erről is szó lesz Trump mai szaúd-arábiai tárgyalásain.

Izraelinfo

külföldi & itthoni HÍREK

Trump információt szivárogtatott

DÜHÖS A TITKOSSZOLGÁLAT

Az izraeli titkosszolgálat emberei az iszonyúan mérgeses, amiért az amerikai elnök a Fehér Házban az izraeli hírszerzés által gyűjtött információkat kotyogott ki Szergej Lavrov orosz külügyminiszternek és Szergej Kiszljak nagykövetnek – írja a 444.

A *Foreign Policy*nek nyilatkozó egyik tiszt szerint félelmetes, ami történt. Az első kérdésük az volt: „Mi folyik itt? Mégis mi ez?” Az izraeliek attól tartanak, hogy az oroszok kiadják a forrásokat Iránnak, és a szivárogtatás akár a források életébe is kerülhet. Ráadásul a forrás elvesztése még az Iszlám Állam elleni amerikai hadműveleteket is veszélyeztetheti. Izrael egyre jobban aggódik amiatt, hogy Oroszország Iránnal együtt támogatja a szír vezetést, és nagy ütemben fejlesztik a kiberháborús képességeiket.

A *New York Times* írta meg, hogy az orosz miniszterrel és nagykövettel folytatott találkozásán Donald Trump egy ISIS-es terrortámadás tervéről megszerzett információkat ismertethetett, melyek egy része az izraeli hírszerzéstől származott. A lapnak név nélkül nyilatkozó hivatalnok szerint az izraeli fél korábban külön kérte, hogy az USA kezelje érzékenyen ezt az információt. Trump mégis arról írt Twitteren, hogy teljesen jogában állt, hogy megossza a terrorizmus elleni harccal összefüggő információt, és egy „nagyon-nagyon” sikeres találkozó volt ez.

Danny Yatom, a Moszad korábbi vezetője azt mondta, hogy amit Trump tett, súlyos károkat okozhat az izraeliek és az amerikaiak biztonságának. Főleg akkor, ha az információ az irániakhoz is eljut.

Foreign Policy/444

FOTÓ: WIKIPÉDIA, MTI

KIADÓ LAKÁS BUDAPESTEN
XIII. kerületi, Béke úti kétszobás, erkélyes lakás garázzsal kiadó Budapestre látogatóknak.
Ár: 35 Euro/éj.
Elérhetőség: Kulcsar@chello.at

Forexes csalót tartóztattak le

A KNESZET SZABÁLYOZNA AZ IPARÁGAT

Az izraeli rendőrség Tel-Avivban letartóztatta egy bináris opciókkal csalo vállalkozás vezetőjét, és elkobozta a cég számítógépeit – jelentette a The Times of Israel című angol nyelvű izraeli honlap.

Több hónapig tartó titkos nyomozás után fogták el Eliran Szaádat, akit külföldi áldozatok több mint félmillió dolláros (150 millió forintos) kifosztásával gyanúsítanak. Csalással, hamis könyveléssel, megtévesztéssel, hamisítással és zsarolással vádolják a bináris opciókkal kereskedő vállalkozás 38 éves főnökét.

Szaáda Express Target Marketing nevű cége működtette a SecuredOptions és az InsideOption nevű vállalatokat, amelyek csalo módszerekkel, bináris opciókkal kereskedve komoly pénzüsségeket sajtoltak ki külföldi áldozataikból.

Szaádat egy szingapúri nő ügyvédjének panasza alapján tartóztatták le, akitől a cég hamis néven bejelentkező ügynökei több mint félmillió dollárt csaltak ki. Ugyanezt a vállalatot már tavaly novemberben két svéd testvér is megvádolta, akiket majdnem százezer euróval (mintegy harmincmillió forinttal) csaptak be, majd többet

nem válaszoltak telefonhívásaikra. A csalással pénzhez jutó cég dolgozói álleveken mutatkoztak be, és azt állították, hogy Londonból telefonálnak, de a svéd testvérpár kinyomozta, hogy egy Tel-Avivban lévő irodából érkeztek a hívások. Miután történetüket tavaly nyilvánosságra hozta a The Times of Israel, ők visszakapták a pénzüket.

A honlap szerint Izraelben már mintegy tíz éve futnak az évente több milliárd dollárt beszedő, a tel-avivi telefonközpontokban több ezer izraelit foglalkoztató, nemzetközi bináris opciós csaláson alapuló vállalkozások, amelyek "mindent vagy semmit alapon" busás hasznot ígérnek rövid távú befektetésekért cserébe, de gyakorlatilag szinte sohasem engedik nyerni a rászédett befektetőket.

A Kneszetben idén februárban elkezdték egy működésüket törvényen kívül helyező törvény előkészítését. Az ellenük megindított törvénykezés hatására az utóbbi hónapokban több cég tulajdonosa áruba bocsájtotta vállalkozását, illetve megpróbálják külföldre költöztetni irodáikat.

MTI/Izraelinfo

Palesztin államot akar az EU

JERUZSÁLEM KÖZÖS FŐVÁROS LENNE

Az 1967-es határok mentén, két egymás mellett létrejövő állam megoldása mellett képzelt el egyedül a közel-keleti béke megteremtése – hangsúlyozták az Európai Parlament képviselői strasbourg-i plenáris ülésükön május 18-án.

Az uniós parlament tájékoztatása szerint a képviselők elfogadott határozatukban kijelentették, hogy az évtizedek óta tartó konfliktus befejezéséhez egy független és szuverén palesztin állam létrehozására van szükség, amely békében és biztonságban él Izrael és más szomszédos országok mellett.

A képviselők szerint nemzetközi jogot sért, ezért azonnal le kell állítani az izraeli

telepek építését. Az ilyen tevékenység aláássa a két államon alapuló megoldás lehetőségét és súlyos akadályt gördít a béketeremtő erőfeszítések elé – fűzték hozzá. Kiemelték, a béke megőrzésének egyik záloga Jeruzsálem, mint közös palesztin és izraeli főváros kijelölése.

Az Európai Unió béketeremtő kezdeményezését – amely meghatározott időn belül konkrét eredményeket kíván elérni, és amelynek középpontjában a két államon alapuló megoldás szerepel – minél hamarabb el kell indítani a palesztin-izraeli konfliktus megoldása érdekében – húzták alá az uniós parlament képviselői.

MTI

Donald Trump Izraelben

A BÉKE FONTOSÁGÁT HANGSÚLYOZTA

Donald Trump amerikai elnök a tel-avivi Ben Gurion repülőtérén mondott rövid beszédében kiemelte az Egyesült Államok és Izrael erős szövetségét, valamint reményét fejezte ki, hogy az arab országok is készen állnak a terrorizmus elleni harcra és a kapcsolatok javítására Izraellel.

Amerikai elnök még soha nem érkezett Izraelbe ilyen „hamar”, négy hónappal a beiktatása után. Ezt az izraeli tízes tévécsatorna hírmagyarozói Trump elnök eltökélt szándékával magyarazzák, amellyel meg kívánja oldani a Közel-Kelet évtizedek óta egyik legsúlyosabb konfliktusát, a palesztin-izraeli viszályt, amiben elődei jórészt kudarcot vallottak.

Rivlin repülőtéri üdvözlő beszédében hangsúlyozta, hogy a világnak, a Közel-Keletnek és Izraelnek erős Amerikára van szüksége, s Jeruzsálem és Washington közös értékeket vall. Netanjahu történelminek nevezte Trump látogatását, mert amerikai elnök először veszi első külföldi

útjának célállomásai közé Izrael. Az izraeli kormányfő hangsúlyozta országa terrorizmus elleni küzdelmének fontosságát, beszélt országa béketörekvéseiről, a vallásszabadságról, arról, hogy a keresztények szabadon gyakorolhatják a vallásukat Izraelben.

Donald Trump rövid beszédében az erős amerikai-izraeli szövetséget emelte ki, kifejezte reményét, hogy az arab országok is készen állnak a terrorizmus elleni harcra, és a kapcsolatok javítására Izraellel. Felszólította a térségbeli vezetőket, hogy működjenek együtt a béke megteremtése érdekében. Azt is mondta, hogy ilyen tekintetben új reményekkel töltötte el a szaúd-arábiai látogatása.

Az elnök meglátogatta a Jeruzsálem Óvárosát is, volt a Siratófalnál, látogatása második napján pedig a jeruzsálemi holokauszt múzeumba, a Jad Vasembe is eljutott.

Izraelinfo

A magyar külügyminiszter izraeli látogatása

NETANJAHU FOGADTA SZIJJÁRTÓT

Szijjártó Péter május 18-i látogatásán az izraeli kormány több miniszterével is egyeztetett a két ország politikai, gazdasági és tudományos együttműködéséről. A gazdasági együttműködés fejlesztésének három legfontosabb területe az Izraellel történő autóiipari navigációs kooperáció, partneri kapcsolat kialakítása a vízgazdálkodás területén, valamint a magyar földgázimport megteremtése az Izrael partjainál megtalált földgázvagyonból a magyar energiabiztonság növelése érdekében – mondta Szijjártó Péter.

A magyar külügyminiszter elsőként Netanjahuval találkozott Jeruzsálemben, hogy megbeszéljék a két ország együttműködésének kérdéseit, ezek között a rendszerváltás óta első alkalommal esedékes, júliusi izraeli kormányfő-látogatást Magyarországon. „Politikai együttműködésünket megerősíti, hogy július 18-án és 19-én, a rendszerváltoztatást követően első alkalommal, Izrael miniszterelnöke Magyarországra látogat, és nemcsak kétoldalú találkozót bonyolít le, hanem a visegrádi négyek miniszterelnökeivel is találkozik, mert Magyarország adja a négyek elnökségét” – tette hozzá.

A magyar külgazdasági és külügyminiszter a kormányfővel folytatott jeruzsálemi megbeszélése után Tel-Avivban Eli Kohen izraeli ipari és gazdasági miniszterrel, Juvál Steinic energia- és vízügyi miniszterrel, valamint helyi üzletemberekkel folytatott megbeszéléseket. „Magyarország és Izrael nagyon fontos politikai, tudományos és gazdasági szövetségesei egymásnak” – hangsúlyozta Szijjártó Péter, aki elmondta, hogy a két ország éves kereskedelmi forgalma meghaladja az ötszázmillió dollárt, és Budapest az Eximbanknál egy ötszázötvenmillió eurós hitelkeretet hozott létre a magyar-izraeli gazdasági együttműködés továbbfejlesztése érdekében.

A magyar gazdaság versenyképessége növelésének érdekében három területen terveznek előrelépést: a legfontosabb az önzetű autók fejlesztésében készülő együttműködés. „A magyar gazdaság gerincét az autóiipar adja, s ennek az iparágának a jövőbeni fejlődése alapvetően meghatározza a magyar gazdaság fejlődését” – emelte ki Szijjártó Péter. A szoros kooperáció Izraellel az önzetű autók tesztelésének és kifejlesztésének európai központjává teheti Magyarországot. Különböző vállalatfelvásárlások nyomán világossá vált, hogy Izrael lesz az autonóm, vagyis az önmagát vezető járművek fejlesztés-

nek egyik világközpontja. A NavNGo nevű izraeli vállalat, Magyarország stratégiai partnere több száz szoftvermérnököt foglalkoztat hazánkban, világszinten is vezető a GPS szoftverek fejlesztésében, és rendkívül fontos szerepet játszik az önzetű autók megteremtésében – jellemezte az együttműködés alapját jelentő kapcsolatot a külgazdasági és külügyminiszter. „Zalaegerszegen egy egyedülálló tesztpályát építünk az autonóm vezetéshez, erről kormányközi megállapodást is fogunk kötni – mutatta be a terveket a politikus. – Egyre több nagy autóiipari vállalat nem csak a termelését, hanem a fejlesztését is Magyarországra hozza”.

Izrael vízkereslete meghaladja a hagyományos vízkészletének lehetőségeit, s ezért az öntözési rendszerek és a vízgazdálkodásban megjelenő mérnöki feladatok igen nagy hangsúlyt kapnak. Ezen a területen várható a második fontos együttműködés a két ország között: a Fővárosi Vízművek már közös munkába fogott több nagy izraeli vízipari vállalattal, s júliusban közös beruházásba kezdenek, klórozó víztisztító berendezéseket fognak együtt kifejleszteni.

A kooperáció harmadik területe az energiaipar lesz. 2010-ben hatalmas gázlelőhelyeket találtak Izrael partjainál a Földközi-tengeren, 1300 milliárd köbméternyi gázvagyonra bukkantak.

„Izrael jelentős szerepet játszhat Európa, és Magyarország energiabiztonságában. Ha az előzetes terveknek megfelelően 2019-2020-tól megindul a kitermelés, akkor Magyarország érdekelt a gázvásárlásban (akár vezetékkel, akár csővezetékkel), szállítással, hiszen a nagyobb biztonság érdekében minél több forrásból szeretnénk vásárolni” – ismertette a minisztérium terveit ezen a téren Szijjártó Péter.

A politikai együttműködésről a miniszter elmondta, hogy Magyarország mindig is elkötelezett támogatója volt az Európai Unió és Izrael közötti szoros kapcsolatoknak. „Nyomás alatt tartjuk az EU külügyi főképviselőjét, hogy hívja össze minél előbb Izrael társulási tanácsulását – hangsúlyozta a politikus. – Mindig is kiegyensúlyozott megközelítést szorgalmaztunk Izraellel szemben mind az ENSZ-ben, mind az EU-ban, támogatjuk a közel-keleti békefolyamatot, és minden segítséget megadunk a közvetlen tárgyalásokon alapuló kétállami megoldás létrehozásához” – emelte ki Szijjártó Péter.

MTI/Izraelinfo

Az ember a Vaskupola mögött

Sok mindenben nem értünk egyet mi, izraeliek, ám egy biztos: politikai nézettől és származástól függetlenül hálával gondolunk az ország rakétavédelmi rendszerére, a Vaskupolára. Cikkünkben a rendszer fejlesztőjét, Daniel Gold táborkot mutatjuk be.

Amikor Gold először felvetette a rakétavédelmi rendszer ötletét, az Izraeli Védelmi Intézetben úgy gondolták, Daniel Gold dandártábornok megőrült. Azóta a Vaskupola néven (héberül Kípat Barzel) ismert, Gold által kidolgozott, radarhullámokon alapuló rendszer ezrek életét mentette meg. A rendszer rövid- és középtávú rakéták ellen mintegy kilencven százalékos pontossággal vehető be, megfelelő időben kilőtt ellenrakétái a levegőben semmisítik meg a lakott településekre irányított, Gázából érkező lövedékek túlnyomó többségét.

Az ember, aki másokért intézményeket dönt meg

A Vaskupola a 2012-es Felhőoszlop hadművelet meglepetéshőse volt. Renoméjét pedig csak tovább javította a 2014-es Cuk Eitan során, amikor megnyugtató biztonsággal hártotta el a lakott területek felé irányított rakétatámadások túlnyomó többségét.

„Emberéleteket akartam menteni. Látam, hogy mi folyik, és azt mondtam magamban, hogy minden technológiát, amely Izraelben létezik, az emberi élet védelmére kell felhasználnunk. Módot majd találunk. A politikai és katonai irányításnak mindig hosszú időre van szüksége ilyen projektek megvalósítására, de időközben mi megteremtettük a megoldást.” – válaszolta Daniel Gold arra a kérdésre, hogy volt ereje életben tartani ezt az (2005-ben még) utópisztikus projektet.

Gold már 2004-ben összehívott egy bizottságot a rakétavédelmi technológiák lehetőségeinek tanulmányozására. Egy évvel később, 2005 augusztusában Izrael egyoldalúan kivonta állampolgárait a Gázai övezetből. Sok szakértő helyesen megjósolta, hogy béke helyett ez a lépés további támadásokat hozhat Gáza felől. Gold a Honvédelmi Minisztérium irányelvével egyértelműen figyelmen kívül hagyva haladt előre a Vaskupola megvalósításával. Nem volt hajlandó belenyugodni, hogy a projekt elakadjon a bürokráciában. „Nem voltam biztos benne, hogy a pénzügyi háttér meg tudjuk teremteni, így egy ma-

FOTÓ: ISRAEL21C.ORG

gánbefektető is volt a mellényzsebemben, de végül nem volt szükségem rá.”

Szélmalomharc

Két évbe telt, hogy meggyőzzék a projekt finanszírozásáról a szkeptikus döntéshozókat a Rafael Advanced Defense Systems-nél. Mindeközben külsős vállalatok már a Vaskupola különböző elemein dolgoztak, beleértve az mPrest Systems (szoftver) és az Elta Systems (radar) cégeket. „A legjobbakat választottuk az országban” – mondta Gold az Iszrael Hajom újságnak 2012-ben. „A 70 éves rakétaszakértőnk mellett 25 éves mérnökeink dolgoztak, akik frissen kerültek ki az egyetemről. Közös munka volt, hierarchia nélkül. Olyan volt, mintha egyszerre 15 komoly start-up vállalatot irányítanánk. A munkájukat pedig profin össze kellett hangolnunk, hogy ne vesztessük az időt.” Mivel a Vaskupola már a tesztelés során sem követhetett el hibákat, ő és munkatársai kifejlesztettek egy speciális módszert a csapat különböző erőinek irányítására. „Sokan érdeklődnek a munkamodellünk iránt is” – mondta Gold, aki a Tel-avivi Egyetemen szerzett doktori fokozatot elektrotechnika és üzleti menedzsment területén.

„Amikor elkezdtem az egészet, a tudományos közösség szkeptikus volt. Ha

úgy vesszük, tényleg úgy hangzott, mint egy sci-fi regény. Rakéták más rakétákat kapnak el, miközben azok repülnek. ... De örömmel állíthatom, hogy a sci-fi valósággá vált,” mondja. „Ha hiszünk valamiben, megtaláljuk a kellő rugalmasságot ahhoz, hogy meg is valósítsuk, még akkor is, ha meg kell küzdenünk a szélmalomokkal. Néha érdemes Don Quijoténak lenni.”

Vaskupola-akkumulátor

A rendszer egyszerű – ám ugyanakkor rendkívül bonyolult technikai alapokon nyugszik. A Vaskupola radarja azonosítja a bejövő lövedékeket, és meghatározza, hogy mely rakétákat irányítják lakott területekre vagy stratégiai eszközökre. Ezután egy Tamir elfogó rakétát küld a kiválasztott célpont felé, hogy azt elpusztítsa. Természetesen a Vaskupola nem az első ilyen rakétaelhárító rendszer. A Egyesült Államok például a Patriot föld-levegő rendszerrel védekezik. A Vaskupola azonban ennél kisebb, kevésbé költséges és jobban alkalmazkodik az egyedi körülményekhez.

A rendszer ára azonban épp olyan jelentős, mint az általa végzett életmentő munka. Fejlesztésére, építésére és hasznosítására izraeli és az amerikai forrásokból 4,5 milliárd sékelt (1,3 milliárd dollár) fordítottak.

Mindemellett pedig a rendszer jó hatással van Izrael kollektív szellemére is.

„Az emberek úgy érzik, hogy valaki vagy valami védi őket. Megbízhatnak benne, mert látják, hogy szépen működik. Természetesen továbbra is fedezékbe kell vonulni, mert ez nem 100%-os védelem, de az emberek jóval inkább biztonságban érzik magukat és büszkéek az izraeli teljesítményre.”

A Vaskupola után

Gold ma saját nemzetközi tanácsadó céget üzemeltet, Gold R&D Technology and Innovation néven, mely kutatás-fejlesztéssel, innovációval, számítógépes biztonsággal, okos / biztonságos városok fejlesztésével foglalkozik – sok más mellett. Önkéntes vezetője a kereskedelmi/polgári

Cyber Kutatás-Fejlesztés izraeli nemzeti bizottságának, illetve az Israel Brain Technologies (IBT) igazgatótanácsának tagja. (Az IBT egy nonprofit szervezet, mely elkötelezte magát Izrael agy-technológiai iparának előmozdítására a betegek javára.) Ez megmagyarázza azt is, hogyan alkalmaznak a Vaskupola algoritmusai az agykutatásból csent képleteket.

„Hogyan viszonyulunk egy összetett probléma megoldásához? A hadseregben minden nap ezt tesszük” – mondta. „Az ilyen típusú projektekben, mint amilyen a Vaskupola a részt vevő tudósok és kutatók közül sokan továbbviszik a megszerzett tudásukat a következő munkahelyükre. Amit a komplex multidiszciplináris megoldások összeállításáról megtanultak a projektben, jól szolgálja őket az új területeken, legyen az high-tech vagy agykutatás.”

Gold a legfontosabb izraeli katonai kitüntetés, az Izraeli Védelmi Díj kitüntette, a 2015-ös Függetlenségi Nap egyik fáklyagyújtója volt. Ezeket a megtiszteléseket a Vaskupola védelmi rendszer kidolgozásáért nyerte el. ■

(Az Israel 21, az IBT, az Iszrael Hajom cikke nyomán)

Kristóf KONYHÁJA

MESÉS MENÜK (NEM CSAK) VEGÁNOKNAK
Növényi alapú invencségek az elmúlt évek legsikeresebb vegán receptgyűjteménye alapján Steiner Kristóftól.

FOOD TRUCK
KOLLABORÁCIÓK ÉTTERMEKKEL,
BÁROKKAL,
KÁVÉZÓKKAL,
SZÁLLODÁKKAL
VEGÁN ESKÜVŐ, CÉGES RENDEZVÉNY ÉS MÁS ESEMÉNY CATERING
FŐZŐKURZUSOK, WORKSHOPOK

@WHITECITYBOY INFO@STEINERKRISTOF.COM
@KRISTOFKONYHA @KRISTOFKITCHEN

DESIGN REDHEADS HU
REDAHEADS

SÁRA SALAMON
Photography

Várandós, újszülött, baba és családi fotózás az otthonában vagy a szabadban.

Teremtünk együtt emlékeket...

CSALÁD
Fotózás

Sára
0527972655
weboldal:
sarasalamon.com

A siker nem ismer határokat

IZRAELBEN SINCS KÓSER KOLBÁSZBÓL A KERÍTÉS

Steiner Kristóf

Itt csak nyomor van, meg kilátástalanság, itt hagyok mindent, kimegyek Izraelbe – hallottam már jó néhányszor, főként magyaroktól, és bár valamikor régen hevesen bólogtam, hiszen nekem is szent meggyőződése volt, hogy „külföldön mindig minden sokkal jobb”, mára inkább csak somolygok a bajszom alatt. Hiszen megértettem: ha valaki nem tud talpon maradni Budapesten, annak bizony Tel-Avivban sem életbiztosítás belevágni a Nagy Bizniszbe, mert a helyszínváltoztatás önmagában még nem garancia – sem a sikerre, sem a sikertelenségre.

Mi több: ki merem jelenteni, hogy Izraelben sikeresnek lenni sokkal komplikáltabb, mint Magyarországon – tekintve, hogy hatalmas a verseny, és legyen szó high-techről, kulináriáról, de akár még festés-mázolásról is, minden egyes munkára több tucat szakember pályázik, akik közül a befutók akár éjt nappallá téve is bizonyítanak, hogy a feladatra termettek. Hatnapos munkaheteket tolunk végig, és a szabadúszók gyakorlatilag éjt nappallá

téve dolgoznak (még ha a „nappalt éjjé téve” a parton fekszenek is egy üveg jégbe hűtött Goldstarral). Aki azt képzei, hogy kiutazik Izraelbe a Szohnuttal, lakásbérlet-támogatást kap az államtól, ingyen nyelvtanfolyamot az ulpánon, és ettől majd könnyebb lesz kikaparni a gesztenyét, az óriásit téved. Ne várjunk, amíg a miniszterelnökünk, a gyártulajdonos, a munkaközvetítő, vagy akár a rabbi elénk tárja a siker tévedhetetlen receptjét. Véres verejték, rengeteg szerencse, fáradhatatlan kitartás, és egy hatalmas adag „chill”, azaz „a végén úgyminden oké lesz” attitűd szükségeltetik ahhoz, hogy ne fojtsa hazaköltözésbe a bánatát, akinek nem jött össze elsőre... vagy másodikra... vagy sokadikra.

A magyar bevándorlókat segítő szervezetek és egyének persze mind támogatást jelentenek abban, hogy egyfajta katalizátorként elindítsanak egy virágzást, de ahogy mondani szokás: „nincs olyan, hogy ingyen ebéd”, a munkát már mindenkinek magának kell elvégeznie. A sok ajándéknak vélt támogatás ráadásul sokakat kimondottan elkényelmesít, és amikor véget ér a támogatott idő-

szak, annál nagyobbat koppannak, minél magasabbra emelte őket a „rendszer”, amelyben annyira bíztak. Csak egyetlen prózai példa: még az ingyenes nyelvtanfolyamon is teljesíteni kell – másként nem csak a többi tanulót hátráltatja a kevésbé szorgalmas nebuló, de egy év múlva garantáltan hülyének érzi majd magát, amiért lehetősége volt tisztességesen megtanulni egy nyelvet, ő azonban órák helyett az orosz bevándorló csajokat hajtott, vagy Mose robogóján száguldozott a Bat Jam-i sétányon. Azóta Mose sehol – ahogy a nyelvtudás se.

Sikeresnek lenni sokak számára azt jelenti: teli bankszámla, menő kocsi, sokszobás ház, irigy szomszédok – ám a valóságban a fent felsoroltak legfeljebb azt garantálják, hogy több minden miatt kell majd aggódni, hiszen „mi lesz velem, ha mindezt elveszítem?”. A siker inkább valami olyasmit jelent: „Boldog vagyok az aktuális élethelyzetemben, és motiváltnak érzem magam, hogy még elégedettebb, még teljesebb életet teremtsék magamnak és azoknak, akiket szeretek.” Ez pedig korántsem helyrajzi kérdés. ■

Dicső kudarc

Kedves Olvasók! Önök mit gondolnak, mi a siker? Inkább izraeli magyarul kérdezem: mit gondoltok, mi a siker? Talán a boldogság? Lehet-e a kudarc a sikerhez vezető út egyik kockaköve?

Virtuális szerkesztőségünkben azt gondoljuk, a siker és a kudarc egyaránt a vágyaink megvalósítását jelenti. Egy kudarcba fulladt folyamatból felállni fél siker. Állva maradni háromnegyed siker, és azután felfelé ívelni a teljes siker. A sikerhez vezető út pedig boldogsággal van kiköveve. Sokszor.

Az Új Kelet újság történetében alapos kudarcnak ígérkezett a lap 2015. év végi bezárása. Amikor az újság hajdani tulajdonosa lemondott az Új Keletről, nagy elánnal vetettük bele magunkat szeretett nyelvésanyánk rendszeres művelésébe és a munkába, hogy a majdnem százéves lapot újra sikeressé tegyük. Hatalmas kudarcot örököltünk meg, de azzal, hogy formájában és tartalmában megújítottuk a lapot, és immár „Az Új Kelet nem a régi” jelszóval rendszeresen megjelenünk – mind Izraelben, mind Magyarországon –, a boldogságunk szárnyakat kapott.

Másfél éve úgy gondoltuk, hogy mi, az olvasók, izraeli és magyarországi zsidók és nem zsidók vagyunk az Új Kelet, és Münchhausen báró után szabadon a hajunknál fogva húzzuk ki magunkat a mocsárból. Azóta minden egyes lapszám megjelenése egy kis siker. Igazi sikertörténet persze akkor leszünk, amikor saját irodánk lesz és fizetett munkatársaink, amikor majd megint elő lehet fizetni az Új Keletre, amikor a kollegák gyakornokokat tanítanak a szerkesztőségben és vállalati autókkal furikáznak interjúkra és riportokat készíteni aktuális eseményekről, amikor nem két hónapig olvas majd egy Új Keletet a család apraja-nagyja, hanem, ne adj Isten, visszatérünk a heti rendszerű megjelenésre, amikor az MTI tőlünk kér majd híreket... De elég legyen az álmódorából, a munkánk gyümölcséből pedig sose legyen elég!

Ebben a lapszamban szerzőink szétcincálják a siker fogalmát, szembeállítják a kudarcral és megszólaltatják az izraeli magyar siker jeles képviselőit. Mindannyiukra büszkék vagyunk, és további sikereket kívánunk. Önöknek, azaz nektek pedig kellemes olvasást! ■

Vadász Éva főszerkesztő

Ragadós-tapadós dicsőség

Krasznai Éva

A siker szó régen azt jelentette: „ragadós, tapadós”: „Történék egyszer, hogy az ura egy nagy sikeres sárba dőlt, mint lovastól” (Pázmány). A „siker” szó származéka, amely agyagot, tapadós anyagot jelentett (ma gabonamagvak fehérjeanyagát nevezik így). A „siker” jelentése így alakult: „megtapadó”, „hatékony”, „eredményes”: ezen a ponton vonódott el belőle, most már önálló és eltérő jelentéssel, a siker szó.

De mi is az a siker? Nos, azt hiszem, ahány embert megkérdezzük, annyiféle válasszal szolgálnak. Rengeteg a sztereotípiák, mégis közös szabály – és talán éppen ezt a legnehezebb megtanulnia az elvárások örvényében a sikert üldöző emberek.

Kevesen képesek mindenhol maximumot nyújtani, de ha mégis, az sem jelenti törvénytörést, hogy valóban sikeresnek érezzük magunkat. Ha jól fizető állásunk van, még közel sem biztos, hogy munkánk boldogsággal tölt el, sem az, hogy határozottan szeretjük, amit vég-

zünk. Vannak boldog gyermektelenek, és vannak boldogtalan sokgyermekesek. Egy ember, aki óriási erőfeszítéssel, hatalmas energiabefektetéssel benuulásból tér vissza a mozgásra képesek világába, az nyugodtan nevezheti magát sikeresnek.

A lényeg az, hogy ki mennyire békelt meg önmagával, a teljesítményével, az élethelyzetével. Meg kell találnunk azt az állapotot, amihez megfelelő a képességünk. Apró gyermekkortól delgelgetünk álmokat, amiket azután jól kinövünk: rendőr, katona, orvos, tanár, vadakat terelő juhász leszek, ha nagy leszek. Természetesen ezek legtöbbikét az évek során magunk mögött hagyjuk, ám az álmok segítenek megtalálni azt az utat, amit végigjárva kiteljesedhetünk, vagyis megvalósítjuk önmagunkat. És a bónusz az, ha azzal embertársainknak is hasznára lehetünk.

Carol S. Dweck, a Stanford Egyetem pszichológiaprofesszora évtizedekig kutatta a szemléletmód, a motiváció, az önuralom és a siker összefüggéseit. Bebizonyította, hogy ha megfelelő – fejlődési – szemlélettel tekintünk önmagunkra és a világra, az olyan tudásvágyra és kitartásra sarkall bennünket, amelynek köszönhetően az élet minden területén sikeresebbek leszünk.

Miért nem segíti gyermekeink fejlődését, ha készségeiket és intelligenciájukat dicsérik? A harsány, karizmatikus vagy a szerény, befelé forduló vezetők sikeresebbek?

Vajon az akaraterőnkön múlik, hogy be tudjuk-e tartani fogadalmainkat?

Nem csupán képességeinktől vagy tehetségunktől, sokkal inkább szemléletmódunktól függ, elérjük-e céljainkat. A megfelelő szemlélettel nemcsak gyerekeinket motiválhatjuk iskolai teljesítményük javítására, de mi is rengeteget fejlődhetünk mind személyes, mind szakmai téren.

Akár tudatában vagyunk, akár nem, folyamatosan rögzítjük, mi történik velünk, mit jelentenek ezek az események, és mit kellene tennünk. Elménk folyamatosan monitoroz és értelmez. A szemléletmód biztosítja a keretet és vezérli az elménkben zajló szakadatlan értelmezési folyamatainkat. A rögzült szemlélet olyan belső monológot eredményez, amely a bírálatra helyezi a hangsúlyt. „Ez azt jelenti, hogy lúzer vagyok.” „Ez pedig azt jelenti, hogy jobb ember vagyok náluk.” A fejlődési szemléletű emberek ugyancsak folyamatosan figyelik a történéseket, az ő belső monológjuk azonban elsősorban nem arra épül, hogy ezzel a módszerrel saját magukat vagy másokat értékeljék. Érzékelik ugyan, hogy pozitív vagy negatív tartalmú információt kapnak, ugyanakkor gondolkodásuk a tanulásra és a konstruktív reakciókra állt be. „Mit tanulhatok mindebből? Hogyan fejlődhetek?”

Ha képesek vagyunk a fejlődésre, ha az IQ mellett az EQ – érzelmi intelligencia – is kellőképpen magas, akkor nyert ügyünk van bármely élethelyzetben. ■

GRAFKA: LEON RUBINSZTEIN

Impresszum Főszerkesztő: Vadász Éva • Social media: Steiner Kristóf • Olvasószerkesztő: Kristóf Juli • Korrektor: Sebő Anna • Művészeti vezető, tördelő-grafikus: Dániel Zsófia • Képszerkesztő: Salamon Sára • Szerzőink: Arje Singer, Avi Ben Giora, Borgula András, Egervári Vera, Fenyves Gabriella, Frank Peti, Halmos László, Halmos Sándor, Krasznai Éva, Leor Jacobi, Markovits Mária, Mautner Zsófi, Oren Zsuzsa, Politzer Maymon Krisztina, Paszternák András, Radmila Markovic, Róna Éva, Ronen Dorfan, Sáfrán István, Schnapp Lea, Steiner Kristóf, Surányi J. András, Szabó Orsolya, Szendrő Iván, Uri Asaf • Email: ujkelet@gmail.com • Új Kelet online: ujkelet.online • Ára: 21 sékel, Eilat: 18,50 sékel • Az Új Kelet újságot 1918-ban Kolozsváron Chaim Weisburg alapította • Felelős kiadó: Steiner Kristóf, Salamon Sára, Vadász Éva • Hirdetés: +972-54-472-7472 • Információ a terjesztésről: +972-50-528-8982 • Nyomdai kivitelezés: Hadfusz Hechadas Kft. • A szerkesztőség nem felel a hirdetések tartalmáért. A kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldjük vissza.

A lányom és a siker

..... Fenyves Gabi

Hanna azt mondja, az összes lány a dráma szakon, ahova idáig járt, sikeres akar lenni. Most viszont húzogatja a vállát, hogy mit is tudna mondani a sikeréről, amikor éppen kirúgták a gimnázium dráma szakáról. A vizsga után a folyosó megtelt síró kislányokkal. Csak Hanna nem sírt. Dühös volt.

– Ugye tudod, tévedés azt hinni, hogy az a siker az, ha mindenhol megállítják az embert, hogy szelfit készítsenek vele? – kérdem Hannát, mire ő azt feleli, hogy nem is ezért akar híres lenni, hanem mert ha ismerik, akkor sok emberhez juthatnak a gondolatai. Titkon büszke vagyok válaszára, mert az ő korában én is pont ezt feleltem volna.

– Nem is értem, fordul hozzám, hogy te, aki olyan nagy festő akartál lenni, mint Leonardo, hogyan is törődhetél bele, hogy így élj, ilyen névtelenül? – Nem akarom elkeseríteni de aztán mégis kimondom, pedig tudom, hogy ezt a gondolatot én is csak felnőtt fejjel voltam képes elfogadni: – Ugyan már! Egymillió év múlva teljesen mindegy lesz, hogy Justin Biebert vagy engem ismertek-e többen, illetve hogy Justin Biebernek egymilliárd, nekem meg csak 30 rajongóm volt. – Ennél tovább nem jutunk, izegni-mozogni kezd, majd bocsánatot kérve sürgős ügyére hivatkozva faképnél hagy.

Kislányom számára, aki most tizenhárom éves, ez a téma elvont fogalom. Kérdéseimre erőltetett válaszokat kapok csupán. Lehet, a siker fogalma ebben a korban még nem körvonalazódott eléggé. Így hát csak magamban fűzöm tovább gondolataimat. Egy festőnőnek, mint én, a siker vagy sikertelenség az élet szükségszerűen fontos eleme. Tehát jól fel kell készülnünk e kérdéskörből egy életre, még akkor is, ha ez a művészkutatásnak nem volt része.

Ahhoz, hogy sikeresek lehessünk, előbb meg kell határozni a céljainkat. Sikeresek akkor leszünk, ha elértük céljainkat.

Egészen modern korunkig úgy gondoltunk, hogy létezésünk célját, értelmét helyettünk mások, más hatalmak tűzik ki. Egy ideje azonban már nem tudunk bízni abban, hogy céljainkat külső erők határozzák meg, mint ahogy abban sem, hogy létezésünk számítana bármi és bárki számára. Valóban ez elbizonytalanító érzés, és az sem ad nagyobb önbizalmat, hogy ma már tudjuk, céljaink meghatározása a mi kezünkben van. Hogy valami megbomlott a célok és sikerek terén, azt korunk celebekkel teli világa is mutatja, ahol többnyire követhetetlen értékek avatnak embereket ismertekké.

Létezésünk célját magunknak kell megtalálnunk, és ha már kezünkben lesz, akkor mint kérdésre felelet, könnyedén sikeresek is lehetünk majd. Úgy is fogalmazhatnánk leegyszerűsítve, hogy a mai kor legnagyobb kihívása sikeresnek lenni.

A lényeg, hogy mint egy madár, pontosan azt a kört leírassuk, amit leírni képesek vagyunk, hogy minden bennünk lévő készséget, akaratot, lehetőséget maradéktalanul bejárnunk. És ehhez nekem újabban nincs is szükségem többre, mint az én kis mini univerzumom ötven emberére, akik szeretik és értik, amit csinálok. ■

Baby Einstein és társaik

HOGYAN NEVELJÜK SIKERRE GYERMEKEINKET?

Mint gyermekfejlesztési specialista, gyakran próbálok választ adni arra a kérdésre, hogy vajon milyen a sikeres gyermek, és hogyan nevelhetünk gyerekeinkből sikeres felnőtteket. A válasz nem egyszerű, hiszen két teljesen különböző dologról van szó. Ami sikert jelent a gyerekkorban, az nem egyezik azzal, amit a felnőtt világ sikerként azonosít. Azonban vannak közös elemek.

..... Oren Zsuzsa

Gyerekkorban a siker milyensége és mércéje a kortól függ. Az első években a szülők a fizikai és szellemi fejlődésre összpontosítanak, és sikerként az számít, amikor a gyerekek ezen mércék szerint produkálnak. A következő lépések lesznek majd az önállóság és a szociális sikerek alapjai. Ezt követi majd az iskola, ahol a tanulmányi sikerek kerülnek előtérbe a szülő szempontjából, miközben a gyerek inkább a szociális és érzelmi világban való sikerei alapján méri fel az önmagáról kialakított képet. Felnőttként a sikert a környezetünk vetíti vissza ránk. A sikeres ember valamiben, valamivel az átlag felett teljesít, amire a környezete reagál, és ez az elismerés az, ami a siker mértékét határozza majd meg. Ez lehet helyi siker, amit csak a szomszédok vagy a munkatársak látnak, ám ami ugyanolyan emberi erényeket követel meg, mint az országos, vagy globális siker.

A sikeres embert az önbizalom és a kitartás jellemzi, amit szorgalom és gyors problémamegoldási készség kísér.

Teljesen mindegy, milyen téren és milyen szinten sikeres valaki, az adott eredményt úgy érte el, hogy mindenekelőtt hitt önmagában és az önmaga által elképzelt tervben. Aki ugyanis hiszi, hogy a terve sikeres lesz, és ezt a sikeres tervet meg is tudja majd valósítani, azt ez a hit ösztönzi arra, hogy mindenféle akadályokon és kisebb-nagyobb bukásokon túl is újra és újra belekezdjen, ha kell, változtasson egy kicsit, de folytassa a célja felé vezető utat. Ez a fajta viselkedés egy olyan emberi tulajdonság eredménye, amit sokszor negatívumként titulálnak az emberek, bele se gondolva abba, hogy a konokásra bizony nagyon is szükségünk van a sikerhez.

A szorgalom viszont tanulható emberi magatartás, aminek két alapvető hajtóereje lehet: vagy azért szorgalmas valaki és járja körül az adott témakör minden létező oldalát, tanulja meg minden részletét, és jár utána minden felmerülő kérdésnek, mert egyszerűen annyira érdekli maga az alaptémakör, vagy azért, mert önfegyelmet tanult, és tudja, hogy ez az ára annak, hogy megalapozott döntéseket tudjon hozni az adott témában. Se az önbizalom, se a konokság, de még a szorgalom sem vezethet semmire azonban, ha az ember nem elég rugalmas ahhoz, hogy ha valami nem megy, akkor kiderítse, hogy miért, és az adott problémára megoldást találjon. Elvégre már Albert Einstein is megmondta, hogy az örültség definíciója az, ha az ember tudja, hogy valami nem működik úgy, ahogy csinálja, de mégis újra és újra ugyanúgy csinálja ugyanazt.

A gondolatnak két tanulsága van, hiszen nemcsak azt kell ez alatt érteni, hogy ha nem megy valami, akkor ne csináljuk tovább (ezzel feladva mindent), hanem inkább változtassunk annak módján, hát ha egy másik módszerrel működik a dolog. Itt lép be újra a szorgalom, ami az ehhez kellő kitartást biztosíthatja.

Mi, szülők és gyermeknevelők nem tudunk változtatni azokon az egyéniségi alapokon, amivel egy gyerek születik. Azt viszont tudnunk kell, hogy a gyerekek születésüktől kezdve, a nap 24 órájában minket és a körülöttük lévő világot figyelve tanulnak. Minden hatás, ami egy gyereket ér, óriási szerepű tananyagot jelent, ebbe beleértve azt is, ahogy az őt körülvevő emberek viselkednek. Minket figyelve, minket imitálva gyakorolják azokat a viselkedési formákat, amiket látnak, és ezek lesznek majd azok a viselkedési formák is, amiket majd saját maguk fognak felnőttként produkálni. Ezért nem elég a gyereket csak arra nevelni, hogy higgyen magában, legyen kitartó és szorgalmas, de nekünk is ugyanezt a példát kell felállítanunk a gyerekek előtt, aki minket figyelve sokkal többet tanul, mint a szavainkra hallgatva.

A kiegyensúlyozott gyerekeknek kiegyensúlyozott környezetre van szüksége, ahol a felnőtt tudja, hogy ő a mintakép, és mint olyan, határozott rendszer szerint működik. A gyerekeknek nem játszótárs kell, hanem egy útmutató „vezető”, akiről tudja, hogy szereti őt, de ez azzal is jár, hogy határozott és magabiztos abban, hogy mit hogyan kell csinálni. Ez a határozottság bizalmat és nyugalmat kelt a gyermek lelkében, és ezeket a vonásokat fogja magába szívni.

Nem kell egy óvodásnak eldöntenie, hogy a piros vagy a kék tányért kéri-e, abból csak bizonytalanság születik, meggondolja magát, kicseréltetné – de a szülőnek vagy nevelőnek nem érdemes az ilyen játszmákba belemennie. Az ilyen viselkedéssel ugyanis pont az ellenkezőjét érzük el annak, amiért a szülő eleve belemegy az ilyen képtelen helyzetekbe. Arra sincs szükség, hogy a gyerekek állandóan mondogassuk, mit nem szabad csinálnia, és mi lesz a következménye – hacsak ő maga nem kérdez erre rá. Arról pedig biztosíthatok mindenkit, hogy egy óvodás korú gyerek mindenre rá fog kérdezni.

Lesz majd alkalom arra, hogy elmagyarázzuk az ekkor már valóban a szavainkat ivó gyerekeknek, hogy ha felmászik valamire, akkor onnan nagyot eshet és beverheti a fejét. Amikor azonban mászik, akkor sokkal fontosabb azt hallania, hogy az őt figyelő felnőtt bizik abban, hogy ő képes biztonságosan felmászni. Ha a gyerek ugyanis azt hallja, hogy „Tudom, hogy nagyon ügyes vagy és fel tudsz mászni oda úgy, hogy nem esel le”, akkor a gyerekekben ez

úgy szül önbizalmat, hogy közben boldog is, mert az általa megbecsült felnőtt figyelmét érdemelte ki, aki ráadásul éppen azt közölte, hogy bár leeshetne, de ha vigyáz, akkor nem fog. Ezt pedig be is akarja most

már bizonyítani, hogy ez a pozitív figyelem és boldogságérzés tovább tartson. Ha pedig mégis leesett? Ha tényleg magasra mászott, akkor ott kell

legyünk, hogy idejében elkapassuk. Ha annyira nem is magas, és az esés nem is olyan nagy, akkor jöhet az ezer puszi es ölelés, hogy mennyire ügyes és bátor volt, hogy olyan magasra mászott. A sírás, az ijedelem természetes dolgok, de ha a gyerekek egy ijedt és pánikoló szülőt lát ilyenkor, akkor ez a természetes reakció a fájdalomra gyorsan átvált önsajnálathoz és további drámába, hiszen ez a fokozott figyelem az, amire a gyerek vágyik. Tehát míg a komoly sérülést természetesen el kell látni, addig egy beütött térd sokkal kevésbé fontos, mint maga a tény, hogy a gyerek bátor és ügyes volt. Egy kis humor, egy kis figyelemelterelés, és a gyerek már nem is sir tovább. Viszont amit tanult, az egy életre vele marad, és a sikerének kulcsává válnak.

Szorgalmat a gyerekekbe nevelni ebben a korban a legkönnyebb, hiszen ilyenkor a gyerek minden emberi kapcsolatot és közös tevékenységet élvez. Ha megáll egy kis virágot vagy a vízből felvett kövecskét nézegetni, akkor a legjobb, amit tehetünk, hogy leguggolva mellé elmondunk neki valami érdekességet arról, amit néz. 3-4 éves kortól kezdve a gyerekek már nagyszerűen fel tudják fogni és el tudják rakározni az ilyen új információkat. Ebben a korban a szókincsüket is elkezdik fejleszteni. Minél több szót hall egy gyerek, annál magasabb lesz az intelligenciaszintje, és minél több információt kap, annál nyitottabb lesz az adott témára. Teljes nyugalommal lehet akár egy óvodás korú gyerekek is „nagy szavakat” mondani, vagy valamivel összetettebb témákról beszélni. A gyerek is, mint a legtöbb felnőtt, gyakorlat útján jegyzi meg a dolgokat a legjobban, tehát amikor újra és újra rákérdez ugyanarra a dologra, pedig már kismilliószor elmondtuk neki, akkor az agya éppen próbálja megjegyezni az információt, amit átadtunk neki. A miertre pedig lehet néha egyszerűen az a válasz, hogy „így működik a világ”, vagy „mert ez így van”. Ez is válasz, ha tudjuk, hogy a valós válasz túl bonyolult lenne még neki. A gyerek ugyanis beéri azzal, hogy ez egyszerűen így van, csak tőlünk akarja ezt hallani, ami során tudatosulni fog benne ez a tény. Azzal sincs baj, ha a felnőtt azt válaszolja őszintén, hogy nem tudja a választ. Ha nem tudunk valamit, a legjobb a gyerekekkel közösen utánajárni. A gyerek élvezni fogja a közösen eltöltött időt, a neki szánt figyelmet, és ráadásul azt tanulja meg, hogy ha nem tudunk valamit, akkor annak utánanéznünk, ez pedig már a problémamegoldáshoz szükséges készség és tudás alapja is! ■

Honthy Hanna

A LEGENDÁS PRIMADONNA ÚTJA A HÍRNÉVIG

Honthy Hannára, az egykor világhírű operett-primadonnára, a színházi világ egyik legrangosabb magyar képviselőjére ma is szeretettel emlékeznek a színházat kedvelő közönség. Látták filmen, színpadon, olvastak világ körüli diadalútjáról, fergeteges sikert arató előadásairól. De gyerekkoráról, magánéletéről csodálóinak többsége keveset tud.

..... Róna Éva

Gál György Sándor vaskos könyvében Honthy Hanna életútjának rejtettebb mozzanatait hozza emberközelbe. A 19. század végén Hügel Hajnalka néven jött a világra. A budapesti Nefelejcs utca egyik szegényes bérházának legszegényebb udvari lakásában édesanyja és özvegy nagyanja nevelte. Apját csak a mama elbeszéléseiből ismerte, mert megszületése után a családfő elhagyta őket. Állítólag nem bírta elviselni, hogy szűkös nyomdász kerestetéből képtelen eltartani a családját. Egy ideig vártak vissza, de többé nem jelentkezett. Nem sejtette, hogy a bölcsőben óvó csecsemőre milyen fényes jövő vár.

Hajnalka zárkózott természetű, felszeg kislány volt. Amikor a tanító néni a táblához szólította, nem a tananyagra gondolt, hanem arra, hogy osztálytársai meglátják vásott cipőjét, összevarrogott harisnyáját, kopott, kinőtt ruháját. Még a táblához sem ért, már hallotta a padban ülők vihogását.

Nehéz anyagi gondokkal küzdött a Hügel család. A nagymama állami kegydíja, amelyet a szabadságharcban hősi halált halt férje után kapott, a lakbérre is alig volt elég. Lepedők szegését vállalta a két asszony egy fehérnemű-varroda részére. Reggeltől estig görnyedtek munkájuk fölél, olykor Hajnalka is besegített, hogy pótolja a kevés fizetést, amiből élelmiszert vásároltak.

A tél beköszönté sulyosbitotta anyagi gondjait. Az ócska vaskályha csak bőven megpakolva fával, szénnel ontott

Honthy Hanna Erdélyi Mihály zeneszerzővel férfiak gyűrűjében, 1940-ben

némi meleget, ám a tüzelővel spórolniuk kellett. Szellőztetni is alig mertek, mert a beáramló hideg hasogató fájdalmat okozott a nagymama reumás lábának. Hajnalka nem bírta a szellőztetetlen lakást. Ilyenkor keservesebbnek érezte a szegénységüket. Minden vágya az volt, hogy egyszer kitörjön belőle.

A tavaszt viszont nagyon szerette. Örült az újjáéledő természetnek, a virágzó akácfaáknak, a zöldellő bokroknak.

Időnként különös látogatók jelentek meg a bérház udvarán. A sánta hegedűs, aki egyetlen nótát tudott, azt is hamiskásan, de kizökkentette fásultságukból az ottani embereket. Máskor a verklis csalogatta elő két keréken döcögő masinájából a polkát meg a nagy keringőt.

Egy ilyen tavaszi napon szintén megjelent a verklis. Felharsant az ismert zene, hangjai a hallgatók szívéig hatoltak. Az udvari lakások lakói körülállták a zenélőt, az emeleti lakások lakói a folyosó rácsaira könyökölve hallgatták a muzsikát.

Spitzerné a második emeletről szintén ott gyönyörködött a felé szálló dalban. Noha klasszikus zenéhez szokott füle érzékelte a mellézköngéket, de ilyenkor az sem zavarta. Régi emlékek elevenedtek meg előtte, amelyeket elsodort az idők szele. Hajnalka a verklis közelébe húzódott, áhitattal hallgatta a világszépnek vélt muzsikát. Már többször hallotta, mindenkor dúdolgatta. Ezúttal valami ellenállhatatlan kényszer hatására nem csak dúdolta a dalt, önfeledten táncolni kezdett a zene ritmusára. Az egyébként gátlásokkal teli, szégyenlős kislány pergett-forgott az álom és valóság csodálatos világában, feledve kopott ruháját, kitaposott szandálját, amelyek képzeletében aranyszállal átszőtt bál öltözékké változtak... Az emberek tapsoltak, azt kiáltották felé:

„Bravó, Hajnalka! Gyönyörűen táncolsz, Hajnalka!” És mindenhol újabb krajcárok hullottak felé.

A nagymama hívása térítette magához. Beszaladt a konyhába, sírva kérdezte:

– Nevetséges voltam? Kinevettek?

– Dehogyan nevettek ki – válaszolta a nagymama –, szépen táncoltál, mindenkinek tetszett. Nekem is. Csak meglepődtem, mire vagy képes...

Hajnalka azt mondta:

– Az iskolában majd kigúnyolnak.

– Gúnyoljanak, ha annyi eszük van – vigasztalta a nagymama –, egyikük sem tudná utánad csinálni. Táncolj, kicsim, ha kedved van, láttad, megtapsoltak.

Pár nap múlva Spitzerné magához hívatta Hajnalkát.

– Láttam, milyen szépen táncoltál.

Törzs Jenővel az *Egy csók és más semmi* előadásán 1933-ban, a Magyar Színházban

A kor másik ünnepelt sztárjával, Jávor Pállal, 1938-ban.

– Spitzer néni, szégyellem, hogy összeviszsa forogtam.

– Nem összeviszsa! Aki ért hozzá, azt mondta, csupa ritmus volt minden mozdulatod. Ha tanulnál, nagy táncosnő lehetne belőled.

– Én tanulok. Spitzer néni, de nem tudok a könyvre figyelni, amikor az jár az eszemben, ha nagymama megbetegszik, ki segít anyunak a varrásban. Kevesebb pénz lesz a házban.

– Sötét képzelgések ezek ilyen kislánynak, mint te vagy – mondta az asszony. – Én egyébként nem az iskolai tanulásodra gondoltam. Táncolni kell tanulnod, Hajnalka.

– Tanítják azt is? – nézett rá meglepetten a kislány.

– Persze hogy tanítják. Remélem, neked is részed lesz benne.

Másnap Spitzerné beszélt a kislány anyjával, nagyanyjával.

– Hajnalka tánctehetség – mondta –, be kellene íratni a balettiskolába. Híres balett-táncos lehet belőle. Tudom, nincs módjuk fedezni a költségeket, én kifizetem.

A két asszony nem volt elragadtatva az ötlettől.

– Köszönjük a kedvességét, nagyságos asszony – válaszolta a nagymama –, de a balettiskola nem való a mi gyermekünknek. Éjjeli lepkét nevelnének belőle.

– Meg aztán úrilányoknak találták ki a balettiskolát – jegyezte meg az anya –, nem ilyen földhözragadt szegényeknek, mint mi vagyunk.

Hajnalka viszont ujjongott örömeiben.

– Balett-táncos lehetnék? – kérdezte kipirult arccal a látogatótól.

Spitzerné megsimogatta Hajnalkát.

– Az lehetnél – mondta.

Hamarosan Ancsa néni, egy nyugdíjas táncnő készítette fel Hajnalkát az Operaház balettiskolájában meghirdetett felvételi vizsgára. A felvételi sikerült. A kislány akkor tízéves volt. Kiderült, hogy

rendkívüli tehetség került a balettiskola növendékei közé, aki nemcsak csodálatosan táncol, de énekel is. A szakmabeliek hamarosan felfigyeltek rá, őt jelölték az *Aida* opera etióp gyermekszerepére. Aztán következtek az újabb szerepek. Több pénzt keresett, mint az édesanyja hónapokig tartó kemény munkával és a nagymama nyugdíjával együtt.

Hajnalkára rámosolygott a megálmódott mesevilág! A következő évek megalapozták a balettiskola egykori növen-

dékének sikerútját. Előbb a Népoperahoz szerződött, onnan a Vígszínházhoz, majd Pozsonyban és Debrecenben játszott primadonna-szerepeket. Végül a fővárosi színpadokon lépett fel. Fergeteges sikerét a Király Színházban és a Fővárosi Operett színpadán aratta. Felejthetetlen főszerepalkításai között említhetők: *Luxemburg grófja*, *Csárdáskirálynő*, vagy a *Víg özvegy*. A Kossuth-díjas kiváló művész pályafutásának bravúros stációiról azt írta a magyarországi *Híradó* című rangos lap: „Honthy Hanna – akkoriban már így hívták –, a címszereplő, a mi izlésünkre alkotott művész. Szép hang, kifinomult játék, disztinált, izléses alakítás minden mozdulatában. Ő jelentette a sikert a színházi szezon estéire.”

A szigorú *Pressburger Zeitung* című lap, amelyről az volt a vélemény, hogy szerkesztői csak a német színházat dicsérik, így írt: „Honthy Hanna sokoldalú címszerepei gazdag lehetőséggel szolgáltak arra, hogy megmutathassa művészi adottságait. Belső értékei semmiben sem maradtak el a tetszetős, bájos külseje mögött, úgy is, mint színész, úgy is, mint táncosnő, énekesnő. Hangja tisztán cseng és sokkal terjedelmesebb, mintsem a filigrán termetétől elvárhatnánk.”

A budapesti Operettszínház többször örvendeztetette meg a színház kedvelőit világszerte, így Izraelben is Honthy Hanna vendégszereplésével. A *Csárdáskirálynő* főszerepében nyújtott ragyogó alakítását, akárcsak a többi, hosszas tapsviharral állva köszönte meg a halás közönség. Honthy Hanna, a színművészet örök legendája 1978-ban költözött el az élők sorából. ■

A nagy taburomboló

Az egyik legismertebb izraeli magyar előbb túlélte a holokausztot, aztán vezető újságíró, majd az izraeli politikai élet egyik meghatározó személyisége lett. Tabukat, illemszabályokat, dogmákat nemigen respektáló hírhedt ateistává, az ortodoxok legkérlelhetlenebb ellenfelévé vált.

..... frankpeti

Tomi Lapid olyan volt, mint egy régi autó, aminek minden részét máshonnan hozták. Brutálisan szellemes magyar értelmiségi. Kolbászkedvelő burzsoá, aki mahagóni asztalok melletti bőrfotelekben gondolkodó világba született, mely nem tudta előre megjósolni a rá váró nagy háborút. A kis zsidó iskola legokosabb tanulója, akit nem érdekelt a Talmud, de szerette a Bibliát. 13 éves mini-felnőtt, aki a gettó havas utcájára lopakodott, hogy krumplit szerezzen a pince börtönébe zárt gyönyörű, elveszett anyjának. Pirosposzsgás izraeli, aki lelkesen ugrott bele minden konfliktusba, és valódi véleményére még rátett egy lapáttal, csak hogy lássa, hogyan reagálnak. Tisztelt miniszter, szerkesztő úr, tanult jogász kolléga, autópári villanyszerelő, neves író férje, újságíró és pszichoanalitikus apja, barátai barátja.

Lapid élete Izraelben szökött szárba – abban az országban, amelynek fiatal történelme szervesen fonódott össze a haifai kikötőben új sorsot és azonosságot választó fiatalember pályájával. Sorsa a magyar vidéki zsidó középosztály pompás rajza és megszűnésének krónikája, valamint az újrakezdés, az új haza és identitás megteremtésének a regénye.

Tomi Lapid nem arra született, hogy élete egyetlen pillanatát is tétlenül töltsen. Veszélyekben bővelkedő kalandokkal sürűn megtűzdelt, a történelem eseményeit első kézből megélt életének legnagyobb tanulsága: minden vert helyzetből lehet, kell, de főleg érdemes felállni, újrakezdeni.

Folyton alkotott, írt, beszélt, mindig közlési kényszere volt. Német, héber, angol, jiddis, horvát, szerb, orosz és persze magyar nyelven zsonglorkodva bővölte közönségét. Rendszeresen szerepelt televíziós vitákban; szenvedélyes stílusa miatt ellenfelei is becsülték.

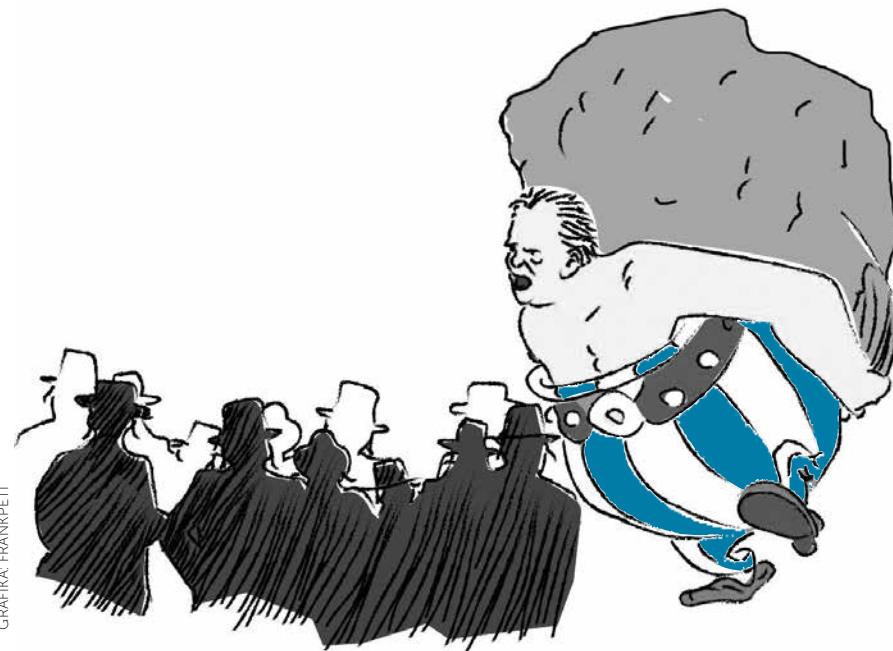
Odáig volt az öt szeretőkért anélkül, hogy egy pillanatra is fennakadt volna tévedéseiken, hibáikon. Feloldozta a legnagyobb cinikusokat is, ha azok kedvelték őt.

Teátrálisan tisztelte ellenfeleit: egy vezető rabbi őt hívta meg díszvendégnek fia esküvőjére, Ahmed Tibivel meglátogatta annak idős apját, Seli Jehimoviccsal folytatott viharos vitáival rémisztette a pincéket, mikor havi rendszerességgel együtt ebédeltek a szokásos helyükön. De mélyen megvetette a humortalan embereket. Mert ők elrontották a csetepatéban lelt örömét, a felismerést, hogy az unalom az igazi eredendő bűn, a Kishon-féle velős mondat kecsességét, mely akkor szakad a plafonról a nyakadba, mikor nem számítasz rá. Felesége sokszor mondta neki könyörgő hangon: „Miért muszáj neked minden, a fejedben megforduló dolgot elmondani nekik?” Mert muszáj volt neki.

Gazdag, askenázi és kövér volt, kapitalista, világi, művelt, nagylelkű, sikeres, és nem volt hajlandó mindezt a szőnyeg alá

söpörni. Ha valamit nehéz volt elérni, azt mindenképp megszerezte.

Csak egy dolog sértette igazán: ha azt mondták rá, hogy rasszista. Az a férfi, aki minden róla készült paródiát felvett, hogy

péntekenként levetítse otthon a családjának? Nem gyűlölte a keletieket. Nem gyűlölt senkit, épp gyerekkora tette teljesen bőrszintévesztővé. Igaz, hogy nem szerette a mediterrán zenét, de ő sem kényeszerített senkit, hogy szeresse Mozartot.

Persze voltak általánosító előítéletei is. Például eléggé utálta a magyarokat. Nem értette, honnan vették a – háború vége felé a zsidókhoz hasonlóan kiéhezett, koszos és rémült – magyarok az energiát, hogy továbbra is üldözzék a zsidókat.

Szerette a magyar kultúrát, költőiket, a cigányzenét, a magyar konyhát, a szalámijukat, de a magyaroknak sohasem bocsátott meg. Képtelen volt elfelejteni, milyen lelkesen és önként működtek közre a zsidók legyilkolásában, és mindig meggyőződése volt, hogy minden magyar emberben ott lakik egy kis antiszemita, aki várja az alkalmat, hogy előbújhasson. Sokszor próbálták neki elmagyarázni, hogy ez már a múlté. Ő udvariasan végighallgatta, de egy szavukat sem hitte el. Magyarokhoz való viszonyulását rajongás és gyűlölet elválaszthatatlan keveréke jellemezte.

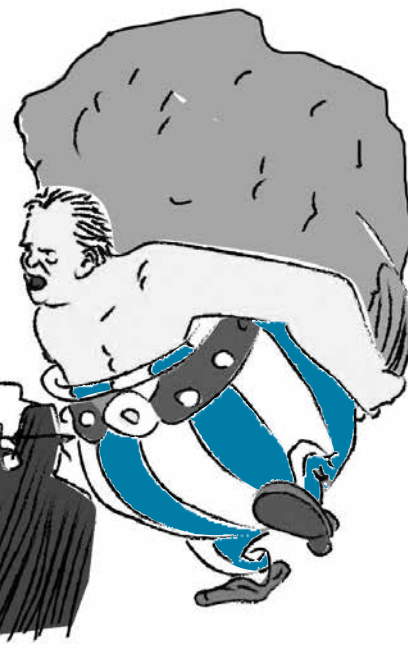
Rendkívül népszerű szakácskönyvet írt magyar ételekről, ez a konyha volt a kedvence. „Az istentagadás és a töltött káposzta kombinációja a hosszú élet biztosítéka” – mondta.

Gyanakodott a sovány emberekre. Keserűnek és arrogánsnak tűntek neki, ezért sajnálta is őket.

Tisztában volt önnön korlátaival, előítéleteivel, gyarlóságával: jobban szerette a saját gyerekeit, mint a másét, és a zsidókat a nem zsidóknál. Nem hitte, hogy minden ember egyenlő, szerinte vannak, akik különbek. Szerette a hízelgést, ki nem állhatta a kritikát, szerette a pletykát. Megtartotta volna az elfoglalt területeket, „persze az arabok nélkül, úgy, mint mindenki

más. És tudom, hogy ez képtelenség. Úgy, mint mindenki más.”

Amikor a légierő palesztin lakóépületeket bombázott a Gázai övezetben, Lapid egy a romok között négykézláb gyógy-

szert keresgélő vaksi nőről úgy fogalmazott: „ez a kép engem Hermina nagymámra emlékeztet, aki a holokausztban pusztult el”.

Másnap miniszterelnök-helyettesként tiltakozott az akció ellen a kormányúlsen. „Azok, akik azt mondják, hogy teljes erőből vissza kell ütni, megnyernek egy-egy csatát, de emiatt mindnyájan elve-

szítjük a háborút. Hosszú távon csak úgy maradhatunk fenn a minket körülvevő sok millió arabbal folytatott harcban, ha törvénytisztelő, szabad, felvilágosult és humánus ország maradunk. Rövid távon néha fel kell áldoznunk azt a szándékunkat, hogy visszaüssünk.”

„Ha kizárólag a palesztinok nemzeti kérdéséről lenne szó, már réges-rég meg egyezésre jutottunk volna egymással. Csakhogy minden kompromisszumkész vallástalan palesztinra jut két fanatikus hívő, aki a halálunkat akarja.”

Szerinte a cionizmus a huszadik század egyik legnagyobb csodája: képes volt hetven különböző országból ideérkezett embertömegből egy népet kovácsolni, egy ősi nyelvet megújítani. „Csupán egy fájdalmas pont van még – mondta –, a cionizmus azt tűzte ki célul, hogy a zsidókat olyan helyre gyűjtse össze, ahol fenyegettség nélkül élhetnek, márpedig ha ma van állam, ahol veszélyben vannak, az Izrael. Ez a paradoxon még megoldásra vár.”

Minden furcsasága dacára Lapid tántoríthatatlan szabadelvű és szabadságpárti. „Nekünk egy olyan Izrael kell, amelyben megtalálja a helyét az, aki felvilágosult, mérsékelt, és egyben jó hazafi és jó zsidó is. Mi jó izraeliek akarunk lenni anélkül, hogy nacionalisták vagy ortodoxok lennénk, anélkül, hogy szocialisták vagy valamely furcsa szektához tartozók lennénk, és anélkül, hogy izraeliségünket világpolgárságra cserélnénk.” Az iszlám fundamentalizmus antitézise nála nem

Tomi Lapid grandiózus élete

Joszef (Tomi) Lapid a vajdasági Újvidéken született Lampel Tamás néven. A háború alatt apját a mauthauseni haláltáborba vitték, ahol – a felszabadulás előtt két héttel – meghalt. Ekkor halt meg Isten is számára. Lapid édesanyjával Budapestre került, ott bujkált a nácik elől, az újlipótvárosi gettóban egy svéd házban, a Pózsonyi út 14-ben élte túl a vézskorszakot, ahonnan kivitték őket a nyilasok, hogy a Dunába lőjék őket, de anyjával együtt megszöktek. Itt lett cionista. „Ha 13 éves koromban létezett volna Izrael állama, nem lettem volna sárga csillaggal a pesti gettóban. Ez az, amit Izrael jelent.”

1948-ban, 17 éves korában kivándorolt Izraelbe, bevonult a hadseregbe, majd a Tel-avivi Egyetemen jogot tanult és imi kezdett az Új Kelet számára. Ott ismerte meg Ephraim Kishont, aki bemutatta őt a Maariv című napilap alapítójának. Személyes asszisztenseként alkalmazta, és az ő tanácsára változtatta meg a nevét Lampelről Lapidra.

Később a Maariv szerkesztőségi tagja lett, majd a Hírközlési Hatóság pénzügyi igazgatója, a Popolitika nevű Tv-műsor vezetője, még később a kábeltévé szövetség elnöke, a közszolgálati médiumok igazgatója.

Politikai karrierje is megkezdődött, a Kneszetbe először 1999-ben választották meg, ultraortodox ellenes jobbközép pártja, a Sinuj 6 mandátumhoz jutott. A 2003-as választás után érte el pártja legnagyobb sikerét, 15 mandátumot szerzett a 120 tagú Kneszetben. Ariel Saron kabinetjében igazságügy-miniszter és miniszterelnök-helyettes lett. Ám a Sinuj 2004-ben kilépett a kormányból, tiltakozásul amiatt a döntés miatt, hogy többszázmillió sékelt utalt át a kormány az ultraortodoxoknak. Kilépése után pártja hanyatlani kezdett, 2006-ban már egyetlen helyet sem tudtak szerezni az izraeli parlamentben.

Később visszavonult a politikától, és a jeruzsálemi Jad Vasem holokauszt múzeum emlékközpont elnöke lett. Halálig Ehud Olmert egyik bizalmasa volt. A volt izraeli kormányfő szerint Lapid egész életében megélt és lélegezte a zsidó sorsot, történelmet és jövőt.

Egy otthonában kapott szívroham után rákbetegséget állapították meg nála. Hat hónappal később, 77 éves korában hunyt el.

a zsidó-keresztény fundamentalizmus, hanem a nyugatos-liberális modernitás.

Részt vett az izraeli melegek felvoulásán. „A büszkeség menete mutatja, hogy jó irányba haladunk. Ellenszegülve a földrajzunknak és talán a történelmünknek is, szerencsére nem süllyedtünk el a levantei környezetben. Nem uralkodtak el felettünk a kelet zenéjének díszes bodrai, sem Galícia és Odessza göndörödő pajeszai. Törzsi különbözőségei ellenére Izrael modern, nyugati, technológiailag fejlett ország, tántoríthatatlanul liberális és demokratikus hagyománnyal.”

Tomí Lapid egész életében egy szekuláris Izraelért küzdött. A Sinuj egyik fő célja az izraeli polgári házasság volt. Lapid szerint abszurd, hogy Izrael az egyetlen demokrácia, ahol nem létezik polgári házasság. Úgy gondolta, ez olyan anakronizmus, amelyen előbb-utóbb változtatni kell.

Keményen hadat üzent a vallási tabuknak. Soha nem habozott „beszólni” a zsidó bigottoknak. „S miután kifogynak az összes érvből, Istenben bíznak.”

Tapintatlanulésfinomkodásmentesen volt szekuláris és antiklerikális. Így kritizálta a hívők privilégiumait: „Nehogy már a vallásosak szabják meg, ki a zsidó és ki nem. Vagyok olyan zsidó, mint bármelyik Bné Brákbán lakó rabbi, aki tucattal neveli fel a gyerekeit, akik nem találják meg Kínát a térképen, nem tudják kezelni a számítógépet, nem mennek katonának, elnyomják az asszonyaikat és az én adómból élnek.”

Utolsó napjaiban is elutasította az öt felkereső rabbikat, mert tudta, mekkora örömnepet csapnának a vallásosok, ha kitudódna, másrészt, mert nem volt hajlandó megadni magát a benne lakozó ősi félelmeknek.

Az ember halála elárul valamit az életéről. Ragaszkodott a választás jogához. Az első kemoterápia közepéig megtanulta az orvosi dossziéját, és úgy döntött, hogy leválasztja magát a műszerekről. „Nem tervezem, hogy bepelenkázva feküdjek itt, arra várva, hogy kicseréljék nekem” – közölte az orvosokkal.

Végül az éhezésbe halt bele. Nem volt hajlandó az intravénás etetésre, és minden neki nyújtott pohár vizet rekedt „nem”-mel utasított vissza, miközben felesége a homlokát simogatva azt sutogta: életem, életem.

Az „éhezés” szörnyű kifejezés, de a folyamatot nyugodtan viselte. Fáj? Nem. Kényelmes így? Igen.

Méltóságteljesen búcsúzott. Egész életében méltóságteljes volt. Ezt még azok is elismerték, akikkel a *Popolitika*-ban ordított.

A rák elvette az étvágyát. Éhesen született, éhesen halt meg. A kettő között végigszántott minden éttermet és hot dog standot Berlinton Bora Boráig.

Isten egy pillanatra sem volt ott a halálós ágánál. Lapidnak nem volt szüksége semmiféle utolsó kenetre, mert nem hitte, hogy valamiért bocsánatot kellene kérnie.

Miként egész élete, temetése is rendhagyó volt. Kaddis helyett Frank Sinatra *My Way* című dalát játszották.

Tomí Lapid alapvetően jópofa pasas volt. Fiának a halálát summázó utolsó sorai remekül tükrözik önironiáját: „Tudom, vannak, akik tudni szeretnék, mi van azután. Nincs semmi. Úgye megmondtam.” ■

A léleknek otthonra van szüksége

A 96 éves Keleti Ágnes neve fogalom a sportvilágban – és azon kívül is. A Nemzet Sportolója címmel kitüntetett ötszörös olimpiai bajnok magyar tornász; a magyar tornasport legeredményesebb versenyzője, 46 alkalommal nyert magyar bajnokságot, hétszeres csapatbajnok. Zsidóként ő az a hős, aki túlélte a holokausztot, és híres olimpiaként vált. Hős a magyarságában is: köztiszteletnek örvendő bajnoka a világ egyik legsikeresebb sportolónemzetének. Május elején Izrael-díjjal tüntették ki.

••••• Ronen Dorfan •••••

Számos magyar rekord mellett – mint például az „egy olimpián legtöbb aranyérmét nyert bajnok”, vagy a „legjobb érmet nyert magyar női olimpiaként” – a nagyszerű Keleti Ágnes egy olyan rekordot is birtokol, amelyet valószínűleg soha senki nem fog elvenni tőle. Ő a női torna legidősebb olimpiai bajnoka, aki öt aranyérméből négyet 35 éves korában nyert.

„Más idők voltak”, mondhatná az alkalmi sportrajongó. És milyen badarságot mondana! 35 évesen aranyérmét nyerni gimnasztikában 1956-ban is ugyanolyan kivételes eredmény volt, mint ma. 1956-ban nem volt 27 évesnél idősebb női gimnasztikai medalista. Keleti nem „mezei” bajnok volt, hanem különlegesség.

Az idők szava

Hosszú Katinkát a harmadik riói olimpiai aranyérmét követő sajtótájékoztatóján megkérdezték: „Tudja, hogy Ön egy aranyérmesre van Keleti Ágnes 1956-os rekordjától?” Magyarország modern „vaslady”-jének tekintete felcsillant: azt felelte, hihetetlen megtiszteltetés számára, hogy Keletivel egy lapon említik. A negyedik aranyérmét azonban pár századmásodperc híján nem nyerte el, és így elvesztette az esélyt is arra, hogy Keletit utolérje.

Engem lenyűgözött, hogy egy 2016-os bajnok egy 60 évvel korábban sikeres sportoló nevét egyáltalán ismeri. De az 1956-os bajnokok nyilvánvalóan különös tiszteletben állnak a magyarok körében: egy csupán néhány héttel korábban a szovjet invázió által megtört nemzet szellemét emelték fel.

A történelem viharai Keleti Ágnes pályájára is hatással voltak: talán ez életkorának valódi kontextusa. Normálisabb időkben még ennél is jelentősen több érmet nyerhetett volna, de a tízszeres olimpiai érmesnek sokáig nem is volt lehetősége hasonló nagyszerű eredményekre. Az 1940-es és az 1944-es olimpiát a háború miatt törölték, miközben Keleti hamis papírokkal bujkált vidéken. 1948-ban az olimpiai játékokon pedig nem voltak egyéni számok a női tornászok számára.

Keleti is azon 200 ezer ember között volt, akik '56-ban elmenekültek az országból. Ausztráliában maradt, majd Izraelbe költözött. Itt főiskolai tanárként és edzőként dolgozott – és megteremtette a nemzeti tornasportot.

Keleti Ágnessel beszélgetni azonban kicsit olyan, mintha John Lennon tanít-

ványát hallanánk. Nem hisz a nemzet fogalmában, sem a vallásban. „Humanista vagyok, ez az én vallásom” – mondta nekem szeptemberben, egy budapesti interjúban.

Nemzet és sport

A „zsidó sport” ideológiája amúgy sem mentes az ellentmondásoktól.

1898-ban, a második cionista kongresszuson a budapesti születésű Nordau Miksa felhívta a zsidó ifjúságot, hogy kezdjenek el sportolni. Durva és szinte megalázó jelzőkkel illette a zsidók fizikai állapotát, melyek nem álltak messze az antiszemita sztereotípiáktól.

Nordaunak ideológiai indítékai voltak, de egy sporttörténész számára a szavai furcsának tűnnek. A zsidók már a magyar sport élén jeleskedtek akkor is, beleértve az első magyar olimpiai nagyságot, az olimpiai bajnok úszó (és boksizó, futbalista, atléta) Hajós Alfrédot.

Am a legtöbb magyar zsidó nem cionista meggyőződésből vonzódott a sporthoz, hanem éppen a magyar társadalomba történő asszimiláció reményében. Ez tükröződik a *Csibi* című gyönyörű gyermekkönyvben, melyet Szenes Hanna apja, Béla írt egy zsidó gyermekről, aki a focinak köszönhetően találja meg a helyét, és lesz megbecsült tagja a társadalomnak. Ezt a történelem cinikusan igazolta is: az olimpiai bajnokok mentesültek a korai zsidótörvények alól.

A magyarországi zsidó sport zászlóhordozója az MTK – egy asszimilálódott zsidó magyar sportklub – volt, mely messze állt bármiféle cionista ideológiától. Úgyhogy míg a zsidó magyarok gyakran szerepeltek az olimpiai érmei listáján, egyetlen érmet sem nyertek az első és a második Maccabi Játékokon 1932-ben és 1935-ben.

Ezzel szemben Nordau cionista koncepciója meggyökerezett az izraeli sportéletben. Az izraeliek szeretnek úgy gondolni hazájukra, mint olyan helyre, ahol a zsidó testet és fizikai létezését át-

alakították. Ez a gondolat ugyan megállja a helyét a katonaságot vagy a mezőgazdaságot tekintve, de teljesen alaptalan a versenysportokra vonatkoztatva.

Izrael 69 éves fennállása során egyetlen olimpiai aranyérmét nyert. Ezzel szemben a magyar zsidók több mint 50 olimpiai győzelmet gyűjtöttek össze egyénileg vagy csapatban: Hajós és Székely Éva (és lánya) úszók, a vívók, Petschauer, Fuchs, Elek, Gerde és még sokan mások; a magasugró Csák Ilona, a műkorcsolyázó Kronberger Lilly. Sok nagyszerű labdarúgó és edző, többek között Braun, Mándi és Guttmann Béla. Körmöczy Zsuzsi női Roland Garros-bajnok. Gyarmati és Kárpáti György vízipólólegendák. Keleti Ágnesé pedig a legfényesebb siker.

A lista hosszú és imponáló. Csak remélni tudjuk, hogy Keleti Izrael-díja felhívja a figyelmet a sporttörténelem e kincsére.

Egy lenyűgöző asszony

Kétszer találkoztam Keleti Ágnessel, húsz év különbséggel. Szórakoztató ember, ötlik fel bennem. 1996-ban egy kanadai újságíró kísértem el hozzá, aki egy olimpiai promóciós projekt keretében kereste fel herzliai otthonában. Keleti csipkelődött. Kritizálta a modern tornát és a fiatal lányok edzés módszereit – az anyag promóciós célra használhatatlan volt. Szegény újságíró próbálta más útra terelni a beszélgetés fonalát. „Még mindig sportol?” – kérdezte némiképp ziláltnan. A 75 éves Keleti szeméből szikrák pattantak ki a tiszteletlen kérdés hallatán. Fellendítette a jobb lábát a feje fölé és tökéletes balerina tartásban pózolva, izes magyar akcentussal megkérdezte: „Fiatalember, maga meg tudja ezt csinálni?”

Húsz évvel később én voltam az újságíró, s egy családi barát kíséretében, egy hároméves kislánnyal és édesanyjával érkeztem Keletihez. Az anya úgy mutatta be a gyereknek Keleti Ágnes, mint Magyarország legnagyobb bajnokát. – „És zsidó, mint mi!” – tette hozzá büszkén. A kislány elbűvölten nézte a sportlegendát, és felajánlotta neki a csokoládéját – ezzel lenyűgözte az akkor 95 éves Keletit.

De csak egy pillanatra. A következőben már a fotós kezét szorongatta, egy 31 éves amatőr úszóét: „Még mindig sportol, ugye?” Majd hozzám fordult és végigért. „A léleknek otthonra van szüksége” – mondta, tunya alakomra tekintve.

Vannak tüzek, melyek sohasem alsznak ki. ■

Ronen Dorfan Budapesten él, az Izraeli Hajom sportrovatának szerkesztője

Sikereken innen és túl

BESZÉLGETÉS POLGÁR ZSÓFIVAL

Egyidősek vagyunk, ugyanabban a házban laktunk Pesten. Pár nap különbséggel alijáztunk Izraelbe – ma néhány percre lakunk egymástól Izrael központjában. Mialatt én a lipótvárosi iskolapadokat koptattam, ő több ezer sakkjátszmát játszott le óriási sikerrel: 5 évesen magyar bajnok lett, tizenévesen világbajnoki, majd női és férfi nemzetközi nagymesteri címet szerzett, többször volt sakkolimpiai bajnok. Egyszóval: minden idők egyik legsikeresebb és legismertebb sakkozója. Először találkoztunk személyesen.

•• Politzer Maymon Krisztina ••

Mivel foglalkozol ma?

Elég sok mindennel. Elsősorban testvéremmel, Judittal együtt dolgozom a „Sakkpalota és Sakkjászóter” programon, amit Magyarországon indítottunk el, de egyre több helyen kezdik megismerni más országokban is. Ez egy képességfejlesztő program óvodásoknak és alsósoknak, hatalmas sikere van. Vannak tanárképző kurzusaink, melyeket több száz tanár elvégzett már, és ma közel 500 iskolában vesz részt a programban több ezer gyerek. Választható tantárgyként vezették be a legtöbb iskolában, akik később komolyabban szeretnének foglalkozni a sakkal, azok sakk-klubban, szakkörök keretében folytathatják. Itt nem a versenyzésről van szó, mi egy alapot kívánunk megadni, vagyis nem az a lényeg, hogy feltétlenül olimpiai bajnok legyen a gyerek a sakkban, hanem a képességfejlesztés, a kreativitás. Bevezetjük a gyerekeket egy mesés világba, ahol megbarátkozhatnak a „Sakkpalota” különböző karaktereivel, és így a nyelvtől kezdve a matekig nagyon sok mindenben segít ez a játékos tanulás.

Ezen kívül a férjemnek is besegítek az irodai dolgokban, ő ortopéd sebész. Aztán ott vannak a gyerekek is, két tinédzser fiam van. Emellett nagyon szeretek festeni, egyre többet festek újra. Nem unatkozom egy percig sem.

Tanultad a festést?

Igen, még Magyarországon elkezdtem magántanártól órákat venni. Aztán amikor kijöttem Izraelbe 1995 végén, egy szó hébertudás nélkül – és mivel angolul és oroszul tudok, senki nem beszélt velem ivritül – nehezen indult a nyelvtanulás. Olyan tanulmányt kerestem, amihez nem kell a nyelvtudás, nem kell sokat olvasni. Mivel mindig szerettem rajzolni, beiratkoztam Tel Haion a főiskolára és ott tanultam egy évet, amíg a férjem a környéken katonáskodott. Ma leginkább a grafika és az illusztráció érdekel, sokat illusztrálok.

A fiaid sakkoznak?

A gyerekeim nagyon jók voltak sakkban körülbelül 8 éves korukig. Aztán elkezdtek más dolgok érdekelnéni őket, és nem folytatták. A kisebbik még mindig nagyon jól játszik és nagyon jó lehetne, de ha nem érdekli, úgy nem megy...

Számodra mit jelent a siker?

Szerintem a siker relatív dolog. Mindenkinek mást jelent, másképp éli meg. A sakkban nagyon egyszerű lemérni a sikert, mert van egy értékszámrendszer, pontozás, ami egy objektív, matematikai szisztéma. A jobbaknak magasabb az értékszám, mint a gyengébbeknek. Azonkívül ott vannak a címek: nagymester, olimpiai és világbajnok.

Mi volt a legnagyobb sikered a sakkban?

A római versenyen 1989-ben, ahol az értékpontszám-rendszerben 2900-at értem el, ami abban az időben rekordteljesítmény volt. Amitől pedig a leghíresebbek lettünk, az olimpiai sikerek, amikor 1988-

FOTÓ: POLGÁR ZSÓFI, CSALÁDI FOTÓ

ban és 1990-ben kétszer is megnyertük a női sakkolimpiát csapatban, ahol mi voltunk a háromnegyed része a csapatnak, Mádl Ildikóval. Ez egy tinicsapat volt.

Egy gyerek tudja magáról, hogy sikeres?

Valamelyest tudja, de gondolom kevésbé, mint visszanezve. Mi bebeszültünk ebbe a versenyszellembé, és természetes volt, hogy versenyzünk: olykor veszünk, de általában nyerünk. És nyerni jó, azt a gyerek is nagyon szeret, veszteni kevésbé, de azt is meg kell tanulni. Az is fontos része a nevelésnek, azt hiszem. Én olyan embert még nem ismertem, aki szeret veszteni. Voltak veszített partik, amik jobban fájtak, voltak, amik kevésbé. A lényeg, hogy az ember tanuljon a hibáiból. Szerintem ezért is nagyon fontos a sport, hogy az ember megtanulja, hogy ne hordja fenn az orrát, ha nyer, és azt is kezelni tudja, ha veszít. Egyszer lent, egyszer fent. Ha lent vagy, felkelsz és mász tovább. Meg kell próbálni kielemezni, hogy mi nem sikerült, és valahogy jobban csinálni legközelebb.

A sakkeredményeitekről legtöbbször úgy beszélnek, mint a „Polgár-lányok” sikere. Valóban közös ez a teljesítmény?

Abszolút közös siker volt. Egyéni is, de családi is. A sztorinak az a különleges része, hogy a szüleink még a születésünk előtt elhatározták, hogy ők valami nagyon speciális dolgot fognak véghezvinni a gyerekeikkel. Még nem tudták, hogy az mi lesz – végül a sakk lett. Magántanulóként otthon tanultunk, versenyekre is nagyon sokat jártunk együtt, és ez még jobban összekötött minket, mint más családokat.

Nem volt rivalizálás, féltékenykedés közöttetek?

Nem, az az igazság, hogy annyi felől ért minket támadás kívülről: a kommunista rendszerben már eleve nem nézték jó szemmel, hogy magántanulók voltunk, de azt sem, hogy lányokként csak férfi versenyeken vettünk részt. Egy külön család voltunk, és abban a rendszerben nem volt egyértelmű, hogyan is tolerálják ezt. Azt hiszem, ezek a külső támadások nagyon összekovácsoltak egy olyan kis csapatot, amilyen a mi családunk volt.

Van olyan része ennek az útnak, amit még egyszer nem csinálnál végig?

Mi ebbe bebeszültünk, nem egyik napról a másikra határoztuk el, hogy kipróbálunk valami mást. Ma például a saját gyerekeimnél néha nem tudom, mit mondjak, amikor iskolai ügyekről akarnak beszélni velem, de nekem így volt természetes. Nem éreztük magunkat sem különösek, sem áldozatnak. Nem mondom, hogy mindig örültem, hogy napi 8 órát kellett edzeni, de nagyon sok mindent kaptunk cserébe. Például majdnem az egész világot bejártuk – máig nagyon szeretek utazni.

Ki hogy éli meg a Polgár családban a sikert?

Én hozzá voltam szokva a sikerhez kora gyermekkorától kezdve, és ez nekem ma már kevésbé fontos, mint például az Apunak. Ő sokkal büszkébb, egész máshogy éli meg, neki a siker a mindene. Én meg azt mondom, hogy szuper dolog a siker, de az, hogy van két egészséges gyerekem meg egy férjem, akivel jól megvagyok, az számomra sokkal nagyobb siker, mint bármilyen olimpiai aranyérem. Tehát minden relatív: ha a kettő közül kellene választanom, úgy dobnám el az aranyérmeket, hogy csak úgy gurulnának! De én könnyen beszélek, akinek meg nincs, az mindent megadna azért, hogy legyen. Ilyen szempontból nagyon el vagyok kényeztetve.

Tehát a mostani életedet az nem is befolyásolja?

Ennek a pszichológiai része szerintem az, hogy tudom, hogy én ezt megcsináltam, rendben van, már nem futok többé a siker után. Nagyon sok embert hajt, hogy még több eredményt érjen el – bennem meg van egy nyugodtság. Kicsit úgy érzem magam, mint egy nyugdíjas: nekem már húsz évvel ezelőtt volt egy nagy sikerem, és most másképp nézhetek bizonyos dolgokra. Nem zavar, ha valamit nem érek már el, mert azt mondom magamnak: „Na és!? Volt már.”

Mikor döntötted el, hogy abbahagyod a sakkozást?

Fokozatosan hagytam abba. Itt Izraelben kevesebb verseny volt, mint Európában, és akkoriban még nem volt ilyen olcsó és egyszerű a repülés. De leginkább

amikor elhatároztuk, hogy családot alapítunk. Akkor azt mondtam: a férjem orvos, valakinek otthon is kell lenni a gyerekekkel. Ő is sakkozó, úgy ismerkedtünk meg; többszörös izraeli bajnok volt, olimpiakon.

A férjed másként látja, másként éli meg a sikert, mint te?

Neki mindig még több kell belőle. Ebben nagyon mások vagyunk. Szerintem ez egyrészt férfiakra jellemző dolog – de persze nem csak. Hármunk közül például én vagyok az, akit kicsit hidegen hagy a siker. Juditnak és Zsuzsinak ez sokkal fontosabb és sokkal többet tesznek azért, hogy továbbra is legyenek sikereik. Nekem az volt fontosabb, hogy a gyerekekkel otthon lehessenek. A szüleim sincsenek általában a közelemben, nem akartam, hogy gyerekeket szüljek és utána más nevelje fel őket.

Anyagilag is megérte a sakkozás?

Nekünk főleg abból származott bevételeink, hogy különleges trió voltunk. Lányok a férfi világban – ez kuriózum volt, és jobban megfizették, ha megjelentünk. De sakk nagymesternek lenni, az nem egy olyan „hú de jó” szakma. Ha benne vagy a legjobb tízben, abból meg lehet élni. Akkor sem annyira, mint bármilyen más szakmában, ahol a világ legjobbjai közé tartozol, és más sportokhoz sem lehet hasonlítani.

Hány meccset játszottál életedben?

Nem számoltam meg soha. Egy verseny átlag tíz játszma, 7-8 verseny egy évben – ezer biztos volt.

Nőként férfikkal versenyeztetek – ez volt az egyik különlegességetek.

Ezt máig nem értem, miért vannak külön férfi és női versenyek. Hiszen ez szellemi sport – képzeld el, hogy külön egyetemre kellene járni a fiúknak és a lányoknak. E mögött elvileg az áll, hogy így akarják megtartani a lányokat a versenyben. Mert tizenéves korukra a lányok sokszor elveszítik az érdeklődésüket. Persze ma már egyre több nő versenyez férfikkal, de nem úgy, mint annak idején mi, hogy szigorúan csak férfi versenyeken vettünk részt. Mi csak a két olimpián tettünk kivételt.

Az, hogy zsidók voltatok az akkori Magyarországon, mennyiben befolyásolta az eredményeiteket?

Segíteni nem hiszem hogy segített volna. Úgy, mint nők és férfiak között, a zsidók és a nem zsidók között sincs semmilyen különbség. Az a különbség, hogy az ember mennyi energiát és munkát fektet valamibe. De a zsidó kultúrában megvan az, hogy egész kicsi kortól tanítatjuk a gyerekeket, alapvető része az, hogy „tanulj” és „taníts”. Talán ezért sokszor sikeresebbek a zsidók, mint mások. A negatív oldalról nézve pedig azt ma már tudom, hogy a szüleinket érték emiatt támadások, de ezekből a negatív élményekből mi, gyerekek semmit nem éreztünk. Abban az időben ez nem a felszínen zajlott... Ami meg akkor a felszín alatt volt, az messze nem volt annyira durva, mint amikről ma hall az ember. ■

Vissza az őshöz

AVAGY EGY SIKERTÖRTÉNET KEZDETE

Az elmúlt pár évben sokan kezdtek el foglalkozni családfakutatással, illetve a régi ősök, családi krónikák nyomán a még fellelhető rokonságuk felkutatásával. Vannak olyanok, akik ezt minden elkötelezettség nélkül, nem pusztán anyagi megfontolások alapján végzik, ám munkájuk közben visszatálnak őseikhez is.

..... Avi Ben Giora

Ráckövesi Péter Miskolcon született 1966. január 15-én, egy átlagos askenázi zsidó családba. A vallást csak úgy tartották, ahogy a közösség legnagyobb része. A nagyobb ünnepeket megünnepelték, volt a házbán hanukia, esetleg még mezúze is, ám ezzel véget ért minden „tudomány”, egészen 2008-ig...

– **Hogyan kerültél közelebbi kapcsolatba a miskolci zsidó hitközséggel?**

– Úgy kezdődött a dolog, hogy a nagyobbik fiam egyik nap előállt azzal az ötlettel, hogy Izraelbe akar menni önkéntesnek egy kibucba. A lányom csatlakozott a fiamhoz. A Szochnutnál a fiamat felirattam egy 10 napos Taglit utazásra, ott viszont kértek egy csomó igazolást, amiket a helyi zsidó hitközségen kellett beszereznem. Ekkor mozdult meg bennem valami. Olyan érzés kerített hatalmába, hogy hazaérkeztem végre, itt a helyem.

– **Ottragadtál.**

– Igen. Elkezdtem érdeklődni a vallás iránt. Járnai kezdtem a zsinagógába, elkezdtem tanulmányozni a Tanachot, egyre jobban kezdtem hinni Istenben. Akartam tudni, mi is folyik körülöttem. A cionizmus az mindig is megvolt bennem, amolyan családi örökségként, de ez is kezdett kiteljesedni.

– **Hogyan akadtál rá az avasi temetőre, mint feladatra, kihívásra?**

– Akkoriban az avasi zsidó temető rendbetételét már hosszú idő óta ide-oda tologatták. Komolyan senki sem mert vagy akart vele foglalkozni. Főleg a munka mennyisége és az anyagiak miatt sohasem akadt egy olyan csapat, amely komolyan vette volna a dolgot. Ez egy hatalmas kihívás volt, és maradt is. Volt egy elképzelésem, és egy nap előálltam az ötlettel a vezetőség embereinek. Ők elfogadták az ötletemet, és támogatásukról biztosítottak. Műszaki ember vagyok, úgy gondoltam, hogy a temető helyreállítása egyfajta projekt. Ám ennél jóval több lett. Egy kincsre leltem, és egyre inkább az érzelmeim is vezérelni kezdtek. Valószínű, hogy ennek alapján bizta rám a hitközség vezetése ezt a munkát, és ez alapján szavaztak bizalmat nekem. 2016 júliusában kezdtem el a tényleges munkálatokat.

– **Nem bántad meg, hogy belevágtál?**

– Sok nehézséggel kellett szembenézni. Az összes ismerősöm próbált lebeszélni, hogy nehegy elvállaljam, mert egy hálátlan és nem jövedelmező feladat, amit csinálnék. Eleinte úgy gondoltam, hogy amolyan „mellékállásként” fogok foglalkozni a dolgokkal, ám hamarosan rájöttem, hogy ez teljes embert, és teljes munkaidőt követelő feladat. Így lettem a hitközség teljes munkaidőben alkalmazott munkatársa. Ám egyedül képtelen voltam megbirkózni a munkával, rengeteg az adminisztratív

feladat. Egy csapatot hoztam létre. Külön megemlíteném két segítőtársamat: Grósz Endrét, a Miskolci Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség ügyvezető igazgatóját, valamint Szántó Istvánt, a számvevőszék vezetőjét. Elkezdünk pályázatokat írni, pályáztatni, és sikerült egy párból támogatót is nyerni.

– **Mire jutott az így befolyt pénzből?**

– A pályázatokból beérkező összegből Grósz Endre el tudott indítani egy közmunkaprogramot. Ennek eredményeképpen először nyolc hónapra, majd később egy teljes évre tudtunk szerződetni munkásokat. Kilenc dolgozónk van jelen pillanatban, és folyamatosan újítjuk fel az eszközeinket, amik javarészt már elhasználódott szerszámokból álltak. A munka nagyon sok és összetett. Elkezdtem tanulmányozni a Sulchan Aruchot, és folyamatosan kérek tanácsokat a rabbínatus munkatársaitól, hogy minden megfelelő legyen. A pályázatokból nyert összegek nem fedik le a teljes költségvetésünket. Szükségünk van minden adományra, támogatásra, amik ha nem is mindig, de azért be-befolyznak.

– **Hol tartotok?**

– Több száz sírkövet, macévát állítottunk már helyre, és sok száz van, mely még helyreállításra vár. Az akarat megvan hozzá, de sajnos az anyagi nehézségek miatt csak lassan tudunk haladni. A teme-

tőnek is új neve lett: Miskolci Autonóm Izraelita Temető.

– **Sikeresek érzed magad?**

– Pontosítanék: elégedett ember vagyok, mert azzal foglalkozhatom, ami érdekel és kielégít. Ha ez a siker, akkor igen.

– **Mik a további terveid?**

– A munkánkról minden érdeklődő tájékozódhat a facebook-oldalunkon (Autonom Orthodox Israelita Cemetery of Miskolc). Készítettek rólunk egy kisfilmet is, ami Örökre szól címmel megtalálható a Youtube-on. A filmet bemutatták egy fesztiválon, ám van egy titkolt célunk is vele: visszavezetni azokat a zsidókat, akik leszádkodtak a közösségünkről.

Tervezek egy digitális adatbázist, ami részben már készen van, és további pályázatokat adunk be, hogy anyagi támogatásaink kiszélesedhessenek. Egy olyan informatikai rendszert szeretnénk létrehozni, amely lehetőséget biztosít a temető látogatóinak a nagyobb digitális átláthatóságra.

– **További jó munkát és sikereket kívánok!** ■

A MAZSIHISZ programajánlatából:

Zsidó Kulturális Fesztivál

A magyar zsidóság sokszínű – és ez jól van így. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének régi hagyománya ez a sokszínűség: a neológia egész, tekintélyes története során a változó világ nyitott zsidóságának irányzata volt és az lesz a jövőben is. Ezért fontosak számunkra különösen a fesztiválok, a sokszínűség ünnepei – köztük a Zsidó Kulturális Fesztivál. Ezeknek az eseményeknek a forgatója, kavalkádja, a sokféleség harmóniájába oldódó hangzavar.

A nemrég megújult Zsidó Kulturális Fesztivál legfontosabb célja az, hogy bemutassa, hogyan, milyen forrásokon keresztül táplálták a zsidó zenei, irodalmi, költészeti hatások a magyar magas- és közkultúrát – Heinrich Heine és Petőfi Sándor kapcsolatától kezdve a bárzongorálás és a szonokon át egészen az alternatív rockzenéig. De hozzátartozik a magyar vagy kelet-közép-európai zsidó kultúrához a Szól a kakas már és Bessenyei Ferenc Reb Tevéje is, az ezerarcú klezmerzene is, és még oly sok minden más. Bonyolult zenei és szövegkapcsolatok hálózata ez, amelyekben „török, tatár, tót, román” és a zsidó együtt „kavarog”.

Magyar, cigány, zsidó, német, szlovák és román motívumok tánca ez – ahogy az visszatérő vendégeink, a Besh o droM vagy Palya Bea zenéjében is megmutatkozik. De ugyanez mutatkozik meg Budapest, a zsidóságot befogadó, még mindig fiatal magyar főváros olvasztótégelyében a Nyugat zsidó költőtől Pajor Tamás radikálisan szelíd zenéjéig. Ezek a kulturális kötelékek kapcsolják össze elsősorban a zsidó diaszpórát Izraellel.

Nem lesz másként idén sem: a Zsidó Kulturális Fesztiválon mindenki hazatalál Kelet-Közép-Európa zsidó fővárosában, Budapesten. „A legnagyobb micve boldognak lenni” – hirdette a breszlávi Nahman rabbi, a haszidizmus egyik legnagyobb tanítója. Ezt a legnagyobb micvét teljesíti be a Zsidó Kulturális Fesztivál idén is.

Figyeld az oldalunkat (<http://www.zsidokulturalisfesztival.hu/>) és csatlakozz hozzánk idén nyáron is!

GYERE HAZA AZ IDEI ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁLRA!

Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége

Fűszerekről és sok másról

NÉMET KISVÁROSKÁTÓL A KARMELITA MONOSTORIG GALILEÁBAN

Amikor külföldről érkező vendégeket várunk és mindent, de mindent meg szeretnénk nekik mutatni Izraelből, a kezdeti jó szándékon előbb-utóbb a bőség zavara lesz úrrá. Hiszen mi magunk is keveset tudunk, a hétköznapi rutinja bizony meggátol abban, hogy alaposan, tüzetesen ismerjük meg a számunkra is érdekes látnivalókat.

••••• Markovits Mária •••••

Ilyenkor eszembe jut, hogy évtizedekig éltünk egy gazdag kulturális életet élő erdélyi kisvárosban, de sohasem jártam híres múzeumában, pedig hányszor, de hányszor megtehettem volna!

A legutóbb hozzánk érkező kedves vendégekkel keresztbe-kasul jártuk az országot, így nekünk is megadatott, hogy eljussunk – többek között – egy rég áhított helyre, csak itt Észak-Izraelben, nevezetesen a galileai Betlehembe, vagyis a Bet Lehem Haglilit faluba.

A Kirját Tivon közelében, a rendkívül termékeny Emek Jezraelben – Jezrael völgyében – található település érdekes tartalommal töltötte meg napunkat.

Története majdnem szokványos. Sok mai izraeli helység létezett már az ókorban, virágzott és kihalt, majd újra élettel telítődött, ahogyan az évszázadok, évezredek viharai diktálták.

A galileai település Józua könyvében, majd a bizánci korban, a keresztések idején is említésre kerül, de foglalkozunk inkább az újkori történetekkel. 1906-ban a haifai templomosok (német kolónia) fiataljai ezeken a helyeken telepedtek le, és építették fel jellegzetes házaikat, amilyenekkel Haifán, Jeruzsálemben, Tel-Aviv Sarona negyedében is találkozhatunk. Mezőgazdasággal és állattenyésztéssel foglalkoztak. A brit mandátum idején a náci párt tagjai és aktív szimpatizánsai voltak, a Hitlerjugendhez is csatlakoztak, majd 1948 áprilisában, napokkal a mai Izrael kikiáltása előtt a Hágáná harcosai száműzték őket, és házaikba már másnap Ausztriából érkezett holokauszt-túlélőket telepítettek. Ezek leszármazottai a település mai lakosai, akik továbbra is állattenyésztéssel, gabonatermesztéssel és egy teljesen új, modern ágazattal foglalkoznak: gyógynövényeket és sokféle fűszernövényt termesztnek, csomagolnak, forgalmaznak.

Bemutatóüzletük turisztikai szempontból is vonzó, mert a hangárhoz hasonlító helyen minden megtalálható, ami „szemszájnak ingere”, ahogyan Arany János is megírta, bár ő nem éppen a fűszerekre hivatkozott. A legkomolyabb „támadás” mégis

másik érzékszervünk ellen irányult: napokig orromban maradtak az illatok! Egy adott pillanatban, miközben ebből is és abból is kanalaztunk a kis műanyag dobozokba, sürgősen szabad levegőre vágytam és ki is támolyogtam az üzlet mögötti mezőkre.

Ez sem volt hiába, mert így láthattam meg a gondosan és tudományosan kezelt végtelen parcellákat, ahol a fűszer- és gyógynövények termesztése folyik, hiszen a betlehemi farm az indiai vagy távol-keleti árut importálja csupán, a többi már a hazai iparág részévé vált. Neve egyszerű, de sokatmondó: „A fűszerek útja” – *Derech hatavlinim*. Nem szabad kihagyni, már azért sem, mert nem csupán nézelődésre és vásárlásra adnak itt lehetőséget, hanem egyéni és csoportos kurzusokat, bemutatókat is szerveznek.

Később sétára indultunk Betlehemben, gyönyörű templomos házak és kertek mentén, egészen a település központjáig. A központban, a község háza mögött megható holokauszt-émlékmű emelkedik: az 1948-ban ide telepített túlélők második és harmadik generációja, a mai földművelők és állattenyésztők állították elpusztított felmenőik emlékére.

Csend és nyugalom, falusi illatok, gondozott házak és kertek, tisztaság és rengeteg virág kísérték a nyílegyenes főútcán tett hosszú sétánkban, mi pedig annak minden pillanatát élveztük, hiszen nyilvánvalóan különleges helyre érkezünk.

Innen a völgyet déli irányból övező Kármel-vonulatra láthattunk, és egy jó katonai távcső bizonyára behozta volna a fölöttünk magasodó Muhraqa kolostort, következő állomásunkat.

Minden útikalauz kiemelt helyen javasolja a Kármel gerincén lévő festői környezetű drúz falvakat, Iszfiját és még inkább Daliat-el-Karmilt. Utóbbinak többezres lakossága van, gyümölcsöket termesztnek, kecskéket és juhokat tenyésztnek, textilüzemük van, kosárfonók, rézművesek is tevékenykednek közöttük, no és az idegenforgalom sem elhanyagolható jövedelemforrás erefelé. Nem mellékesen: a drúz katonákról, Izraelhez fűződő hűségükről, hősiességükről legendák szólnak.

Most azonban átutazunk a festői településen, és további négy kilométeren keresztül csodálhatjuk az idilli, tölgyek között

A „fűszerek útja” illatok és ízek szinte végtelen variációjával csábítja a látogatókat.

A Muhraqa kertjében álló kaktusz szobor (balra) és a mindhárom monoteista vallás által tisztelt Illés próféta szobra (fent).

FOTÓ: MARKOVITS MÁRIA

vezető útszakaszt. Ismét segítségül hívom Goren Tamás magyarul írt útikalauzát:

„A Kármel egyik 482 m magas csúcsán épült karmelita kolostor helyén egykor Illés próféta harcolt a pogány Baál isten papjaival.”

Illés, mindhárom – zsidó, keresztény és iszlám – vallás nagybecsült prófétája „az északi országrészben, Izraelben élt és működött Ahab király uralkodása idején (i.e. 874-853). Harcot indított az országban elhatalmasodó Baál-kultusz ellen, mert úgy vélte, hogy a társadalmi igazságtalanság az idegen istenek, főleg az ősi kánaáni istenség, Baál tisztelete miatt hatalmasodott el az országban.

Ezért egy alkalommal istenítéletet tartott a Kármel-hegyen Baál és Jahve prófétái között. Az lesz az igaz isten, aki prófétáinak könyörgése képes lángra lobbantani a neki felajánlott áldozat alatti máglyát. A Baál-próféták hiába könyörgöttek, Illés imádságára azonban villám csapott le az égből, amely elemésztette a Jahvének szánt áldozatot. A nép erre Jahvéhoz – Izrael istenéhez – pártolt és kivégezte Baál prófétáit.”

A Muhraqa kolostor történetéhez fűződik Ljudmila Ulickaja, napjaink nagyszerű orosz írójának egyik magyarul is megjelent regénye (Daniel Stein, tolmács, Magvető Kiadó, 2009), amelyben az itt, valamint a haifai Stella Maris kolostorban élt zsidó származású szerzetesnek, Daniel

Rufeisennek állít örökbecsű emléket. Csúpan zárójelben: a kiterjedt szociális tevékenységet végző haifai szerzetest személyesen ismertem, önkéntesek százait irányította a város szegényebb rétegeinek megsegítésére, de ez már más történet. 1998-ban, 76 éves korában Haifán fejezte be áldásos életét.

Részlet Muhraqa prospektusából: „A mai kápolna helyén korábban egy nagy kőből épült oratórium állt. A párizsi Jákob rabbi megemlíti (1235), hogy a muzulmánok rendszeresen látogatják a kápolnát és gyertyákat gyújtanak Illés tiszteletére. Az épület valószínűleg a kereszties idők előtt épült. Később romba dőlt, elhagyottá vált, majd köveit beépítették a jelenlegi kápolna falaiba (1883).

A Sarutlan Karmelita Rend immár több mint száz éve van jelen ezen a helyen. A kápolnát felújították, elhelyeztek benne egy tizenkét sziklából álló oltárt, annak emlékére, hogy Illés is tizenkét kőből álló oltárt épített Jahvénak, hogy bemutassa áldozatát (1 Kir. 18, 30-31).”

Mint annyi más helynek Izraelben, ennek is különleges kisugárzása van: szinte kézzelfoghatóvá válnak évszázadokkal korábbi történetek, a szemelő is részévé válik azoknak – és a jövő ígéreteinek. Elmélkedésre, gondolkodásra, a nagy világmindenség kritikátlan elfogadására buzdít ez a hely is.

Nem tudunk betelni az élmények gazdagságával: három világvallás szent helye, egyszerű, szinte puritán kolostorépület, körös-körül természeti szépségek, alattunk a völgy, az Emek, virágok és növények, szépen kialakított park, szobrok, pozsgások, muzeális mezőgazdasági eszközök... és most inkább abba is hagyom, hogy egy-két fotó beszéljen helyettem. ■

A Holokauszt emlékmű (fent), a galileai Betlehem régi központja (balra) és a Muhraqa kolostor épülete (jobbra)

Tudomány vagy játszóház?

AZ IZRAELI TUDOMÁNYOS ÉLMÉNYKÖZPONTOK NYOMÁBAN – HAIFÁTÓL BEÉR SEVÁIG

Lassan feltűnnek Tel-Aviv házai a repülőgép ablakában, indul egy újabb kaland. Majdnem két év után ideje visszatérni a Közel-Keletre. Ezúttal már nem kutatni jövök, a budapesti Csodák Palotája* tudománykommunikációs vezetőjeként a helyi tudományos élményközpontokkal ismerkedem egy hétiig.

..... Kispaszi

A Ben Gurion repülőtérén harmincöt fokos rekkenő hőség fogad. Miközben a taxink Tel-Aviv felé száguld, kíváncsian fürkészem, mi minden változott az elmúlt években. Másnap busszal indulunk Haifára, a Technion történeti épületében található MADATECH-be (www.madatech.org.il), Izrael nemzeti tudományos, technológiai és űrmúzeumába. Jael Bamberger, kutatás-fejlesztési vezető jön elénk a főbejárathoz – azzal az örömhírral fogad, hogy magyar idegenvezetőt kapunk majd Jona Klein, a nemzetközi kapcsolatok és projektek vezetőjének személyében. Az intézmény történetének ismertetése után már csatlakozik is hozzánk kíséretünk, aki tárlatról tárlatra kalauzol bennünket a különböző tudományágak világában. A zöld energia, a hangok, a fény és a sötétség, valamint a varázslatok termével ismerkedünk először. Elmerülünk Leonardo da Vinci találmányaiban, a logikai játékok galériájának rejtelmes kihívásaiban, s bekkukkantunk a csoportokkal teli kémiai részre. Megcsodáljuk az adományozóktól származó madártani és mikroszkópiai gyűjteményből kialakított múzeumi egységeket. Nem hagyjuk ki a fogápolásról szóló interaktív kiállítást, s az űr világát a látogatókhoz közelebb hozó installációkat sem. A két épület közötti tudományos park lenyűgöző, szabadtéri játékok észrevétel nélkül tanítanak a fizika törvényeire. Belesünk az oktatási épületbe, a laborokban zajló nyomozós programba, az óvodásokat váró különleges foglalkozásokba. Nem hagyjuk ki az alkotópedagógiai bázist sem, ahol 3D nyomtatók, CNC-esztergagépek és lézervágók várják a kézműveskedésre vágyókat. Bepillantást nyerünk a kulisszák mögé is, a mindennel felszerelt műhelyek biztos hátteret jelentenek az év során több százezer látogatót fogadó intézménynek. Észre sem vesszük, s már három óraja barangolunk az épület falai között.

Hazafelé tartva tel-avivi szállodánkba ér a hír, hogy késeléses merénylet volt a Hajarkon utca egyik hoteljában. Amikor az ember ezt az utcát választja egy hét-

re otthonának, nem túl szívmelengető ilyeneket olvasni. Pár perc, s megcsörren a telefon, izraeli rokonaim érdeklődnek, hogy ugye nem jártunk pont arra. „Á, csak tegnap sétáltunk ott, s meséltem is, hogy pár éve itt laktam a bátyámmal...” – vá-

laszalom megnyugtató. Hát igen, ez az izraeli valóság, verőfényes napsütés, a béke csalfa képzete, aztán elég egy pillanatra, s hirtelen minden megváltozik.

Nincs idő sokat merengeni. Másnap ismét nekiindulunk. Ezúttal a szebb napokat látott központi buszpályaudvaron bolyongunk, hogy megtaláljuk a Haderára induló járatot. Lassan araszolunk a metropolisz dugójában. Pont leszállunk a buszról, s egy gyaloghídon sétálunk keresztül, amikor felhangzanak jom hasoá szirénái. Megható látni, ahogy két perc néma főhajtással adóznak az áldozatoknak a 2-es úton félrehúzódtott gépjárművek vezetői. Az emléknapi miatt ma kicsit csendesebb a Givat Olgában található központ. Nava Soel tudományos igazgató és Hava Contini Benjamin kurátor ismerteti a legfontosabb tudnivalókat, majd elindulunk körülnézni. Laborok, játékok váltják egymást, a legizgalmasabb a „Légy egy napra orvos!” foglalkozásoknak otthont adó terem. Kórházi eszközök, szimulátor babák, műtő várja az emberi test működésével és a gyógyászat módszereivel ismerkedni kívánó kicsiket és nagyokat. Még saját mentőautója is van a centrumnak. A közel negyven játékos kültéri park impozáns, legszívesebben összecsomagolnám, s vinném haza Budapestre. Az egykoron a bevándorlók gyermekeinek integrálására célul kitűző Technoda (technoda.org.il) ma már jóval több feladatot lát el, mint alapításakor, a 80-as években. Van csillagvizsgáló, planetárium, s a környék óvodáit váró foglalkoztató.

Kedd reggel délre megyünk. Ismét vonattal suhanunk, ezúttal Rehovotig. A Weizmann Intézet tudományos kertjébe (<http://davidson.weizmann.ac.il/en/garden-of-science>) vagyunk hivatalosak. Ez aztán a szépen gondozott kutatóközpont! – jegyzem meg végigsétálva a kampuszon. Mose Rispon, alapító fogad

minket, tizennyolc éve fejleszti a helyet. Játékról játékra teszteljük a szabadtéri Clore Garden of Science látványosságait. Mose csak magyaráz, elénk tárva az eszközök fizikájának minden apró rejtelmét. Bárcsak mindenki így oktatná a természettudományokat! Összefutunk Keren Lev igazgatóval, akivel az ökoszisztémát bemutató üvegházba látogatunk, ahol hallunk a legújabb fejlesztésekről és tervekről. A kézből etethető aranyhalakat, a hűsítő növények gyűjteményét nem érdemes kihagyni!

Ha már Rehovotig eljutottunk, lenézünk az askeloni rokonokhoz, barátokhoz. Úgy nőnek errefelé a házak, lakónegyedek, mint odahaza a gomba eső után. A kikötőben fogyasztjuk el a késői ebédet Miriammal és Aharonnal, a desszertet izraeli hétvégéim oly gyakori helyszínén, Ormánál és Joszinál kapjuk.

Szerdán a szent város, Jeruzsálem a cél. A 405-ös busz száguld velünk kedvenc helyemre, végre az egyes út új alagútját is kipróbálhatom. Kis buszozás a 66-ossal, s már meg is érkezünk a Bloomfield Tudományos Múzeumhoz (www.mada.org.il). Utoljára 1994-ben, tizenhárom évesen, első izraeli utam során jártam itt. Azóta sok minden változott, állapítom meg már az első percben, miután belépünk a csodák házába. Tal Bar-Lev igazgatóhelyettes

és Esthy Bresner, az oktatási központ vezetője több mint négy órán át foglalkozik velünk. Bejárjuk a kiállításokat, hallunk a nemzetközi és regionális együttműködésekéről, a központ történetéről. Megnézzük az űrből visszatért mezűzét és zászlót, tártott szájjal csodáljuk a mezőgazdasági és élelmiszeripari Agropolis és a számítógép működését bemutató CAPTCHA kiállítást. Játsszunk egyet a palesztin-izraeli közös fejlesztésű matek szekcióban, majd megvitatjuk a tudománynépszerűsítés aktuális kérdéseit. Talán itt is éjszákáznánk, annyi minden érdekeset látni.

Beletelik néhány órába, mire kiverekedjük magunkat Jeruzsálemből, nagyon ideje lenne már, hogy elinduljon a Tel-Avivba tartó új vasútvonal, állapítom meg, miközben harmincöt percbe telik, míg a busz kifordul a buszpályaudvartól a Húrhid alatt futó főútra.

Csütörtökön a Negevbe utazunk. Nem nehéz engem lenyűgözni idekint, Beér Seva pályaudvarába elsősorban beleszeretek. Kicsit meglep, hogy a helyi autóbuszokon nem lehet a sofőrrel fizetni, de néhány perc ismerkedés után megbarátkozunk a járművön lévő automatával. Jé, csak négy sékel, kapom fel a fejem a máshol megszokottól alacsonyabb viteldíjon. Amit itt látunk a Carasso Science Parkban (<http://en.sci-park.co.il/>), az maga a 21. századi ismeretterjesztés. Hat professzionális tárlat a föld alatti komplexumban, a múzeumtechnológia legmodernebb eszközeit felvonultatva. Az élet kódja, a kommunikáció, a mikrochipek tudománya eleve nem érdekelt meg többek között. A török időkből származó épületben kap helyet a gyerek részleg és a nukleáris kiállítás, s természetesen művészeti tárlatból sincs hiány. Hosszasan időzünk az alkotópedagógiai műhelyben, s ismerkedünk a kültéri játékok és sátrak végelethetetlen kínálatával. Zsidó és arab iskolások töltik meg a tereket, mintha a béke szigetén lennénk. Anna Grouzmark, a demonstrátori csapat vezetője a kampusz más részeire is elvisz, látjuk az éves szinten negyvenezer tanárt fogadó továbbképző központot, s még egy izletes ebédre is a vendégei vagyunk.

A következő cél a Bar-Ilan Egyetem, ahol egykori – David Zitoun által vezetett – kutatócsoportomat keresem fel, megnézem, hol tart ma a nanotechnológia. Régi munkatársaim örömmel mutatják be az újdonságokat. Az estét főnökömmel töltjük Raananán.

Másnapra jut még egy kis Tel-Aviv, s lassan indulunk is haza. Új ismeretekkel, ötletekkel térek vissza a budapesti Csodák Palotájába (www.csopa.hu). Búcsúzól, a repülőtér tranzitjában azért még visszaköszön a jeruzsálemi Bloomfield múzeum fényírásos ingája. Ha a kedves Olvasók végigjárták már mind az öt szentföldi központot, nézzenek be hozzánk is!

Köszönet Mizda Katalinnak, a Csodák Palotája ügyvezetőjének és az izraeli science centerek munkatársainak, hogy ez a feledhetetlen utazás létrejöhett.

Dr. Paszternák „Kispaszi” András

Csodák Palotája

A Csodák Palotája Magyarország és Közép-Kelet-Európa első science center, interaktív tudományos játéktér és szórakoztatóközpontja, mely a graduális természettudományos oktatást kiegészítve informális, élményalapú módon tanít minden korosztályt több mint húsz éve.

FOTÓ: KISPASZI, MADATECH.ORG

Három portré

AVAGY ÍGY ALIJÁZUNK MI

Három alijázó, akik ugyanúgy egy pár bőrönddel érkeztek, mint mi mindannyian. Három alijázó, akik szembenéztek a híres-neves izraeli mentalitással – az állandó hangoskodással, a sorban állásra való képtelenséggel és persze a héber nyelvel, mint mindannyian – és nem futamodtak meg. E havi, a sikerről szóló számban nem azért mutatjuk be őket, mert Nobel-díjat vagy olimpiai érmet szereztek. Azért beszéltünk velük, mert azok közé tartoznak, akik nem fordultak vissza: folytatták ezt a keserűdes kapcsolatot a kicsi országgal, és bizony győzedelmeskedtek. Saját életet alakítottak ki – kudarcokon és elkeseredéseken innen és túl. Simmel Zsuzsa, Rácz Jehosua és Horváth Katalin portréja következik.

Zsuzsi

Mikor érkezted, és miért döntöttél az alijázás mellett?

Négy és fél éve jöttem. Hogy miért? Valami változásra volt szükségem, valami drasztikus változásra és arra jöttem rá, hogy külföldre kell költöznöm – az pedig egyértelmű volt, hogy Izraelbe kell jönnöm. Felmondtam a magyarországi állásomat, volt egy fél éves felmondási időm, bepakoltam kislakásomat egy konténerbe, és kijöttem.

Milyenek láttad az országot?

Nem először voltam itt, nyolcéves koromban éltem itt egy évet – és bár arról igazi emlékeim nincsenek, a nyelvtudás azért megmaradt, jól beszélem a nyelvet, ráadásul azután is sokszor voltam Izraelben, sok barátom és ismerősöm volt.

Amikor kijöttem, teljes eksztázisban voltam, az otthoni barátaim meg közben fogadásokat kötöttek, hogy mikor megyek vissza – 2, 4 hónap vagy fél év után. Én is azt gondoltam, hogy ez a kezdeti eufória majd elmúlik, de már az ötödik évet taposom itt, és még mindig tart. Nagyon jól tettem, hogy kijöttem.

Megvolt a kötelező kultúrások?

A kultúrásokból mindenkinek jut, de én tudtam, hogy mire számítsak, amire meg nem számítottam, azon nagyon jól szórakozom. Engem nem idegesítenek ezek a dolgok.

Mit gondoltál, mit fogsz itt csinálni?

Konkrét tervem nem volt – se munkám, se lakásom. A mai napig azt valom és mondom is mindenkinek, hogy aki végigszenvedte az életét Magyarországon, az itt is szenvedni fog. Ha meg ott sikerült valamit összehozni, akkor itt is sikerülni fog. Ha bárhol leraksz, én ott elvagyok. A munka miatt nem is aggódtam, azt gondoltam, hogy legrosszabb esetben visszamegyek, nem terveztem túl a dolgokat. Volt egy életszínvonalam, amit szerettem volna fenntartani, de tisztában voltam vele, hogy az elején erről le kell mondanom. Nem jártam szervezett olés programokra sem, nem éreztem szükségét. Szerencsétlenkedni egyedül is tudok.

Hogy alakult a karriered?

Amikor kijöttem, egy jó barátom megkért, hogy vezessem a cégét. Magyarországon a Reálnál dolgoztam (élelmiszerbolt-hálózat – a szerk.), ez az itteni cég meg oktatással foglalkozott. Egy évig csináltam, nagyon nem jött be – egy kapitalista szellemű helyről csöppentem ebbe a környezetbe. Nagyon érdekes volt, de nem tetszett ez a vonal. Azt viszont megtanultam ott, hogy mennyire más a munkahelyi mentalitás itt.

Egy ismerősöm ajánlotta fel a következő állást – a GAP-nél. Rengeteget

utaztam, amíg ott voltam, két évig szuper volt, utána rájöttem, hogy mindenhol vagyok, és közben sehol se. Úgy döntöttem, hogy otthagynom, pedig nem jellemző rám az ugrálás. Most az AM:PM-nél (tel-avivi élelmiszerbolt-hálózat) vagyok kereskedelmi igazgató.

Merre tovább?

Nem zárok ki semmit, de én itt képelem el az életemet – lehet, hogy lesznek apróbb kitérőim Izraelen kívülre, de alapvetően itt látom magam hosszútávon.

Szerinted ki a sikeres alijázó?

Szerintem az a legfontosabb, hogy minél kevesebb elvárással érkezél – ami persze hülyén hangzik, mert mindenkinek vannak elképzelései –, de azt semmiképp sem szabad elvárni, hogy ugyanúgy érezd magad, mint a szülőhazádban. A kivándorlás életszínvonal-csökkenéssel jár, eleinte alapvető dolgokat nem tudsz majd elintézni például egy bankban. Ha valóban el tudod fogadni, hogy vissza kell lépned hármat ahhoz, hogy előre tudjál lépni négyet – akkor szerencsés vagy és így működni is fog az itteni életed.

A magyarok közül sokan mondják, hogy például hiányzik nekik a színház – de nem akarhatjuk itt ugyanazt az életet élni, mint otthon. El kell fogadnunk, hogy itt nem fogunk színházba járni minden héten, mert nincs rá mód. Fogadd el, hogy változtattál – és ez a változtatás tényleg változással jár. Mindenben sokkal könnyebben túllendül az ember, ha így áll hozzá.

Az ember a jobb élet reményében változtat országot, de sehol sincs kolbászból a kerítés, így itt sincs, sőt. Szerintem itt sokkal nehezebb jól megélni, mint otthon, mert itt mindenki olyan, mint te. Itt nem tűnik ki az ember a tömegeből azzal, ha okos, rámenős és nagyfőjű. Itt mindenki ilyen. Ha azért jöttél, hogy változtass, akkor hajrá – változtass is! ■

FOTÓK: SIMMEL ZSUZSA, RÁ CZ JEHO SUA, HORVÁTH KATALIN

Jehosua

Mikor érkezted Izraelbe?

„Először” 1994-ben alijáztam, rögvest a gimnázium befejezése után kijöttem fél évre, de utána haza is mentem. A legfőbb oka az volt, hogy nem volt semmilyen szakmám, azt sem tudtam, mit akarok itt csinálni. Nem voltak terveim, csak tetszett az ország, viszont nem nekem való vallási közösségbe kerültem, így végül hazamentem. Két évvel később, 1996-ban már szakmával a kezemben jöttem vissza – szakács lettem. Azzal érkeztem, hogy előbb elmegyek jesivába tanulni, utána pedig az egyetemen történelmet fogok hallgatni.

Mi hozott Izraelbe?

Nem tudtam Magyarországon maradni, mert vallásos voltam. Volt egy kis közösség, ahol megértettek, de 19-20 évesen még a kórságot is nehéz volt tartani ott. Nem volt perspektíva, hogy ott maradjak. A jesivában eleinte csak fél-egy évig akartam tanulni – tíz év lett belőle. Közben rabbi lettem és pedagógusi diplomát szereztem, állami iskolákban taníthattam volna Tanachot – de közben elváltam, el kellett kezdenem gyerektartást fizetni, és a rabbiság nem volt elég ehhez. Ekkor tértem vissza az eredeti szakmámhoz, megnyitottam a saját catering vállalkozásomat. Most ezt csinálom.

Hogyan tudtál eltartani egy családot a tanulásból?

Különböző kolelekben, tanulóházakban tanultam, amiért különféle ösztöndíjakat lehetett kapni – a különböző vizsgák után. Egy kanadai férfi azt támogatta, hogy egész nap tanuljak – csak mert a szülei magyarok voltak. Ezen kívül reggelente és péntekenként dolgoztam – én csináltam a jesivában a reggelit és a sábeszt. Ebből is bejött egy fél fizetés. Egész rendes pénzt lehetett így összehozni.

Kevesen voltak a vallásos zsidók a kilencvenes években Budapesten. Te hogyan ismerkedtél meg a zsidósággal?

Nem vallásos közegben nőttem fel, inkább csak a pesti bné akivás lányok érdekelték eleinte – de aztán ott találkoztam azzal a rabbi-val, aki közelebb hozott a hithez, és aki miatt az első izraeli „kalandom” során egy kipa szrugás (nemzeti vallásos) csoporthoz kerültem. Akkor még nem értettem, hogy rengeteg ilyen csoport van – kipa szrugán innen és túl, és ezek a csoportok annyira zártak, hogy az ember csak nehezen lát ki belőlük.

Sokan, akik kijönnek és végül nem maradnak itt, úgy gondolják, hogy a közeg, amibe először belecsöppentek, egész Izraelt reprezentálja, de Izrael igen változatos. Ha északra mész, itt minden zöld, ha délre, sivatag. Eilat és Tel-Aviv is tengerparti városok – de két különböző világ. Ha valakinek nehézségei vannak Izraelben, mindig azt javaslom, hogy próbálja meg

egy másik helyen. Feleségem egyik vallásos rokona például Asdodban települt le, nem érezte jól magát – azt javasoltam neki, hogy próbálja meg inkább Jeruzsálemben, Bné Brakban vagy Cfáton. Sokkal jobban érzi majd magát. Ha Jeruzsálemben nem elég nagy – költözz Tel-Avivba. A legfontosabb az, hogy legyen egy terved, és hogy itt akarj maradni.

Jó döntés volt a kivándorlás?

Visszagondolva azt hiszem, életem legjobb döntése volt. Én mint vallásos nem tudtam volna otthon maradni. Nem azért jöttem, mert olyan hatalmas cionista voltam – én vallásos akartam lenni, és Amerikában számomra túl haredi (ultra-ortodox) volt a közeg. Akik kimentek, mind nagy kalappal jöttek haza. Nekem a szüleim miatt, mert annyira ellenálltak ennek az én vallásos ébredésemnek, mindig meg kellett próbálnom a közeputat választani – persze sok embernek az én életmódom is elég szélsőséges.

Több mint húsz évnyi Izrael után hova sorolod magad?

Vallásilag a „just Jewish” kategóriát érzem magaménak. Olyanokkal érzem jól magam, akik külföldről jöttek, ismerik az európai-amerikai kultúrát, de már beilleszkedtek – itt vannak vagy 10-15-20 éve.

Mi kell ahhoz, hogy sikeresen alijázzon az ember és ne rohanjon haza?

Szerintem ha valaki ki akar jönni, annak valamilyen tervvel kell érkeznie: miből fogsz megélni, hogyan fognak a gyerekeid iskolába járni, melyik városban, melyik közösségben találd majd meg magad.

A kivándorlás sikere alapvetően hozzáállás kérdése – meg azé, hogy mi vár otthon. Amikor '94-ben itt voltam fél évig: jöttek a nehézségek, szembesültem az izraeli mentalitással, és felvetődött bennem a kérdés, hogy minek is vagyok itt, amikor vannak szüleim, van hol laknom. Az izraeliek azért nyerték meg az összes háborút, mert itt senkinek sem volt hova mennie – nincs egy másik ország, ahova vissza lehet menni. Ha eldöntöd, hogy ez itt a végállomás, akkor megküzdösz a nehézségekkel, mert olyanok mindenhol vannak. ■

Hogy jöttél, miért jöttél, mikor jöttél?

Nyolc évvel ezelőtt, 2009-ben, szerelem miatt, az egyetem negyedik évében jöttem ki, két évet innen fejeztem be. Nem volt nehéz döntés a költözés. Akkor úgy éreztem, hogy otthon elerem a munkámban a legmagasabb szintet, az Indexnek és az Origónak voltam a webdizájnere, mindenkit ismertem a szakmában és nem láttam, hogyan lehetne még tovább haladni. A barátaimat otthagyni volt a legnehezebb.

Mi volt az első benyomásod?

Izraelről nem sokat hallottam, mielőtt a barátnőmmel megismerkedtem volna. A tervem az volt, hogy kijövök, és elkezdek egyből munkát keresni, nem akartam senki nyúge lenni – úgyhogy a mesterségemben kerestem állást, webdizájnereként, dizájnereként. Ulpánra sem mentem, egyből dolgozni kezdtem – és az első két és fél év szörnyű is volt.

Miért?

Nagyon nehéz volt a kultúrával szembeülni, és mivel nem voltam állampolgár, kiszolgáltatott helyzetben is voltam. Ez szerencsére sokat változott az évek során. Ahogy a hivatalos státuszom megváltozott, elkezdhettem nézelődni. Alijáznia nem tudtam, tehát én nem kaptam meg azt a támogatást, amit a zsidóként ideérkezők elvárhatnak – és még barátaim sem nagyon voltak. Az otthoniaknak – családnak és barátoknak – pedig nem tudtam elmondani, hogy pontosan mi történik velem, mi folyik itt.

Mi volt a legsokkolóbb Izraelben?

Izrael nagyon hangos – és én nagyon érzékeny vagyok a zajokra. Otthon az emberek suttognak, még a piacon is – itt meg nem hallod a saját hangodat. Eleinte úgy gondoltam, hogy az emberek nem udvariasak, amit máig így hiszek, de közben rájöttem, hogy ez azért van, mert itt mindenki úgy viselkedik, mintha otthon lenne.

Most hogy érzel az országgal kapcsolatban?

Kristóf Juli

Azt érzem, hogy itt bármit meg tudok valósítani. Élvezem, hogy az emberek meghallgatják a véleményemet. Otthon monológjaim voltak – Izraelben párbeszédemben veszek részt, szeretik az emberek elmondani a véleményüket. Itt értettem meg, hogy nem muszáj mindenkit meggyőzni, de érdemes végighallgatni a másik embert.

Volt olyan pillanat, amikor megfontoltad, hogy összecsomagolsz és hazameész?

Igen, például a 2014-es nyári rakétatámadások alatt. Akkor nagyon félttem, meg rázó élmény volt, rájöttem, hogy mennyire nincs befolyásom arra, hogy rám esik-e egy rakéta vagy sem. De aztán maradtam, mert úgy gondoltam, hogy itt tanultam meg, hogy milyen kitartani valami mellett – egy gondolat, párkapcsolat vagy ország mellett. Nem vagyok egy nagy nacionalista, de szeretek itt lenni. Egy leszbikusnak itt sokkal jobb az élete. Itt, Tel-Avivban olyan vagyok, mint bárki más, nem kell lázadónak lennem, akkor fogom meg a partnerem kezét, akkor csókolom meg, amikor akarom. Magyarországon mindig úgy éreztem, hogy bizonyítanom kell. Itt Tel-Avivban egészen más még a hangulat is. A szomszédunkban lakik egy ötgyerekes vallásos család, akik áthívtak minket hanukakor gyertyagyújtásra. Mondtam az anyukának, hogy én leszbikus vagyok, mire csak annyit válaszolt, hogy mind isten gyermekei vagyunk.

Könnyebb itt elérni a céljaidat?

Párkapcsolat területén igen. Én úgy látom, hogy itt könnyebb partnerre találni azoknak, akik szeretik, ha gondolkodásra készítik őket, ha olyan embert keresnek, aki minden beszélgetéshez hozzá tud szólni. Sokkal jellemzőbb az, hogy az emberek nyíltan állást foglalnak valamivel kapcsolatban és őszintén kifejezik a véleményüket.

Szakmailag pedig ha valaki jó abban, amit csinál, akkor itt tényleg el tud érné bármit. Senki sem akadályozza a tanulási éhséget, mindig tudsz új dolgokat tanulni vagy kipróbálni. Mindemellett jó az időjárás, az állam támogatja a szabadúszóságot, a kapcsolatrendszert könnyű kiépíteni és számítani is lehet rá – beajánlják egymást az emberek.

Hol dolgozol most, mit csinálsz?

Egy haifai start-upnál vagyok kreatív igazgató.

Gondokodtál azon, hogy továbbállsz?

Ha igen, akkor is csak pár évre. Tel-Aviv mellett még New York lehet számomra opció, de csak itt, Izraelben tervezünk családot. ■

Jeruzsálem Óvárosa

AVAGY SORSUNK NEGYEDÓRÁJA

„Mindenkinek megvan a maga negyedórája” – idézte apám az ő apja, az én mártírhalált halt nagyapám mondását. Nem kell sokat ragozni a szólást, akinek magyar az anyanyelve, kapásból megérti. Egy élet során legalább egyszer mindenki „helyzetbe kerül”, sorsa kormányosa lehet.

Jelentős évfordulója van Izraelnek: a hatnapos háború 50. évfordulója. Mi az Új Keletben azóta nagy kezdőbetűvel írjuk a történelmi esemény magyar megnevezését (újnakak és héberül tanulóknak: *milchemet séset hájámim* – מלחמת ששת הימים).

Itt jegyezzük meg, hogy a háborúról az első könyvet – minden héber és angol kiadást megelőzve – egykori főszerkesztőnk, Dán Ofry jelentette meg *Izrael győzelmes hat napja címmel* (összesen hat kiadásban látott napvilágot).

1967. június 10-én fegyverszünetről alapodtak meg a Cáhál, az izraeli hadsereg és vesztes támadói. Jeruzsálem Óvárosa, a júdeai hegyek, Somron – vagyis az izraeli területre betüremkedő, Natanját, Hederát, Kfár Szábát, Ros Háájint kilométerekre megközelítő „területzsák” – valamint délen a Gázai övezet és azon túl az egész Szináj- (Sínai) félsziget, északon pedig a Golán-fennsík Izrael katonai ellenőrzése alá került.

A súlyos dilemma már a zsidó népet előntő eufória első napjaiban felmerült a döntéshozók között: a kétmillió arab lakosságú „területekből” (*héberül: stachim* – שטחים) mennyit anektálhat a zsidó állam? Hiszen olyan, a zsidó történelemmel évezredek óta egybeforrott városok kerültek izraeli kézbe, mint Hebron, Betlehem, Söchem – bár mindegyikük arab lakossággal.

A régi zsidó jisuv (lakosság) még nem felejtette el az 1929-ben végrehajtott hebroni vérengzést, több tucatnyi zsidó lakos lemészárlását arabok által. Felmerült a még élő felelősök felkutatása is, de az akkor kiülődött zsidó lakosság visszatelepülése mindenképpen megvalósíthatónak tűnt. Végül a borzalmas szanitáris állapotban leledző arab város mellett, a Máchpélá (az ősapák barlangja) közelében egy új város, Kiriát Árbá épült, de a hebroni óvárosba is beköltözött egy markányi elszánt telepés.

Lassan létrejöttek a „telepek” (*hitnachlujot* – התנחלויות), amelyek ritka kivétellel nem arab tulajdonú telteken, hanem állami földeken épültek. Állami tulajdon alatt az egykori brit mandátumi tulajdon értendő, amely az 1949-es fegyverszünet után Jordánia tulajdonába került át; 1967 júniusa óta Izrael fennhatósága alatt állnak, de az ENSZ és a legtöbb ország nem ismeri el Izrael Állam tulajdonjogát. A Palesztin Autonómia mindet magának, illetve a leendő Palesztina államának követel.

Végül Izrael csak a jeruzsálemi Óvárost, annak közvetlen környékét és a Golán-fennsíkot anektálta. Az óvárosi Templomhegy feletti ellenőrzés jogát Izrael 1967-ben átadta a Wakf nevű muzulmán hitbizományi intézménynek, amely szélsőségesen Izrael- és zsidóellenes. A Wakf ott akadályoz minden izraeli építést, ásátást, ahol tud. Emberei a helyszínen talált, a zsidó múltat utaló régiségeket szántsándékkal tönkreteszik, szemétre hányják. ■

A Harmadik Templom: egy elképzelés.

A magyar „zsidó” népnév a héber „Jehuda” (Júda) névből származik, Jákob ősatyánk fia nevéből. Az angol „Jew”, a francia „Juif”, a német „Jude” ugyancsak.

Jehuda – magyarul Júdea – az ország déli részének is a neve, amely az első honfoglaláskor Jehuda törzsének jutott.

Mose Dáján, a hatnapos háború ma már jobbára csak az idősebb nemzedék számára ismert vezérlő tábornoka utasítására 5727/1967 Sávuoet ünnepére négy nap alatt ledózerolták a Siratófal alatt elterülő Mugrabi negyedet, a talajt méterekkel elmélyítették és kikövezték. Kialakult a ma ismert tér, melyen keresztül az imádkozók megközelíthetik a Kotel.

És Izrael megállt a Nyugati Falnál, ami nem egyéb, mint a Templomhegy négy támfala közül az egyik.

Az Izrael addigi területének háromszorosára kiterjedő Szináj-félszigetet Menáchem Begin egy békeegyezmény fejében teljes egészében visszaadta Egyiptomnak. Ezzel a Gázai övezet ismét közvetlen határt kapott a legnagyobb arab állammal. Ariel Saron a kilencvenes években tetőző terrorhadjáratba belefáradva 2005-ben kivonta onnan a hadsereget és kitelepítette a régió nyolcezres zsidó lakosságát.

A kisebbségben lévő, de nagyobb befolyással bíró liberális-polgári baloldal egyre élesebben szembefordul a „területek” nagyobb hányadának a megtartásával, az itt megtelepült izraeliekkel.

A földön túli intelligencia által kijelölt időpontban aratott győzelem gyümölcseit néhány hónapon belül fel lehetett volna használni. A „negyedóra” előállt. És elszállt.

Az arabokat sokkolta a vereség traumája. Tehetetlenek voltak. Az oroszok fenyegetőzéseiről ma már tudjuk: üres szölamok voltak. A Moszad ezt ne tudta volna? Az akkori izraeli döntéshozók megmaradtak a napi politika síkján, a legmagasabb hatalom szándéka csak kevesek előtt sejlett fel. Hja, a vezetéshez kell a kurázszi, ha már az apák isteni gondviselésbe vetett hite elolvadt...

Lejtős pályán haladunk. A hetvenes évek „kifulladászó háborúját” 1973 októberében a kis híján végzetes jom kippuri háború követte, majd a visszavonulások. A hadsereg a helyén van, az izraeli hi-tech kiválóan teljesít, de szellemi és katonai erőforrásaink javát a terror elleni küzdelemre, a rakétafenyegetés kivédésére kell fordítani. A tömegalija kezdeti sikere után folyik az idealista, összetartó társadalom lassú bomlása, az önzés, az oligarchia-pénzuralom, a bűnözés gyors előretörése. ■

Halmos László

Egy legenda nyomában

HAYNAU KÍSÉRTETE ÉS A ZSIDÓK

Valami más Nagygécen. Talán a falu fekvése vagy mikroklimája az, esetleg az, hogy ebben az apró Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei faluban megvédték a zsidókat, amikor a csendőrség el akarta vinni őket '44-ben. Nem is csoda, izraelitákat és keresztényeket itt a falusi élet szokásos dolgai mellett valami más is összetartotta: a brescai hiéna, Haynau szelleme, amely több, mint egy évszázada kísért lankadatlanul a helyi kastélyban – pedig a bestia még csak nem is ott hunyt el...

..... Szendrő Iván

EGY LEGENDA ÖSSZETARTÓ EREJE

A Nagygécért Közhasznú Egyesületnek tudtommal nincs egyetlen zsidó tagja sem, mégis, amikor tavaly a falu romos temetőjének rendbe hozása került sorra, természetesen és minden felhajtás nélkül a zsidó temetőt is rendbe hozták. Még ezt az egyszerű kis árok-átívelő hidat is oda-teremtették az egykori zsidó temető bejáratához.

Mi volt annak a talányos és szoros kapcsolatoknak a titka a nagygéci keresztény és zsidó szomszédok között? Egy legenda, amely nemcsak babonás hiedelmeket keltett mindannyiukban, de az esti munka utáni közös időtöltés gyakori témája is volt. Valami mély-magas szellemi igaz közösséget is teremtett egy kis falu népében tekintet nélkül arra, hogy milyen valláshoz tartoztak.

A nagygéci zsidó temető bejárata ma

Haynau tábormok volt a katalizátor, aki a 13 aradi vértanú kivégzése után itt, ebben a kis szatmári faluban telepedett le, ahogy maga is írta egy nyilatkozatában: „...mint egy vitéz Belizárius, visszavonulok a világ zajától”.

Abszurd, szürrealisztikus jelenléte e kis magyar faluban egy ősi legenda emlékét élesztette fel évszázados szendergéséből, a Vérbíró legendáját, melynek felidézése, mesélése természetes közösségi program volt minden falusi számára. És e rege mondásában a falu zsidó lakói, Grossman Sámuel, Schwartz Ferenc és mások is élen jártak, mi több...

ÉLET A KÍSÉRTETKASTÉLYBAN

Haynau kastélya és a körülötte keringő legenda nem csak a fantázia szüleménye volt. A nyugdíjba vonult osztrák tábormok valóban a kiscéci pusztán telepedett le 1849 után. A Majláth család kastélyát vette birtokba annak fejében, hogy a forradalmár tiszt Majláth fiú életét megkímélte. De csak három évet töltött itt. Zavart elmével még a három évi ott-tartózkodása alatt nyugat-európai utazásokra indult, ahol a haragos tömeg botrányos tüntetésekkel fogadta – Liverpoolban, Frankfurtban és másutt is.

A brescai hiénának nem volt hova visszavonulni a világ ítélő szeme elől. Utazás közben, Bécsben, nem tisztázott okoknál fogva 1853-ban elhalálozott.

A 20. század elején a kiscéci kastélyt Haynau leszármazottai bérbe adták egy zsidó embernek, Grossman Sámuelnek, aki egészen 1944-ig élt ott családjával. A Haynau-kastélyban folyó életről nemcsak a falusiaktól hallottam, hanem Grossmanék zsidó tisztartójának fiától is, aki a kastély körül cseperedett fel, apja mellett, és „mindent tudott az egész hiedelemtől.” Réti Pali bácsi volt az egyetlen nagygéci zsidó, aki visszatelepedett a faluba 1944 után. Az ő és más nagygéci emlékezéséből állt össze az a fantasztikus kép a legendáról, mely egy életre szóló tanulsággal szolgál máig is számomra.

Réti Pali bácsi a felvilágosult, tanult ember szemszögéből nézett vissza a gyerekkorában a Haynau- (Haynó – ahogy a falubeliek elkeresztelték) kastélyban zajló életre. Visszaemlékezését át- meg átszötte az az erős meggyőződés, amely családjuk egyik fő mottója volt, s amelyet a deportálás és a haláltábor szörnyűségei sem tudtak kiradírozni Pali bácsi elméjéből: „Mi kérem 100%-os magyarok voltunk, ugyanolyan magyarok voltunk, mint akárki a faluban.” Ugyanígy emlékezett meg Grossmanékról vagy Schwarzékról egy nem-zsidó falubeli is: „Ők ugyanolyan magyarok voltak, mint mi.” No de hallgassuk meg inkább, mint mesél Réti Pali bácsi a kastélyról:

„Az én apám volt a tisztartó a Grossmanéknál, mert azok bérelték a Haynó-kastélyt. Aztán ott meséltek mindent nekünk, hogy a Haynau lelke visszajár. Munka után leültek az emberek az apámmal. Ő is olyan csizmát viselt, mint akárki más, nagy bajusza volt meg pipája, aztán nagyokat köpött a földre, ahogyan mesélt. Hát bizony félték, hogy a Haynau vissza-

A nagygéci zsidó temető az 1970-es árvíz után. Komáromi Zoltán fotója

jár, még télen is, amikor nagy vihar volt, a nagy erős kapu tárva-nyitva volt, de még az apám se mert kimenni, hogy becsukja, pedig puskája is volt. Aztán egyszer a Haynau leszármazottjai eljöttek Bécsből, hogy megnézzék, hogy a mi a helyzet a birtokukon. Én meg kisgyerek létemre mentem utánuk, amikor a nagy ebéd volt, én besettenkedtem az ebédlőbe, hogy

Egykori fotó: Ferenczi Julianna és Gaál Ferenc bíró, gyermekeikkel

lássam, a Haynau lányának valóban kutyafeje van-e, ahogy a nagyok mesélték. De, ah, az mind hiedelem, babonás hiedelem volt. Mondtam is aztán: nincs is annak kutyafeje.”

Nem sokat tudunk Grossman Sámuelről, de annál többet következtethetünk ki a tetteiből. Ő bérelte a Haynau-kastélyt. Ott élt családjával, és a falu közösségének legendás emlékeit ápolta a „Haynó vérbíróról”. Az emlékezők szerint a kastélynak bizonyos szobái örökké zárva voltak. „Oda nem léphetett be senki, mégis mindenki tudni vélte, mi van ott ...a Haynó fejelő tőkéje, bárdok, s más gyilkoló szerszámok.” Az ott szolgáló Csúcs Lajos szerint a pincét soha nem is nyitották meg. De aztán Grossman maga, mások segítségével, kihantolta a környező erdőben az 1849 óta ott fekvő honvéd hősök tetemeit, és egy március 15-i ünnepség alkalmából, Grossman Sámuel költségén tisztességgel eltemették őket. Érthető hát, hogy a deportálás éjszakáján olyan példátlan együttérzés nyilvánult meg az elhurcoltak irányában. Nagygéc falu egyik mai krónikása, a Nagygécért Egyesület alapítója, Juhász Ferenc nagy tisztelettel és meleg érzelmekkel ír a falu volt zsidó lakóiról.

AZON AZ ÉJSZAKÁN

Aszovjet tankok mar odahallatszottak Nagygécbe, amikor a Húsvétot követő vasárnap éjjelen a csendőrök valami éjjeli utáni időben a falu bíróját, Gaál Ferenc ajtáján kopogtattak. Parancsot adtak neki, doboltassa ki a faluban, hogy a zsidó lakosok két órán belül gyűljenek össze szekereken, és el kell hogy hagyják falujukat, semmit sem vihetnek magukkal. A falu más felekezeti lakói, halálbüntetés terhe mellett, sem ételment, sem más egyebet nem adhatnak a távozóknak. A „Magyarországi Holokauszt földrajzi enciklopédiája” szerint a falubíró felesége, Ferenczi Julianna kiszökött há-

zából és összetobozta az egész falut az éj közepén az utcára. A tömeg siránkozott, lázadozott. Akkor a bíróné egy szekérhez közeledett, és a csendőrök szeme láttára lisztet adott fel az egyik szekérré, melyen felbátorodva mások is követték. A zajongás egyre erősödött, „ezek ugyanolyan magyarok, mint akárki más a faluban” – hallatszott. A lázadás veszélye lehetett a levegőben, mert több elbeszélő szerint is Schwarz Ferenc, egy köztisztviselőben álló zsidó ember, engedélyt kért a csendőröktől, hogy beszélhessen.

Nem tudhatjuk, csak sejtethetjük, mi volt rövid beszédének tartalma, melyet Kisfaludy Károly *Szülőföldem szép határa* című versével fejezett be. Ahogy a falu lakói emlékeztek: „Szülőfalum szép határa, meglátlak-e valahára”, de a csendőr félbeszakította Schwarz Ferit: „Meglátja, meglátja, csak üljön le!” De bizony – meséli Halász Anna könnyekkel a szemében – senki, senki közülük...

Szendrő Iván, a cikk írója, kis családjával látogatóban egy nagygéci emlékező, Zolcsák Olga néni otthonában (1986 táján) Fotó: Komáromi Zoltán

A MEGMARADÁS SZIMBÓLUMA

M a falu, Nagygéc, a megmaradásért küzd egy 1970-ben pusztító árvíz és az akkori hivatalos nemtörődömség következtében. Sokak szemében a falu a megmaradás szimbólumává vált. De amint a Nagygécért Közhasznú Egyesület nyilatkozatában is olvashatjuk, Nagygéc igaz szelleméhez hűen a megmaradás felekezetre való tekintet nélkül értendő. ■

Nagygéc története

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, közvetlenül a magyar-román határ mellett fekszik a falu a trianoni szerződés utáni határrendezés ítélté halálra. Az újjáépített gát a határ felől nem védte a települést, amelyet 1970-ben elmosott az árvíz, újjáépítését árvízvédelmi okokból nem engedélyezték. Lakosainak száma 1970 és 1980 között 706-ról 22-re csökkent, területét Csengersimához csatolták. 2011-ben a falu öt házában 10 fő élt.

Mániás depressziós nép a magyar

KÓDOLVA VAN-E SORSUNK A GÉNEKBEN?

Czeizel Endre professzor nevét azok is ismerik, akiknek sem az orvostudományhoz, sem a génkutatáshoz nincs közük. Ismertségét és népszerűségét – tudományos sikerein túl – közkezdvelt ismeretterjesztő előadásainak, televíziós sorozatainak, könyveinek köszönheti. Amikor Czeizel professzort felkerestem, éppen többhetes kórházi kezelésből engedték egy hétre haza – a híres orvos-genetikus azóta sajnos meghalt. Emléke előtt tisztelgünk ezzel az anyagunkkal.

•••• Surányi J. András ••••

Professzor úr, már több előadásában és interjújában foglalkozott a „ki a magyar-mi a magyar” kérdésével. Német barátaim Magyarországot még a „legvidámabb barakk” korszakból ismerik, most csak szomorú arcokat vélnek látni utcáinkon, és úgy vélik, a magyarok kesergők, pesszimisták, és hogy eluralkodott a panasz-kultúra és a xenofóbia. Génjeink múltjával összefüggő örökség lenne a jellemző búskomorság?

Ez nem genetikai kategória. Léteznek hasonló közhelyes nemzetközi nézetek az angolokról, franciákról, zsidókról is szép számmal. Az angol szertartásos, kimért, az időjárás a fő témája, a francia lezser és bohém, a zsidó mozgékony, anyagias, vicces stb. Mi magyarok elsősorban mániás depressziósok vagyunk, ha nem is a szó klinikai értelmében. Ha lelkesek vagyunk, a világon legjobbaknak hisszük magunkat. Majd összeomlunk, magunkat véljük a világ legrosszabbjának. Nem orvosi szóval: amolyan sírva vigadósok vagyunk. Az idegenek ebből a sírást veszik most észre, hiszen ránk nézve a vidámság illik inkább a kliséjükbe. Ez azonban nem a gének öröksége, inkább a történelemé, melynek sodrában itt válságos helyzetek keletkeztek, és Mohács óta nehéz viszonyok között éltek az emberek. Szerintem ez a magyarázata, hogy ily csökönyösen önpusztító módon élünk. Budapest és Bécs génállománya azonos, ám innen 250 kilométerre, Ausztriában tíz évvel tovább élnek – és ki állítaná órájuk, hogy búskomorak? A magyar ember nem tartja magát becsben, pazarolja életét. Ha más öt nem, hát ő pusztítja önmagát, cigarettával, alkohollal, stresszel, egészen az öngyilkosságig.

Professzor úr még jóval a géntérkép és rendszerváltás előtt végzett kutatásokat a magyarság genetikai eredetének megismerésére. Jutott-e használható következtetésekre, változtattak-e ezek történelmi szemléletünkön, az eddig elfogadottnak hitt tényeken?

Valóban, a 80-as években kezdtük ezeket a kutatásokat, és az derült ki – emiatt igen sok kritikával is illettek –, hogy azt, hogy ki a magyar, génvizsgálatok alapján lehetetlen megállapítani. A Kárpát-medencébe már Árpádék is „vegyesen” jöttek be, azóta is egyfolytában egy népesség- és génkeveredés valósul meg. Legyünk őszinték, a Kárpát-medence Közép-Európa népkohója, kvázi Kánaánja. Ide szerettek jönni a népek, jó idő van, vannak folyók, fény. Finnországban például aránylag sötét van és hideg, ezért a finnek beltenyészetben éltek, ott alig volt népességmozgás, talán a svédeken kívül. A lényeg az, hogy ha én megvizsgálom a magyarságot és a bajorokat, a magyarokat és az osztrákokat, szlovákokat, lengyeleket, románokat, akkor megállapíthatom, hogy olyan génkeveredés alakult ki, melynek révén a közép-európai népek a gene-

tika szempontjából testvérekké váltak. Más kérdés, hogy más a nyelvük, kultúránk és történelmi hátterük, és ennek fontos üzenete van. A franciák és a németek mennyire tudták egymást utálni, de aztán csak mégis képesek voltak megoldani ezt az égető történelmi feladatot, feloldoztak egy több évszázados gyűlöletátkot. Azért hánytorgatom ezt fel, mert a magyarok és szlovákok, románok és magyarok még nem írták meg ezt a leckét.

Ha mindahányan testvérekké vagyunk Közép-Európában, akkor milyen hozadékkal kellett volna szolgálnia a székelység vagy a zsidók genetikai gyökerei utáni kutatásnak? Tán, hogy érdekes-e székelynek vagy zsidónak lenni?

Amikor testvérekről beszélünk, egy nagy testvériségben gondolkozom, de ezen a testvériségen belül is vannak persze enklávék; a zsidók és a cigányok például genetikailag bizonyos fokig elkülönülnek, évszázados, sőt évezredek kirekesztettségük okán, de sajátos kultúrájuk és vallásuk mássága miatt is.

Kutatásaink alapján a nyugati határvégén élő nép a besenyő lehetett – Árpádéknak volt annyi eszük, hogy ha befogadták a volt ellenséget, akkor őket tették a legveszélyesebb helyre az országban, bár ez a sztyeppei lovas népekénél hagyomány volt. A génjeik vizsgálata alapján inkább a szlávokkal voltak rokonihatóak, velük keveredtek; lehet, hogy szláv határöröket is telepítettek a nyugati gyepűre.

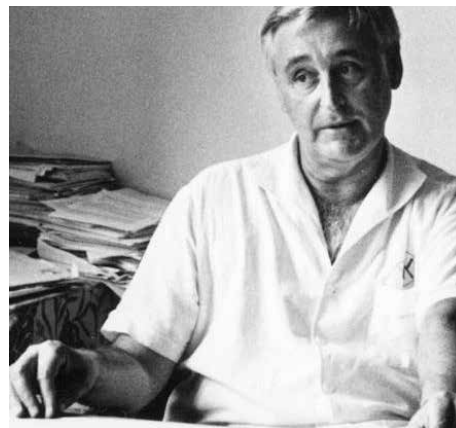
A kutatásunk azt is igazolta, hogy a legarchaikusabb magyarokat a csángókban találjuk meg, még ha kunok vagy besenyők is voltak eredetileg. A nyelv, a kultúra és a vallás által persze ők is egy zárványt képeztek, és ez a székelyekre hasonlóan vonatkozik. Van tehát a nagy közép-európai népesség, de azon belül természetesen van genetikai kiválogatódás, genetikai sodródás, vannak kulturális sajátosságok.

Mi a génjeleket vizsgáltuk annak idején, de a kutatás azóta nagyot fejlődött. A gén-fehérje vizsgálatával ma tökéletesen ki tudjuk zárni a külső befolyásoló tényezőket, de azt is tudjuk, hogy génjeink kicsiny hányada nem sejtjeink sejt-magjában, hanem a mitokondriumokban található. E mitokondriális DNS anyai ágon öröklődik. Őseink generációiban tehát csak egyetlen olyan nő volt, akitől e mitokondriális géneket öröklöttük. A tu-

dományos kutatások egy 143 ezer éve Közép-Afrikában élt asszonyra, mindannyiunk ősanijára utalnak.

Ő lenne Éva? Nem a Biblia utólagos bizonyítására használják fel a tudományt?

Nézzé, a pápa is megmondta, a Biblia végül is egy kultúrtörténelmi dokumentum. Azt kérdezze inkább, mi van a férfakkal? Mert a mi ipszilónunk az apánktól-nagyapánktól-

dédapánktól stb. származik, és az is kiderült, hogy az Y-kromoszóma alapján is ki lehetett deríteni, hogy a jelenleg élő minden férfi őse egy 140 ezer éve élt férfi, ha akarja, nevezze Ádámnak. Az Éva és Ádám közti pár ezer évet el lehet mint plusz-mínusz hibalehetőséget könyvelni. Ezek a genetikai vizsgálatok új megvilágításba helyezik az emberiség, benne az európai népek történetét, természetesen a magyarság eredetét is. Gondolja csak meg, 3-4 ezer éves az írás, de ember már 140 ezer éve létezik. Most nézünk bele a Thomas Mann által „mély kútnak” nevezett sötétségbe, mely lassan kivilágosodik. Most jutottunk el oda, hogy a csontban kimutatható mitokondriális DNS révén a honfoglaláskori sírokat elemezzük, és ki is mutattuk, hogy a fejedelmi sírokban fekvők „mások”. Azt már régen is tudtuk, hogy a kazár birodalomból indultak el a magyarok Etelköz felé, a három hozzájuk csatlakozott kabar törzsszel. Azt is tudjuk, hogy Kazárország egy amolyan szövetségi állam volt kettős fejedelemséggel, ahol a kazárok és a szövetségesek adták a fejedelmet. Jogosan vethető tehát fel az az egyre hitelesebb hipotézis, hogy a magyarok, legalábbis a vezető réteg, tulajdonképpen kazárok voltak. Vizsgálatainkat az olaszok továbbvitték a mitokondriális génekre, és ők azt mutatták ki, hogy a jelenkor magyar férfijai egy ősapára vezethetők vissza, aki már az utolsó jégkorszakban itt élt Közép-Európában. Az ugor gének még 13%-ban kimutathatók, de az orientális, mongoloid gének már teljesen hiányoznak. Ennek megint lenne egy üzenete. A köznép nem keleti eredetű volt, csak a vezető réteg. Hogy kiválogatódta-e, vagy pedig eleve nem voltak keletiek, még kutatandó.

Az Ön tézise, hogy a géntérképünkben nem a végzetünk, hanem a sorsunk van beleírva.

A fogantatáskor kialakul egy DNS makromolekula, ami a lehetőségek birodal-

mát tartalmazza. Ezen belül különítjük el a fehérjét meghatározó ősi géneket, melyeket nem tudjuk befolyásolni, de hogy ebből mi lesz, csak tőlünk függ, illetve attól, hogy milyen családba születünk, milyen iskolába járunk, milyen társadalomban nevelkedünk. A genetikai adottságok nem a végzetet jelentik, hanem csak a lehetőségtárat. Ez fontos, mert igenis van szabad akarat. Ez ma egy mesés lehetőség: nem csupán elszervenéni, de megismerni saját genetikai sorsunkat. Aktív irányítóvá válhatunk. Az értelmi adottságok, szellemi képességek, a leggyakoribb betegségek, a magas vérnyomás, a depresszió, a rákbetegségek nagy része mind genetikai hajlam talaján alakulnak ki – ám ha ezt ismerem és el tudom nyomni, vagy a jó adottságaimat valóra váltani, akkor ez egy óriási előrelépés az ember számára.

Most mivel foglalkozik?

Elsősorban a betegséggel – de a viccet félretéve, Kertész Imrével foglalkoztam utoljára. Már 2002-ben írtam egy könyvet a Nobel-díjasokról, abban az évben, amikor Kertész is megkapta. Egy kényes kérdést feszegetek most is új könyvemben, a zsidósággal kapcsolatos mítoszok és előítéletek megszgyéjén. Ha összehasonlítjuk a zsidóság társadalmi teljesítményét a nem zsidókéval, és látjuk, hogy a 16 magyar Nobel-díjas közül 11 zsidó származású volt, én meggyőződéssel állítom, hogy ennek semmi köze nincs a génekhez és egy minőségi kódoltsághoz. A zsidó kultúra már 3500 éve tudja azt, hogy a szülő elsődleges küldetése a legkorábban a legjobb oktatást biztosítani a gyermek számára. A szerzett tulajdonságok nem öröklöhetőek, és ezért lenyűgöző számomra az a tapasztalat, ahogy a zsidó család és a társadalom összefog, hogy a tehetséges gyerekből a maximumot hozza ki. A nagy magyar matematikusokkal vagy matematikusként indultakkal is foglalkoztam, 10 személyt vizsgáltam: Bolyai János, Fejér Lipót, Riesz Frigyes, Turán Pál, Erdős Pál, Rényi Alfréd, Kármán Tódor, Harsányi János, Neumann János, Wigner Jenő. Nem kis meglepetésemre kiderült, hogy a 10 sikeres tudós közül 9 zsidó származású.

Ígéretünkhöz hűen azonnal befejeztük beszélgetésünket, amikor a professzor úr jelezte fáradtságát, így már nem tudtunk a genetikáról álló fényes vagy sötét jövőről szót váltani. Fog-e a gén- és biotechnológia „tökéletes, sikeres embereket” létrehozni, akik társadalmi pozícióját is génjeik határozzák meg? Élhetnének-e akár örökké is átprogramozott genetikai kóddal, mennyire kérdőjelezi meg ilyen – nem biztos, hogy futurisztikus – forgatókönyvek az élethez és a szabadsághoz való emberi jogokat?

Egy biztos, Czeizel Endre hatalmas kutatói életművet hagyott maga után, amelyre még sokáig épít majd a kutatók nemzetközi közössége. ■

A múlt emlékeivel a jövő sikereit

Amíg az ember él, feladatai, cselekedetei, elégtételei vannak, és ha ez a felsorolt három elem szerencsésen találkozik, talán ez lehetne a siker meghatározása. Természetesen távol áll tőlem, hogy tudományos fejtegetésekbe kezdjek, nem is ez lenne a célom. Csupán azt szeretném, hogy soá-túlélőként kicsit a jövőbe tekinthessek. Ez történt az idej holokauszt-émléknapon is, miközben két meghívásnak is eleget tettem.

..... Schnapp Lea

Egyik régebbi írásom arról a követni való kezdeményezésről szól, amelyet Eli unokám és barátai valósítottak meg: egyesületüket Plugtának nevezték el, és céljuk a vallásos és vallástalan fiatalok közötti különbségek csökkentése, elsimítása. Az egyesületet néhány éve hozták létre – taglétszámuk egyre növekvő tendenciát mutat. Maga a „plugta” szó vitát, nézeteltérést jelent. Az egyesületben történő találkozások, megbeszélések célja, hogy a vallásos és világi fiatalokat közelebb hozzák egymáshoz, hidat építve az őket elválasztó falak helyébe.

Az idej soá-émléknapon, április 23. előestéjén, miközben a Jad Vasemben az állami ünnepség zajlott, és sorstársaim meggyújtották az emlékezés hat fátylóját, túlélőként ebben az egyesületben beszéltem a gyermekként Auschwitzban átélte szenvedéseinkről, főleg harmadik generációs izraeli fiatalok előtt.

Szavaim nyomán felelevenedett a jelenet, amikor a nyolcas számú gyermekblokk ezer kis lakója sírva, kétségbeesetten hívta édesanyját, ki-ki a maga nyelvén. Én közöttük voltam... Megemlítettem megmentőnk alakját is, Fellát, akiről régebben írt cikkem héber fordításban a világhálón kering. Így történt, hogy Fella unokái nemrég meghatódva kerestek fel, hogy nagyanyjukról élő szemtanúként mesélhessek. Fella a nyolcas gyermekblokk parancsnoka, légernyelyen „Álteste”-je volt. Akkor már negyedik esztendeje raboskodott Auschwitzban, miközben hozzám hasonló kislányokat mentett meg az életnek.

A Plugta egyesületben többek között elmeséltem megérkezésünket a poklok poklába. Talán jó is volt, hogy ott kellett hagyni a csomagokat a vagonban. Semmi se kellett már, csak mindenki szeretettel tudjon maradni. Anyám a kezemet fogta, én a kishúgomét. A kicsi kéz olyan erősen fonódott a kezemre, hogy az SS-katonának csak nehezen sikerült lehámozni róla.

Egy csoporttal már messze bandukoltam, de még hallottam anyám utánam küldött sikolyát. Gyermekblokkba kerültem. Ezer gyerek a nyolcas blokkban, tizenkettőtől tizenhat éves korig. Kevés kivétellel heteken át alig nyúltunk az élelemnek csúfolt moslékhoz. Kórusban sirtunk, jajgattunk: „Anyukám, Mámele, Édesanyám!” Végül az éhezés, fázás, szomjúság és az „appelek” megkeményítették a kicsi szívet, és vagy elkezdett valaki élni akarni – minden krumplicért, minden falatért a szemétre szökni, kikaparni a moslékos kondér alját –, vagy letargiába esett, onnan pedig már a krematóriumba vezetett az út.

Már napok óta rettenetes fül- és fejfájásom volt. Szám a láztól kisebesedett, vér és genny ömlött a fülemből.

Zehlappel! A betegek maradjanak a barakkban! – Már akkor tudtuk, hová kerülnek az auschwitzi betegek. Nem érdekelt. Lefeküdtem a hideg padlóra. Vártam, hogy történjen valami, szűnjön meg a szörnyű fájdalom, még a halál árán is. „Anyukám...” – nyöszörögtem, és hallottam, hogy hív.

Jóságos szürke szempár nézett le reám.

– Menj ki az appella! Nem szabad itt maradnod, nem szabad betegnek lenni! Kinyújtottam a kezem abba az irányba, amelyből anyám sikolyát véltem hallani.

– Nem, nem akarok appelt, semmi sem kell többé!

Két erős kéz felrántott.

– Élned kell! Értetted?! – mondta németül, majd erővel kituszkolt az appella.

Fella volt az.

Amikor a hajnali appelláról meggémbe-redve, elaléltan bejöttünk a blokkba, Fella a karján vitt be kicsi szobájába, a blokk végébe. Lefektetett az ágyára, teát főzött, majd hozzálátott, hogy a gennyes, fertőzött fület megtisztítsa. Kopasz fejemet simogatta. Közben elmesélte szomorú történetét. Ápolónőnek tanult egy lengyel kisvárosban. Négy telet élt meg Auschwitzban. Édesanyját egyedül tette fel a krematórium felé induló autóra, mert a fagyott hús csatokban lógott csontjairól – képtelen volt további gyötrelmeket elviselni.

– Nektek, gyerekeknek, élnetek kell, talán Izrael fiai új életre támadnak – mondta. Naponta kezelt és igazi anyja lett a többieknek is, az ezer szenvedő gyermeknek. Mielőtt lefeküdtünk rettenetes ketteinkbe, Fella közénk jött, homlokon csókolta a még megmaradt gyermekeket, mert mindennap kevesebben lettünk. Vigaszt, élni akarást öntött belénk.

Két hónap múlva egy munkalágerbe kerültem el onnan. Még sok szenvedés, viszontagság várt reám. A felszabadulás után is az árvaságra ítélték, egyedül maradtak sorsát éltem. De az élet ment tovább, lelkünk megsebezve, magányosan távozott a lágerből, de hazára találtunk. Gyerekek jöttek, apró örömök, bánatok. Fellát soha nem felejtettem el.

Aztán eltelt huszonhárom év. Kitört a hatnapos háború. Fiam Jeruzsálem-ben, a jesivában tanult. Telefonáltam neki:

– Gyere haza, fiam – legyél itthon most velünk!

– Imá – válaszolt –, illet most nem kérhetsz tőlem. Jeruzsálemet most nem hagyhatom el. Itt mindenki segít, aki tud.

Ahogy véget értek a harcok, az elsők között voltam, akik felutaztak Jeruzsálembe.

Ott álltam a Bét Hákerem-i jesiva előtt. Talmud-tanulás hangja szűrődött ki hozzám. Itt tanul Talmudot az én fiam! Mosolygott, miközben megölelt. Aztán ezt mondta:

– No, most megmutatom neked, imá, Jerusálajim sel zahávot, az arany Jeruzsálemet!

Mégiscsak érdemes volt megmenekülni a pokolból.

Éppen indulni akartunk, amikor szemem összetalálkozott egy fáradt, szomorú szürke szempárral. Szó nem jött a számra. Elkaptam az asszony kezét. Zokogás tört fel a lelkemből, majd nagy nehezen ki tudtam mondani a nevét:

– Fella?

Könnyezve felelte:

– Block 8, mein Kind!

Fiam megkövülten állt mellettem, Fella az otthonába hívott meg minket.

Miközben könnyeinket törölgetve beszélgetni kezdtünk, mindent elmeséltem, amire vele kapcsolatban emlékeztem. Ő csak bólogatott.

Megtudtam tőle, hogy a Hadasza kórház főápolónője.

– Éjjel-nappal a gyermekeimet ápolom – mondja.

– Milyen gyermekeidet?

– A sebesült katonák mind az én gyermekeim!

Hallgatóságom feszült figyelemmel követte szavaimat. Nézték őket és tudtam, hogy velük soha nem történhetnek meg azok a szörnyűségek, amelyekben a mi korosztályunknak része volt.

Köszönöm a Plugta egyesület jelenlévő tagjainak, az est szervezőjének, Gilnek, valamint unokámnak, Elinek és jelenlévő családtagjaimnak, hogy emlékeimet egy olyan helyen mondhattam el, ahol a jövő társadalmi sikereit készítik elő, a türelem és a tolerancia jegyében!

Ugyanaznap egy másik meghívásnak is eleget kellett tennem. A jeruzsálemi Máchon Lév nagytermében kipát viselő katonák előtt emlékeztem a 72 év előtt történetekre. Úgy éreztem, mintha gyermekeim, unokáim ülnének velem szemben. Szívemből előtörték az emlékek. Nem készültem, nem volt előttem írott szöveg. Előjöttek, megelevenedtek azok a régmúlt, szomorú napok, és úgy éreztem, kötelességet teljesítek. Hálából, hogy életben maradtam. Velem szemben ült 300 kiskatona, családtagjaim, akik elkísértek, szeretet vett körül, kérdések repültek felém és köszönő szavak.

És mindvégig ott voltak mellettem elpusztított testvéreim, szüleim. A Teremtő erő adott, hogy szerettem és minden meggyilkolt hittársam emlékének szentelhessem szavaimat.

Hálásan köszönöm a sorsnak, hogy mindezt megtehettem – itt, Jeruzsálemben!

Mert nem csupán szomorú emlékeink vannak, nem csak feladataink és kötelességeink, hanem itt vannak ők, büszkeségünk és örömeink forrásai, Izrael ifjúsága, akiket jogosan nevezhetünk a minden rossz felletti győzelemnek, visszakapott életünk legnagyobb sikerének! ■

Két telefonbeszélgetés

..... Arje Singer elbeszélése

A két hívás között hatvan év telt el. Mindkettőért egy nagymama volt felelős, ugyanabból a családból, és mindkét beszélgetés egy cionista ifjúsági mozgalom vezetőjével történt – bár két különböző világrészen.

★

Az első beszélgetést 1948 végén az én nagymamám – nyugodjon békében – intézte. Parókat viselt, mint minden ortodox zsidóasszony. Arcán látni lehetett a két világháborút. Idős volt már, hatvanéves. A beszélgetés valahogy így hangzott:

– Halló, beszélhetnék a mozgalom vezetőjével?

– Miben segíthetek, asszonyom?

– Kérem szépen, az én unokámról van szó. Maguk szervezték őt a mozgalomba. Azóta a gyerek csak Palesztináról beszél.

– Izraelről – válaszolt a vezető.

– Hívja a Szentföldet, ahogy akarja. Az én unokám magyar, akinek a vallása zsidó. Mi nem akarjuk, hogy kivándoroljon a kopár sivatagba. Itt jobb sorsa lesz.

Egyetemen fog tanulni, orvos lesz. Mi lehet már belőle Palesztinában?

– Izraelben! Hazánk már majdnem egy éve önálló. Kérem szépen, *chaluc* lesz belőle. Földmunkás lesz, kibuctag. Hős katonája lesz az izraeli hadseregnek.

– Kérem, én nem hiszek magának. A mi családunk még Árpád előtt érkezett Magyarországra. Csak ha megjön a Messiás, akkor lesz jogunk visszatérni a Szentföldre.

– Tessék csak megkérdezni az unokát, mit akar ő!

– Ő még gyerek. Tavaly volt bár-micvá.

– Kérem, nagyságos asszony, ön átveszelte a holokausztot. Megígérem magának, Izraelben ilyen nem lesz.

Itt a beszélgetésnek vége is szakadt. Nagymama lecsapta a kagylót.

Nem sokkal a beszélgetés után megszöktem otthonról és alijáztam.

★

A második telefonhívás ma történt. Az én unokám nagymamája, az én drága feleségem intézte a hívást a mobilon. Hetvenéves, fiatal, és vörös a természetes hajszíne. Mosolyog, ha sími kellene.

– Halló, beszélhetnék a mozgalom vezetőjével?

– Miben segíthetek, asszonyom?

– Kérem szépen, az én unokámról van szó. Szeretném, ha felvonnék a cionista mozgalomba. Szeretném, ha megtanulna héberül. Szeretném, hogy tanuljon a gyönyörű Izraelről. A lányom férje nem hajlandó elfogadni semmi zsidó nevelést.

– De hát ha a mama zsidó, ő is zsidónak számít.

– Az én lányom – persze, hogy zsidó. Az apja 14 éves korában kiszökött Izraelbe. Én is ott ismertem meg őt. A gyerek pedig csak Izraelről álmodik. Kíváló *chaluc* lesz, kiváló katona.

Feleségem megkapta a címet, ahová elviheti az unokámat.

★

Bár hatvan év alatt sok változás történt a világon, de a cionista ifjúsági mozgalomban minden a régi. Továbbra is erős akarattal nevelik a zsidó ifjúságot az egész világon, hogy térjenek vissza az Ígéret Földjére, Izraelbe. ■

„Nem szoktam elaprózni”

INTERJÚ ERŐS-HAJDU SZILVIÁVAL, AZ ÚJ KELET ELŐZŐ FŐSZERKESZTŐJÉVEL

Erős-Hajdu Szilvia újságunk hajdani főszerkesztője szárnyaló karriert hagyott hátra Magyarországon, hogy szerelmével élhessen Izraelben. Profi hozzáállásával, töretlen életigenlésével és elbűvölő összeszedettségével évekig szinte egyedül vitte az Új Keletet. Szilviával Petach Tikvai otthonában beszélgettünk.

••••• Vadász Éva •••••

Honnan indultál?

20 évesen rákbeteg lettem és eltöltöttem egy évet az Onkológiai Intézet „barátságos” falai között. Utána kezdtem el dolgozni az Arany oldalaknál. Vicces időszak volt olyan szempontból, hogy hajam egy szál se, a fejemen a parókával jártam megbeszélésekre. Volt hogy felhőrdülést keltem egy meleg nyári napon, amikor a bajomról teljesen elfelejtkezve egyszerűen leemeltem a parókát kicsit szellőztetni.

A 90-es években az az észak-kelet magyarországi lapokat kiadó vállalatnál kezdtem el dolgozni értékesítési területen, amikor német főnökösszöveg elhagyta Magyarországot, megörököltem az iroda vezetését. Így történt, hogy 21 évesen egy csaknem egy milliárd forint forgalmú céget vezettem. Ez a boldog időszak tíz évig tartott. Aztán a sydneyi olimpián újságírókkal dolgoztam együtt, nagyon megtetszett a világuk, így átnyergeltem.

Elvégeztem a Népszabadság újságíró iskoláját és a lap gazdasági újságírója lettem, de dolgoztam a Magyar Nemzet Itthon otthon mellékleténél, szerkesztettem könyvsorozatot, PR anyagokat készítettem a Zsidó Fesztiválnak. Még korábban, a Magyar Hírlapnál megtanultam tördelni is azután, hogy értékesítési vezetőként nehezen tudtam elérni a tördelő kollégáknál, hogy úgy nézzenek ki a hirdetések, ahogyan azt az ügyfél elvárta. Akkor még nem tudtam, hogy ez lesz a kenyérkeresetem Izraelben.

Hogyan írsz?

Nem szoktam elaprózni. A határidő igazi mûzsa nálam is. Történt egyszer, hogy az egyik általam szerkesztett könyv szerzője a munka felénél abbahagyta az írást. Mivel a háttéranyag összeállításában is részt vettem, rám bízta a befejezést. Hazamentem, fogtam a gyúródeszkát, rajta a lappal, letelepedtem a legkényelmesebb fotelomba és a következő 24 órában nem álltam fel. Kétszáz oldalt sikerült megszülnöm egy hétfőre alatt. Az egekben süvítő adrenalinnal, de lapzártára készen volt a könyv.

És amikor még volt szerkesztőség, akkor ez hetente ötször ismétlődött...

Az alijám után a Jediot Ahronotnál tördelőként és hirdetésszerkesztőként helyezkedtem el. Amíg az Új Keletet szerkesztettem, a szerdai nyomdába adás azért volt kellemetlen, mert pont kedden és szerdán dolgoztam a Jediotnál is. Minden szerdán eleresztettem az Új Keletet, vettem két-három mély levegőt, beszálltam a kocsi és elmentem a Jediot szerkesztőségébe dolgozni. Nagyon intenzív napok voltak ezek. De én így tudok dolgozni. Irigylem azokat, akik kényelmesen, komótosan beosztják maguknak a munkájukat. Az én munkakultúrámban amikor munka van, akkor dolgozom. De imádom azt az erős feszültséget, amit egy lapzártá okoz.

„Szerencsés esetben én teremtem magamnak a kihívásokat, máskor az élet állít új feladatok elé.”

Hogyan kerültél az Új Kelethez?

Az akkori barátom, mára már férjem meghívására, 2005-6 között eltöltöttem egy évet itt Izraelben. Pont munkatársat kerestem az akkor az Új Kelet, így tördelő-szerkesztőként dolgozhattam Dan Ofry mellett. Öten voltunk a szerkesztőségben az évem elején, majd egy három fős szerkesztőségből mentem vissza Magyarországra.

Milyen volt Dan Ofryval dolgozni?

Speciális munkastílusa volt, annak a feszültségnek az energiája hajtotta, amit munka közben maga körül generált. Emiatt gyakran nem volt könnyű vele, de fantasztikusan ráértett riporterileg arra, hogy mivel kell foglalkozni. Könyveit olvasva úgy érzem utánozhatatlan módon át tud adni a kor hangulatát.

Hogyan visz el egy napilapot a hátán egy 3-5 fős szerkesztőség?

Hétköznap 12, hétfőn 24 oldalas volt akkor az Új Kelet. Sok cikket fordítottunk. A technikai felszerelések borzalmasan elavultak voltak. Hozzáteszem, hogy a szerkesztőségben, ahonnan eljöttem, a legmodernebb eszközökön dolgoztunk, épp akkor költöztünk egy villába. Onnan csöppentem bele egy olyan irodába, ahol néha nem működött a légkondi (Izraelben!), húsz évvel azelőtti számítógépeken dolgoztunk. De 10,000 fölötti példányszámmal jelentünk meg.

Egy év után visszamentél Magyarországra.

A vízumom akkor bizonytalan volt. Elmentünk Magyarországra és összeházasodtunk Csabával. Amikor eldöntöttük, hogy visszatérünk Izraelbe felhívtam George Edrit, az Új Kelet tulajdonosát, ő nagy szeretettel várt, Dan nem örült annyira. Így első időben elmentem inkább ulpánra és kürtöskalács-sütésbe kezdtem.

Elég komoly váltás...

Amikor eljöttem Csabához és hátrahagytam a szép magyarországi életemet, nem csak azért jöttem, mert nagyon megszerettem őt, hanem mert tudni akartam, mire vagyok képes. Akartam tudni, hogy mi az utam. Néha be kell lökni a mélyvízbe, hogy elhiggyem, tényleg képes va-

gyok úszni. Szerencsés esetben én teremtem magamnak a kihívásokat, máskor az élet állít új feladatok elé.

Ezután vetted át az Új Keletet.

Dan Ofry egyre betegesebb lett, a lap változó színvonalon jelent meg, akkor már csak hetente. A tulajdonos folyamatosan egyeztetett velem, majd egy tavaszi napon megkért, hogy a következő lapszámtól vegyem át a lapkészítést. Amikor az Új Kelet napilap volt 12 oldalas és 24 oldalas hétfői számmal, nem ritkán 2-3 oldalas cikkek jelentek meg a pénteki újságban. Az olvasók a hetilapban is elvárták az aktuális információkat, olyan hetilapot kellett hát készítenem, amiben van egy kis politika, egy kis háttéranyag, egy kis szórakoztatás, konyha, vallás. Honorárium keret nem volt, a szerzőinknek nem tudtunk fizetni. Hálás voltam mindenkinek, aki hajlandó volt írni. Szívük-lelkük benne volt a lapban, ahogyan az enyém is. A lap érdeke mindent megelőzött. Szegény családomat is edzésben tartottam, mindenki tudta imádom őket, de ha lapzártá van, akkor lapzártá van. Akkor semmi másra nem tudok figyelni, egyedül kell megoldaniuk bármilyen problémát. Sokszor fülemben csengenek a Dan Ofry temetésén elhangzott szavak, a fia mondta szomorúan „Apa, neked sose volt idő, mert mindig lapzártában voltál.”

Csaknem öt évig voltál a lap főszerkesztője.

Tördeltem, néha korrektúráztam, a saját hálózomból szerkesztettem és küldtem nyomdába a lapot. Szerencsére jó néhány lelkes szerzőt magam mellé tudtam állítani, Halmos Laci és Kende Gyuri híreket, Róna Éva, Schnapp Lea, Peer Gideon, Sándor Judit, Singer Arje és még sokan mások hétről-hétre tartalmat írtak, Budapestről Surányi J. András is állandó szerző volt. Debrecenből Halmos Sándor látott el anyagokkal. Fegyver és paripa nélkül, de nagy lelkesedéssel vívtuk ezt a háborút hétről-hétre. Meg kellett volna újítani, digitalizálni kellett volna a lapot, de hiányoztak hozzá a megfelelő körülmények. Az újságírás egy szakma, melynek művelőit meg kell fizetni. Ideális esetben a főszerkesztő megmondja, hogy a lapszám miről fog szólni,

vannak újságírói, akiknek ki tudja adni a feladatokat, számon tudja kérni tőlük, alkalmasint nem veszi át a nem megfelelő színvonalú írásokat. Na ilyen szempontból nem egy profi lapot vezettem.

A férjeddal és örökbefogadott lányoddal élsz Izraelben. Meséj az örökbefogadásról!

A fiatalkori daganatom miatt lehetett tudni, hogy nem fogok gyereket szülni. Harminchárom éves koromban már nagyon szerettem volna, hogy legyen családom, de nem jött a herceg a fehér lován, így egyedül indítottam el az örökbefogadást. Hosszú folyamat ez Magyarországon, az egyedülálló örökbefogadónak pedig kifejezetten a cigány vagy már idősebb gyerekeket akarják adni. De én mozaik családból származom: az anyukám oldaláról van két öcsém, mindháromnak más az apukája és apám oldaláról is érdekes a történet, úgyhogy én azt mondtam, bárki jöhet hozzám, én szeretni fogom azt a gyereket. Részt vettem a különböző oktatásokon és megkaptam az engedélyt, amit két évre adnak. Teltek múltak a hónapok, eljöttem Izraelbe, már éppen lejárt volna a két év, amikor visszamentünk Magyarországra, majd heteken belül egy akkor hat éves kislány szülei lettünk Csabával.

Ő hogy illeszkedett be itt?

Most 16 éves, abszolút izraeli gyerek. Nehéz élettörténettel került hozzánk, ahhoz képest, hogy milyen nagyon mélyről indult el, csodálatosan nagyot lépett előre egy országváltással és askenázi családban. Magyarországon rémes diszkriminációnak volt kitéve, ami itt fel sem merült. Fantasztikus segítségeket kaptunk az iskolától ahova járt.

Ennyi zsidó között hogyhogy nem lettél még antiszemita?

Mindig is tiszteltem a zsidókat és Izraelt, az itt élő, dolgozó embereket. Alapvetően küzdés-párti vagyok, azokat a dolgokat tartom értéknek az életben, amikért megküzdünk. Izraelben azért is érzem otthon magam, mert ez az ország is küzd önmagáért, napi szinten látható és tapasztalható, hogy fejlődik. Mégis mindenben ott van egyfajta könnyedség, a dolgok jóra fordulásában való hit.

Szerinted hogyan lehet boldogulni magyarként Izraelben?

Saját tapasztalatról beszélek, amikor azt mondom, fontos felvenni az itteni fordulatszámot és hozzátenni azt a pluszt, ami a magyar munkamorálból származik. Érkezésem után nem sokkal, kürtöskalács készítőként még nem tudtam héberül, mégis én voltam az a munkatárs, akinek a szabre kollégákkal szemben mindent kifizettek a tulajdonosok. Látták, hogy bármennyire is alulról kezdtem - a legnagyobb odaadással, a szakma, az ügy iránti lelkesedéssel és alázattal végeztem a munkám. Ez a hozzáállás azóta is mindig kifizető volt a számomra. ■

BIG Izraelben

„VANNAK JOBB ÍRÓK IS NÁLAM, AKIK NEM KAPTAK KOSSUTH-DÍJAT”

BIG-gel, Benedek István Gáborral, a magyar irodalom kiemelkedő alakjával, a zsidó–magyar történetek nagy mesélőjével, a magyar–szlovák–zsidó együttélés tótkomlói örökségének fontos életben tartójával Sáfrán István kollégánk és Peer Gideon, az Új Kelet újság hajdani és az ujkelet.live internetes oldal jelenlegi munkatársa beszélgetett Magyarország Tel-avivi Nagykövetségén 2017. április 27-én.

Pál az Új Kelet kiemelkedő munkatársa volt, tőle örökölte a töltőtoll szeretetét, amivel a mai napig ír.

Édesanyjukról a közelmúltban utcát neveztek el a bécsi agglomerációhoz tartozó Gerasdorf bei Wien-ben, ahova a második világháború során kényszer-munkára vitték a családot. A Rózi Brun-Gasse az ő személyében tisztteleg az egykori foglyok, a helyi földeken a háború alatt dolgozó deportáltak előtt. Ezzel párhuzamosan Benedek István Gábor a város díszpolgárává választotta Gerasdorf képviselőtestülete. BIG Bergen-Belsen után Terezienstadtban szabadult fel május 9-én. Idén októberben ünnepli 80. születésnapját.

Az íróként, újságíróként, szerkesztőként, főszerkesztőként, dokumentumfilm-íróként is ismert BIG, Sáfrán István felvetésére, miszerint nem kapta még meg a Kossuth-díjat, szerényen úgy fogalmazott, hogy nálánál jobb írók sem kapták még meg azt. Több ízben kapott azonban nívódíjat, a MÚOSZ pedig Rózsa Ferenc-díjjal, valamint az Aranytoll díjjal ismerte el újságírói munkásságát. A Munka Érdemrend bronz fokozatát 1987-ben kapta meg, a Szépirok Társaságának tagja, és további díjak és kitüntetések büszke tulajdonosa.

Írói pályáját az 1994-ben megjelent, átütő sikert hozó *A komlói Tóra* című novelláskötete indította el igazán. Négy magyar kiadás mellett szlovák nyelven is megjelent a kötet, novelláinak többségét pedig Németországban, Izraelben, az Egyesült Államokban és Kanadában is publikálták – héberül azonban még nem jelent meg ez az egyedülálló mű.

BIG a „Hazajön Izraelbe?” kérdésre azt felelte: „Majdnem haza. Jó jönni újra és újra.” ■

Vadász Éva

Benedek István Gábor élő klasszikus. Harminc könyve jelent meg, jó pár közülük több kiadásban. A netanjai B'nai B'rith Löw Immánuel páholy kezdeményezésére író-olvasó találkozóra érkezett Izraelbe. Beszél a zsidóságáról, a viszonyáról a hazához, a deportálása megpróbáltatásairól és arról, hogyan lett Braunból Benedek.

Az esten sok szó esett a méltán neves író, a pesti Pozsonyi út kávéházainak törzsvendégének családjáról is. A Benedek család Bródy Sándorral állt rokonságban, bátyja, a magyar ajkú olvasók emlékezetében mindmáig élő Benedek

Van-e ki e nevet (még) nem ismeri..?

ZSÁMBOKI JÓZSEF MÉRNÖK-MECÉNÁS MUNKÁSSÁGA

Zsámboki Józsefről szinte mindenki mindent tud Izrael legeldugottabb szögletében is. Históriaja nemcsak az ivrit és magyar nyelvű sajtó hasábjait járta meg, de gyakori szereplője a nagy nemzetközi lapoknak is. A belgrádi születésű szerb magyar zsidó életének története nyitott könyv.

A Zsámboki felvett név, annak a férfinak a neve, aki az akkor még csak alig cseperedő kisfiú életét mentette meg a vézskorszakban. A felszabadulás után igyekezett jó polgára lenni szülőhazájának, Jugoszláviának, de soha egyetlen pillanatra sem hunyt ki benne a zsidó vér lobogása. Valójában csak idő kérdése volt, hogy mikor talál haza végre.

1969-ben lépett Izrael földjére. Tárt karokkal várták, hiszen a híre akkorra már messze megelőzte. A nemzetközi hírnév építész és operaénekes asszonya egyik napról a másikra otthonra lelt az akkor minden szempontból pezsgő országban.

Virágkorát élte akkor Izrael – mondja, és nem mulasztja hozzátenni, hogy azóta sincs megállása, megállásuk. Nemcsak a gazdasági és kulturális életben jegyzik tevékenységüket, de például a szerb és izraeli kapcsolatok lelkiismeretes ápolásában is jeleskednek. Tudományos munkásságát változatlanul magasán jegyzik. A bútortervező mérnök által közreadott egyetemi jegyzet Németországban mindmáig tananyag, Izraelben pedig Studio 32 néven oktatják ismereteit. A korántsem teljes képhez hozzátartozik a jom kippuri háború idején a Jeruzsálem védői számára készített speciális térképe. És ha mindez még nem lenne elég: számos olyan rendezvényt tartanak számon, amelynek létrejötté Zsámboki József hathatós anyagi közreműködésének köszönhető. Vitathatatlanul bőkezű mecénás, pedig ő maga lehetőségeihez képest kifejezetten szerény körülmények között él.

A Zsámboki név nemcsak egy az izraeli családnév közt, hanem márka is egyben. A zsidó életvitelnek ugyanis vannak sajátos, mondhatnók egyedülálló megközelítései. Ezek újrakonstitúcióját és visszagyökerezését végezte el Zsámboki József.

„Az izraeli konyha működésének mikéntje nekünk itt, a Szentföldön természetes” – osztja meg a tudnivalókat interjúalanyom. „A világban másutt azonban szokatlan, nem ritkán idegen. Nem különben a zsidó otthon, a hálószoba elrendezése is. A zsidó vallásnak a lakások minden helyiségére igen szigorú előírásai vannak. Magyarított ezeket korábban sokan és sokféleképpen, mindenre voltak jó és még annál is jobb tanácsok és persze ellenérvek is, de én voltam az első, aki általánosan is elfogadott rendszerbe foglaltam ezeket a követelményeket. Természetesen nemcsak a tervezésben jeleskedtem, de gyakorlati útmutatót is készítettem, így ma legyen szó lakásról, családi házról, vagy hatalmas szállodáról, ha ki akarja tenni a cégtáblájára, hogy „kóser”, akkor az én előírásaimnak megfelelően kell tervezni és kivitelezni is a létesítményt. Az első kapavágástól az utolsó kalapácsütésig. Építetek a tradíciókra, őrzöm a hagyományokat. A máig elfogadott tervek az én nevemhez fűződnek. Mondok példát. Mi, zsidók tudjuk, hogy a húsfélét és a tejes termékeket el kell választani egymástól, de egyáltalán nem mindegy, hogy mindez hogyan történik. Nemkülönben igen szigorú előírások vonatkoznak a hálószobák elrendezésére is. Abban a családban, amelyikben ezek

szerint élnek az életüket, feltétlenül kétágyasnak kell lennie a hálószobának. De még az sem mindegy, hogy milyen távolságra van egymástól a két fekhely. A 17 centiméternek feltétlenül meg kell lennie, de az én tankönyvemben 21 szerepel. Elég talán, ha annyit mondok, Mea Searimban nem is egy helyen ki van írva, hogy készült a Zsámboki tervei alapján – tehát megbízható. New Yorktól Moszkváig, oda és vissza, mindenütt tiszteletben tartják javaslataimat.

Le a kalappal – mondom, de elhárítja. Arra a legbüszkébb, hogy elődei és korosztálya a hetvenedik születésnapja küszöbére érkező Izrael gyarapítói között lehetett. Mindenki a maga helyén, a maga tudása és képessége szerint. Így áll össze egységes egésszé a mi országunk, Izrael – mondja.

„Százket országból jöttünk, több mint nyolcvan különféle nyelvet hoztunk magunkkal. És legalább ennyiféle kultúrát. Alig huszonkétezer négyzetkilométer jutott nekünk a világból ezen a planétán, és vagyunk itt már több mint nyolc és fél millióan. Merje valaki kétségbe vonni, hogy csodát tettünk! Mindannyian varázslók vagyunk” – mondja büszkén.

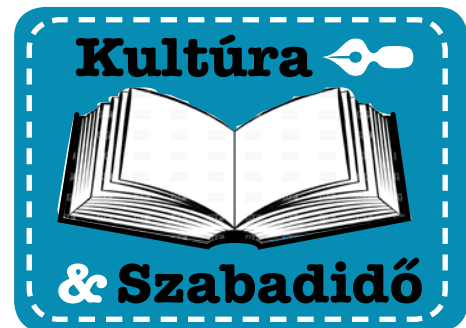
Alighanem így igaz.

Viszont az sem vitatható, hogy a legjelesebbek egyike Zsámboki József.

Bücsúzólul lelkemre köti, ha másról nem is, de arról feltétlenül írjak, hogy idén nyáron, július 25. és augusztus 3. között tartják Jeruzsálemben a Zsámboki énekversenyt.

Amelyhez amúgy nem csak a nevét adta... ■

Sáfrán István

B'NAI B'RITH a netanjai Löw Immánuel Páholy hírei

Beszámoló a Margoa Hotelben
elhangzott előadásokról

RÓNA ÉVA a jó alvás fontosságáról tartott előadást az egybegyűlteknél. Idézte dr. Peresz Lévi, a Haifai Orvosi Kar dékánjának *Az alvás csodálatos világa* című könyvét, amelyben tudományosan fejtegeti a témával kapcsolatos problémákat, értékes tanácsokkal látva el bennünket. Szó volt többek között az alvászavarokkal járó kellemetlen jelenségekről, a horkolásról, annak okairól, valamint a vezetés közben elalvó, közúti baleseteket előidéző sofőrökről és sok másról.

*

ÚJ KELET EST – Vadász Éva és Steiner Kristóf beszélgetés keretében számolt be a nagy múltú újság régi formájának megújításáról, jelenlegi témáinak sokszínűségéről, a jövőt illető terveikről az Új Kelet terjesztésével kapcsolatban. Elmondták, hogy az említett változások sokat javítottak az újság formavilágán és tartalmán, valamint csökkentett, kéthavonkénti megjelenésének anyagi háttérü okait ismertették a közönséggel. Felhívták a figyelmet arra is, hogy új olvasótábor van kialakulóban, mert sok fiatal is bekapcsolódik a szerkesztésbe.

*

BENEDEK ISTVÁN GÁBOR író-újságíró, sok regény és novella szerzője irodalmi estjén Sáfrán István újságíróval beszélgetett könyveiről, életéről. Most legújabb novellagyűjteményével, annak témáival ismerkedhettünk meg, s közben bepillantást nyerhettünk az író magánéletébe is. (A beszélgetésről részletesebben bal oldali cikkünkben számolunk be.)

*

A netanjai Löw Immánuel páholy 2016-17-es évada május 23-án lezárult, a páholy az őszi ünnepek után kezdi újra működését. Előadásaira, eseményekre örömmel várnak mindenkit.

Egervári Vera

HÉBER NYELVOKTATÁS

אנו לומדים עברית

Betűírástól – újságolvasásig

Egyéni módszerrel (Skype-on is)

HALMOS LÁSZLÓ

052-3260834

samsono@netvision.net.il

A szamárlétra

Ismert szó, máig sokat használjuk, ám eredetét kevesen ismerik. Mai jelentése szerint automatikus előrejutás a hivatali ranglétrán, amihez nem kell semmiféle szellemi képesség – érdemes azonban egy kicsit alaposabban szemügyre venni e különös kifejezés eredetét.

••••• Halmos Sándor •••••

A 13. század utolsó harmadától kezdve a 16. század végéig németországi, majd franciaországi és olaszországi héber kéziratokban nagyon gyakori a következő betoldás: „Befejeztetett. A másolónak ne essék baja soha, amíg fel nem megy a szamár a létrán, amelyről Jákob ősapánk álmódott.” A szólásban sokszor más állat neve szerepelt. Néhány kézirat pedig még a szamarat is ábrázolja, ahogy fel akar menni a létrán. A milánói Ambrosiana egy Szentírás kéziratában Jeremiás 10.16-nál a következő szöveg látható: „Erősödj és erősödjünk! A másolónak ne essék baja. Jehuda másolót és családját ne lehessen megszámlolni sokasága miatt. Ő (a másoló) Oroszlánnak neveztetik, örökké éljen, s menekedjék meg minden bajtól, amíg fel nem jut a tehén a létrafokon a mennyezetig.” Az illusztrátor azonban nem tehenet, hanem szamarat rajzolt, amint a létrafokra akar lépni. Héberül írja alá: chámor b'szulám (szamár a létrán).

A szólást sokan félreértelmezték, s azt hitték, hogy a másolóknak a lehetetlenség kifejezésére alkotott önkényes hasonlata: számárnak nincs esze, a létrajárás pedig ész igényel. A szamár sohasem juthat fel a létrára – tehát a másolónak nem esik baja. Sokan a lehetetlenség érzékeltetésére használt talmudi példaszóval hozták kapcsolatba, amit R. Séset (3. század) mondott R. Amramnak: „Te bizonyára Rumbeditából való vagy, ahol átviszik az elefántot a tű fokán”. Ezt a közmondást az Evangélium (Máté 19:24, Márk 10:25, Lukács 18:25) tevére változtatva népszerűsítette. (A Koránban ez az egyetlen egyenes idézet az Újtestamentumból: 7:38)

Közelebbi párhuzamot az aggádban találhatóunk: „Négy dolgot mondtak a bölcsek: ahogyan az ember fehérre tudja mosni a zsákot, úgy lehet tudást találni a bárgyúknál: ha felmegy a szamár a létrára, akkor találsz értelmet a balgáknál: ha megfér a gödölye a párduccal, akkor fér meg a meny az anyósával: s ha fogsz találni teljesen fehér hollót, akkor lelsz rendes asszonyra is.”

A közmondás a zsidóktól az arabokhoz is eljutott: „Amíg meg nem öszül a holló, s fel nem megy a szamár a létrára.” Aleppo lakóiról csodás dolgokat meséltek, s azért járhatta náluk a következő

arab közmondás: „Aleppóban a szamár is fel tud mászni a létrára.”

Így közelebb jutunk a mi szólásunkhoz is: a szamárlétra a hivatali előrejutás olyan módja, amihez semmi észbeli képesség nem kell. Még a szamár is megjárhatná. A héber forrás ismeri a szólásnak ezt a magyar értelmét is. Eljáhu b. Selómó Ábrahám Hákohen Szmirnából (17–18. sz.) így ír: „S ha ösztönöd arra csábítana, hogy lázadozz sorsod ellen, mondván (...) miért nem születtem olyan szerencsésnek, mint ama gazdagnak fia, mintha olyan üresfejű lennék is, mint ő, mivel üressége emeli őt, míg tökéletes tudásom engem a pokolba visz alá. Miért nem választom inkább a halált, mikor látom, hogy a szamár felmegy a létrán, s én a siralom völgyében vagyok.”

Hogy magyar földre hogy jutott, arra csak halvány nyomokból lehet következtetni. Egy Bártfán készült 15. századi ösnyomtatványban olvasható humoros záradék a szamárlétráról. A héberből eljutott a német nyelvbe, és innen vehettük át papok és vándordiákok közvetítésével. A régi magyar nyelv nem ismerte, csak a 19. században került a magyar szókincsbe, ahol ma is népszerű, eredete azonban feledésbe merült.

Végül álljon itt néhány idézet, melyben a magyar irodalom jeles szerzői a szamárlétrát említik.

Széchenyi István „közönséges és anynyiszor a hányiszor felhasznált szamárlétrájáról” beszél 1857-ben. A *Bolond Istók Naptárában* az áll: „Tzélyszerű, ha az úr isten hivatalt ad. De csak úgy mégysz fel fele a samarak laitorjáján, ha eszet nem ad hozzá.”

Kozma Andor 1898-ban így ír *Szatirák* című művében:

„Szamár-létra – mily unalmas!
Végig mászni – hosszadalmas.
Mint kiváló szellem szokott,
Ugrom, mindig öt-hat fokot.”

„A magyar diák az életre készült, erre a szép, magyar életre, ahol mindenki csak a sima, és egyenes utat szerette mindig. A protekcióval elérhető, a szamárlétrán megjárható, a rokonság árnyas alléjával oly elegánssá tett utakat.” (Móricz Zsigmond: *Forr a bor*, Bp. 1931)

Hogy e szólás mai korunkban aktuális-e, azt döntse el a kedves olvasó. ■

Parki hajnal

Radmila Markovic elbeszélése

Ott volt az utca túloldalán a sötétbe burkolózva, úgy, hogy a kocsmajót jól láthassa.

Várt. Kabátja gallérját felhajtotta, fejét a vállai közé húzta, már amennyire tehet, kezével nem tudott mit kezdeni, így a zsebébe dugta. Türelmesen állt a házfalnak dőlve, vagy pár lépést tett jobbra, balra, még a járda széléről rá-rálépett az úttestre, és számolgatta félhangosan a percek.

A Hold csak néha kukkantott ki a felhők mögül, és sietve távozott.

Karcsi éppen rágyújtott, amikor kinyílt a kocsmajót, megcsapta az alkoholszagtól fülledt levegő, a fénycsóva megvilágította a fénylő úttestet. Egy nő és egy férfi hagyták el a kocsmát. Nevetgéltek, átölelték egymást.

A nő pincérnő volt a kiskocsmában, és ő fülig szerelmes belé, pedig azt hitte, soha többé az életben nem lesz helye senkinek a szívében, amióta elvesztette feleségét, akibe még a gimnáziumban szeretett bele. Sajnos gyerekük nem lehetett, de talán jobb is.

Ki mondaná meg, hogy az élet váratlan, fájdalmas fordulatában a kocsmajót, a szemben levő házak ablakai, sőt az egész utca szerelemről álmodozik, amíg benne a szerelem a kétellyel vívja harcát, a kétellyel, amely szilárd fészket épített az agytekevények közé, amit kalapáccsal sem lehetne szétverni.

Valóban igaz szerelmet érez? Ha igen, akkor a lány távozása miért nem elég ok arra, hogy ne sóvárogjon utána? A kettészelt kenyeret sem lehet összeragasztani. Mindennek ellenére Karcsi úgy döntött: nem adja fel. Visszaszerzi magának, még akkor is, ha hazug az a szerelem. Fájdalom nyilallt belé, és félhangosan rebegte: miért tud ilyen szörnyű lenni ez az érzélem? Ha visszajön a lány, hol a garancia, hogy ismét szó nélkül nem hagyja őt el?

Ahogy így elmélkedett, felerősödött a szél. Ő ezt természetesnek könyvelte el magában. Égi háborúból záporosó kerekedett. A cikázó villámok keresztezték egymást, bevilágították az egész utcát, az eláztatott aszfalt szürkén fénylett, és Karcsi nevetségesnek érezte magát. Valóban ő lenne ez?

A zuhogó eső bőrig áztatta nemcsak a ruháját, de a lelkét is.

Ismét nyílt a kocsmajót. Egy férfi rohant az autóhoz, beugrott az ülésre, felvillantak a fények, és eltűnt a sűrű esőben.

Most kétség gyötri. Várjon? Ne várjon? Döntést hozott. Ha eddig kitartott, a záróra közeledik. Talán lesz szerencséje, és legalább megkérdezheti: miért? A másik mivel különb? Biztos a döntésében? Igen. Akármennyire fájó lesz a válasz, akkor is tudnia kell.

A vihar lassan húzódott a város fölül, a dörgés még tompán hallatszott, végül a villámok aransárga fényvel vonták be a távoli eget.

Nyílt a kocsmajót, kilépett a lány, szőke haján megtört a halványan égő lámpa fénye. Amint pár lépést tett az út széle felé, már ott termett a taxi. Gyors mozdulattal kinyitotta az autó ajtaját, beült, és eltávozott.

Karcsi szólni szeretett volna, de hang nem hagyta el a torkát. A lába mintha földbe gyökerezett volna. Magába roskadt, és úgy tűnt neki, nagyon sokáig, pedig csak pár percig állt mozdulatlanul, ott, a kocsmajóval szemben, egyhelyben, majd elindult az ellenkező irányba. Rótt az utcákat, maga sem tudta, miért. Belerúgott egy letört gallyba, úgy ösztönösen.

Hajnalodott, amikor a városi parkban találta magát. Leült egy padra. Ki tudná megmondani, hogy a pad vagy a kabátja volt-e vizesebb? Lucskos haját ujjával néhányszor hátra fésülte. Nekidőlt a pad támlájának, és nem gondolt semmire. Nézte a felkelő napot, aminek sugaraitól csillogtak a vízcseppek a bokrokon, a fák levelein, a virágok szirmai élettől duzzadtak, a fű, a föld és minden friss illatot árasztott. Az egész parkot betöltötte a friss, eső utáni levegő, Karcsi tüdejét teljesítve ezzel a csodálatos, éltető erővel. Körülötte minden olyan furcsa, megmagyarázhatatlan nyugalmat árasztott. Jó érzés töltötte be az egész lényét.

Felkelt, és gyors léptekkel elindult hazafelé. Igen, haza, ahol még látja volt felesége mosolyát, akivel szép volt az élet, aki nélkül is szép az élet, mint a parki hajnal, eső után. ■

Tejfel-mézzel, kókuszkrémmel

SÁVUOTI RECEPTJEINK

Ha Sávuot, akkor mindenkinek először a túrós palacsinta ugrik be, de ezen kívül persze minden jöhet, ami tejes. Sajttorták, túrós, tejfölös, zöldséges piték, rakott zöldségek és még sok minden más. Minden ízvilághoz hoztunk most receptet: édes, sós, klasszikusabb és közel-keleties ízeket.

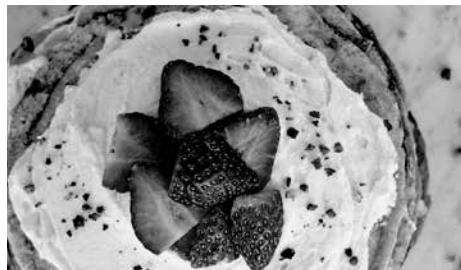
Szabó Orsi „Macesz” receptjei

Ricottás, epres-rebarbarás palacsintatorta

Elsőként, ha már palacsinta – legyen palacsintatorta! Van egy szenzációs hely a Carmel piac mellett: a Miznon Getzel. Van ott édes és sós finomság, meg mindenféle örült kombinációk, de maga a hely is irtó cuki – innen merítettem ihletet.

Hozzávalók: 20 db palacsinta, 70 dkg ricotta (vagy sima túró), 25 dkg mascarpone, 10 dkg cukor, 60 dkg eper, 1 rúd vanília, 1 citrom leve, 30 dkg rebarbara kockákra vágva

Egy serpenyőben alacsony lángon felforraltam a feldarabolt rebarbarát, a cukrot és fél citrom levét. Amikor félig megfőtt, hozzáadom az epret felkockázva (egy marékkel félreteszem a díszítéshez), a vanília kikapart magjának a felét, és gyakorlatilag jó darabos lekvárt főzök. Félreteszem, kihűtöm.

A töltelékhez a ricottát, mascarpont, a maradék cukrot, vaniliát és fél citrom levét alaposan összekeverem, és jöhet az összeállítás. A palacsintát megkenem a ricottás krémmel, elosztatok rajta egy evőkanálnyi epres-rebarbarás szósz, majd befedem a következő palacsintával, és így tovább. A legelső palacsintát is megkenem a krémmel, és szépen elrendezem rajta a friss, félbevágott epreket. Díszítésnek megszórhatjuk a tetejét lefagyasztott és darabokra tört aszalt eperrel.

Pisztáciás sajtorta

Egyszerűen imádom ezt a tortát. Az eredeti recept nem az én találmányom, de ezt a változatot én álmodtam meg, mert odavagyok a pisztáciáért. Valahogy klasszikus is, de keleties is – tökéletes a harmónia. Ennek a sütnék jó pár órát pihennie kell a hűtőben, így érdemes egy nappal előbb nekiállni, vagy reggel, ha vacsorára készítjük.

Hozzávalók: 20 dkg keksz, 10 dkg pisztácia (darálva, de nagyobb darabok is maradjanak benne), 12,5 dkg olvasztott vaj, 5 dkg kristálycukor, 70 dkg krémsajt (Philadelphia), 15-20 dkg porcukor (ízleléstől függően akár több is), 1 citrom reszelt héja, 1/2 citrom leve, 1 dl tejföl, 1 dl tejszín, 2 egész tojás, 3 tojássárgája, 2 púpos tk. étkezési keményítő.

A süttőt előmelegítem 180°C-ra, és egy tepsiben vizet teszek a sütő aljába. A kekszet finomra, a pisztáciát durvára darálom. A kekszet, a pisztáciát és az olvasztott vaját összekeverem, és szépen egy kivajazott és sütőpapírral bélelt kapcsos tortaforma aljába nyomkodom (kézzel, vagy egy pohár aljával), hogy egységes

felületet alkosson. A tortaforma oldalát is kivajazom, megszórom még egy kis pisztáciával. Betsztem a hűtőbe, amíg készül a sajtos réteg.

A szobahőmérsékletű krémsajtot kikeverem a tejföllel, a porcukorral, a citromhéjjal és -lével, a tejszínnel, a keményítővel és a tojásokkal. A krémet az alapra öntöm, és 45 percig sütöm – ekkor még úgy tűnhet, hogy nincs kész, de tovább sül még a pihentetés alatt.

Kb. 20 percig pihentetem a sütőben, aztán kivesszem, és ha már langyos, berakom a hűtőbe. Tálalás előtt a tetejét megszórom durvára darált pirított pisztáciával.

Paradicsomos, cheddar sajtos galette

A galette egy francia pite. Az a legjobb benne, hogy nagyon gyorsan elkészíthető, nem kell flancolni vele, semmi rácszás. Ahogy sikerül, rágyűri az ember a tésztát a sok finom zöldségre. Attól szép, hogy rusztikus, mindig kicsit más a végeredmény, és akár még gyerekekkel is meg lehet csinálni: családi mókának kiváló. Rengeteg változata van a pite tésztájának, az enyém tojásmentes. Ha a vaj margarinra cseréljük, akkor vegán, illetve parve finomságot kapunk. Én minden pité félre teljes kiőrlésű liszttel készítek, ettől rusztikusabb, finomabb, és nem mellesleg egészségesebb lesz.

Hozzávalók a tésztához: 22,5 dkg vaj, 32 dkg liszt, 1 tk. só, 1 tk. cukor, 120 ml víz. A töltelékhez: 80 dkg színes paradicsom, 10 dkg cheddar sajt reszelve, 1 ek. natúr sajtkrém, 2 gerezd fokhagyma, kis csokor bazsalikom, 3 ek. olívaolaj, 1 tojás
A lisztet elmorzsolom a lehetőleg jéghideg vajjal (én mélyhűtőbe teszem kb. fél órára és utána a reszelő legnagyobb, gyalultók-reszelőjén belereszelem a lisztbe), majd hozzáadom a cukrot, a hideg vizet (ebbe jégkockát teszek, hogy biztos jó hideg legyen). Gyors mozdulatokkal összegyúrom, majd gombócot formázok belőle, folpackba csomagolom és hűtőbe teszem fél-egy órára.

Egy nagyobb tepsit sütőpapírral kibélelek, és a kisujjnyi szeletekre vágott paradicsomokat enyhén sózva 35 percig sütöm, félidőben átforgatva – így nem áztatja

majd el a tésztát a paradicsom kisült leve.

Sütőpapírt teríték egy tepsire. A tésztát lisztezett gyűrűdeszkán kinyújtom, majd óvatosan a sodrófára tekerve átemelem a tepsire. Ebből a mennyiségből akár két kisebb galette is kijön. A tésztát picit megkenem a krémsajttal, figyelve, hogy a peremétől két ujjnyit szabadon hagyjak. Rászórom a cheddar sajtot, majd szépen elosztatom rajta a sült paradicsomokat. Fokhagymaszleteket dugok közéjük, megszórom sóval és őrölt borssal, a szélén szépen felhajtom. Lekenem a szélét a felvert tojással és 25-30 percig sütöm.

Steiner Kristóf vegán receptjei

Fehérbabpüré retikkel, zöldborsócsírával

Hozzávalók (személyenként): 1/2 konzerv fehérbab, 3 evőkanál olívaolaj, 3 ek. kókuszkrém, 1 gerezd fokhagyma, 1/4 vöröshagyma, só, bors, 3 retek, 1 marék zöldborsócsíra, vagy zsenge hüvelyes borsó

A babot lecsepegtetem, majd a többi nedves hozzávalóval együtt krémesre keverem a botmixeremmel. Olyan állagot kell kapjon, mint egy könnyű humusz.

A retket vékonyka szeletekre vágom, a hagymát kövérkés holdacsókra nyeselem.

Egy serpenyőbe olívaolajat csepegtetek, sózom, borsozom, belepréselem a fokhagymát, rádobom a hagymaleveleket, majd mehet rá a retek is – mindkét oldalán 2-3 percen át grillezem.

A babkrémet egy tányérra pakolom, a sült retket ráhalmozom, majd feldíszítem a ropogós zöldborsócsírával. Tökéletes előétel, péksüteménnyel isteni reggeli, vagy késő esti büntudatmentes „midnight snack” a nachos mellé.

Vegán sajtorta

Hozzávalók (12 szeletes tortához): 1 konzerv csicseriborsó lecsöpögtetve, megmosva, 1 bögre (kb. 3 dl) kesudió, 1 csomag zabfalat, vagy más omlós keksz, akár glutén- vagy cukormentes, 10 deka kókuszszír, 1/2 csésze kókuszkrém, 2 evőkanál kukoricakeményítő, 1 citrom leve és héja, 1 csipet fahéj, 1/3 csésze agávé- vagy juharszirup, esetleg nyírfacukor. A tetejére: én juharsziruppal karamellizált fahéjas sütőtökrémet készítettem, de házi lekvár, esetleg csokoládéval összeolvasztott mogyoróvaj is remek választás lehet.

A süttőt 180 fokra melegítem. Egy lábosban vizet forralok, és belezuttantatom a kesudiókat, majd félrehúzó, és hagyom,

hogy alaposan megduzzadjanak, megpuhuljanak. Akár egy éjszakát is állhatnak, de sietősen fél óra is elég nekik.

A konyhai robotgépben morzsává töröm a zabfalatokat kb. 3 evőkanál kókuszszírral – de sajtreszelő nagylyukú oldalán is működik a dolog. Ezután kézzel összedolgozom a zsiradékkal a kekszmorzsákat. A keveréket egyenletesen belenyomkodom a kapcsos tortaforma aljába, majd jöhet az édes krém.

A lecsepegtetett kesudiót, a csicseriborsót, a maradék kókuszszírt, a kókuszkrémet, a citrom lereszelt héját és levét és a fahéjat botmixerrel homogén krémmé keverem, majd fakanállal alaposan eldolgozom benne a keményítőt is, és a keksz-alapra simítom. Az állaga olyasmi kell legyen, mint egy sűrű humusz textúrája.

Ugorhat is a sütőbe 25-35 percre – ha nagyon pirul a teteje, ráborítok egy sütőpapírt. Közben elkészítem a toppingot: erdei gyümölcs-mártástól egyszerű juharszirupon át karamellszószig bármi játszhat.

A megsült tortát rácson hűlni hagyom. Langyosan a túrótortára emlékeztet, jéghidegen pedig klasszikus „New York sajt-torta” flingje van.

„Paletas” jégnyalókák

Hozzávalók: 1 csésze friss gyümölcs, 1/2 csésze kókuszkrém (vagy 1/2 banán és 1 reszelt alma, összeturmixolva), 4 ek. gyümölcslé, 1 tk. agávé- vagy juharszirup

A gyümölcsöket akkora darabokra vágom, hogy beférjenek a jégkrémformába, és azért szépek is maradjanak. A hűtőbe teszem őket egy edényben, így a kiengedett levét is használhatom majd.

A kókuszkrémet (vagy gyümölcs-pürét), a gyümölcslevet és az agavénektárt botmixerrel simára keverem – mehet bele a felaprított gyümölcs leve is. A formába kanalazom a mixet és a gyümölcstarabokat felváltva. Gyengéden az asztalaphoz ütögetem, hogy a felesleges légbuborékok eltűnjenek. Minimum öt órán át fagyasztom. Ha nehezen jön ki, a formát egy pillanatra meleg vízbe mártom.

Extra tipp: gyümölcslel helyett pezsgővel is csodálatos, és kerülhet bele mindenféle más móka is – például mák, pörkölt kávészemek, vagy vegán gumicukor.

Borgula András

„Minden édes, mint a méz! (Hakol dvas!)” – szoktam mondani, ha kérdezik, hogy vagyok. 1999-ben hallottam ezt egy katonámtól, aki épp a Golán-fennsík kegyetlen hideg telében a fegyverraktár bejáratát őrizte. Én voltam az ügyeletes tiszt, teát vittem neki. Azóta ez a mottóm, történjen bármi.

Negyvenkét év alatt egész sok minden történt. Ilyenkor minden hiú ember igazi dilemma elé kerül. Mit hagyjak ki? Mit írjak meg? Mi a lényeg? Mi van, ha a lényegét már leírtam a fent vas- tagon szedett szövegben? Megvan! Megírom, miért írok ebbe az újságba, és miért nagy megtiszteltetés (de komolyan), hogy én lehetek a hónap szerzője. Íme.

Budapesten élek, a Gólem Színházat vezetem (nem egyedül), és közben a Judafest és a Budapesti Zsidó Filmfesztivál kreatív csapatának vagyok a vezetője. Szerencsés vagyok, mert azt csinálhatom nap mint nap, amit szeretek, és olyan emberekkel, akiket igazán nagyra becsülök, sőt még szeretem is őket. Mindehhez van egy fantasztikus családom, és ha egyszer még pénzt is fog valaki fizetni a munkámért, az lesz ám a csodaság! Na de nem hullott ám az ölemből mindez. 1995-ben alijáztam, és a középiskola kedvencéből egy sima százezredik olé hadás lettem. Nyolc évig éltem Izraelben, és van egy lecke, amit nagyon megtanultam, ez segített mindahhoz, ahol most vagyok. Ez pedig a hit a közösség

erejében. Legyen az lakóközösség, katonai egység vagy éppen szintársulat, mert „egyedül nem megy! (ha-ha-ha-ha)”

Csak együtt lehetünk sikeresek, csak közösen, összefogva változtathatunk a világon, tehetjük jobba, élhetőbbé, igazságosabbá. Ezért fontos számomra, hogy ha tehetem, segítek. Főzők rászorulónak, mert egyszer még én is kerülhetek ilyen helyzetbe, segítsek ajtót nyitni a zsidó közösségbe, mert nekem is segítettek anno, és foglalkozom például az Izraelben élő magyar anyanyelvűekkel, mert tudom, nem egyszerű ma Izraelben élni.

Így ha továbbra is igényt tart a csodálatos magazin csodálatos csapata (de komolyan) egy budapesti Gólem szavaira, akkor még találkozunk. És talán egyszer egy színdarabbal is kijutunk. Addig látogassanak meg itt Pesten a Gólem Színházban, és ne felejtsek: együtt könnyebb! ■

FOTO: GÓLEM SZÍNHÁZ

Chili és vanília

Mautner Zsófi vagyok, 2005-ben kezdtem el írni a gasztroblogomat. Közgazdászként akkor még brüsszeli diplomata voltam, szabadidőmben, hobbiként foglalkoztam gasztronómiával. Soha eszembe sem jutott, hogy a szenvedélyemből egyszer gyönyörű hivatás lesz.

Főzős családban nőttem fel, anyukám egy kicsi alföldi faluból, Kunmadarasról származik, innen hoztam a rusztikus magyar konyha, a falusi ízek szeretetét. Apukám szülei asszimilálódott pesti zsidók voltak, nagymamám tanította meg a hétköznapi főzés szépségét és ételeit és a tökéletes macszgombóc titkát.

Több mint tíz éve, amikor a blogomat elkezdtem írni, diplomataként dolgoztam Brüsszelben. Nem volt pályaváltási ambícióm, csak temérdek közölnivalóm. 2009-ben, Brüsszélből Budapestre költözve aztán végleg magam mögött hagytam a diplomáciai pályát, és egészen az új hivatásnak szenteltem magam.

Eddig összesen 11 szakácskönyvem jelent meg, három évig vezettem televíziós főzőműsort, világszerte számos országban tartottam és tartok magyar főzőbemutatókat. Főztem például a jeruzsálemi nemzetközi könyvfesztiválon, ahol imádta a közönség a színes tarhonyasalátámat, a török ihletésű, börekszerűen tálalt krumplis tésztát és a pirított mákos, mini szilvás gombócot.

Tel Aviv az egyik kedvenc „evővárosom, a termelői piac alapítójával nagyon jó barátságot kötöttünk, ő mindig ellát az aktuális titkos tippekkel.

A kultúrák és emberek sokszínűsége iránti tisztelet, a nyitottság, az utazás szeretete számomra a legfontosabb értékek, ezek nagy hatással vannak a főzésemre is. Számos országban jártam, most is sokat utazom, ezeket a kulináris tapasztalatokat pedig szívesen beépítem a hétköznapi konyhámba. Amit főzők: határtalan házikoszt, sokfűszerrel és sok színnel. ■

chiliesvanilia.hu

FOTO: FRANKPÉTI

Gyakorlati tudnivalók friss oléknak

AZ ISRAELI TÁRSADALOM- ÉS EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁSI RENDSZERRŐL

Alijázni, beilleszkedni egy a megszokottól eltérő közegbe, nyelvet tanulni, munkát és megélhetést biztosító elfoglaltságot találni az élet valameny-nyi időszakában megterhelő vállalkozás. Sorozatunkkal az Izraelben érvényes szabályozások megismerésében igyekszünk segíteni. Ezúttal a társadalom- és egészségbiztosítás rendszerét mutatjuk be.

A Nemzeti Társadalombiztosító (*Bituah Leumi*) adó formájában gyűjti a társadalombiztosítási, valamint az egészségbiztosítási járulékokat.

TB-JÁRULÉK ÉS EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁSI JÁRULÉK

Minden 18 évnél idősebb izraeli állampolgár, illetve izraeli állandó lakóhellyel rendelkező lakos köteles **társadalombiztosítási hozzájárulást** és **egészségbiztosítási járulékot** fizetni. A társadalombiztosítási hozzájárulás legkisebb összege 151 NIS, az egészségbiztosítási járuléké 95 NIS. Ezt azok fizetik, akik nem dolgoznak, illetve nem rendelkeznek jövedelemmel. Az új bevándorlók az alijázástól számított 12 hónapig nem fizetnek járulékot. Ez a támogatás is része a bevándorlási kosárnak (*szál klita*). (Kivételt képez, ha az új bevándorlónak év közben jövedelme, bevétele keletkezik.)

NYUGDÍJJÁRULÉK ÉS SZOCIÁLIS TÁMOGATÁSOK

A Nemzeti Társadalombiztosító (*Bituah Leumi*) a járulékesbeszedésen túlmenően a **nyugdíjbiztosítás**, valamint az egyéb **szociális támogatások** rendszerét is működteti. Többek között a következő támogatásokért, juttatásokért is felelős

- nyugdíj (időskori járadék) (*Kitzbát Zikná*),
- rokkantsági járadék (*Nechut*),
- családi pótlék (*Kitzbat Yeladim*),

- gyes (*Hufshát Lidá*),
- szülési támogatás (*Máánák Lidá*),
- munkanélküli segély.

A rendszer szigorúan a rászorultság elve alapján működik. A szociális támogatások rendszerének sajátossága, hogy a Bituah Leumi rendszerén kívüli támogatások (pl.: laktórtámogatás, önkormányzatok helyi támogatásai) is a Bituah Leumi által megállapított rászorultsági szint szerint kerülnek megállapításra.

AZ ISRAELI EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁSI RENDSZER

Az egészségbiztosítás rendszere Izraelben, annak ellenére, hogy magánkézben lévő egészségbiztosító társaságok (*Kupat Holim*) versenyén alapul, betegcentrikusan működik és a humánszolgáltatások maximumát nyújtja. Jellemzője a magas színvonalú betegellátás és a hálapénz teljes hiánya.

Az egészségbiztosítók között biztosított és szabályozott az átjárhatóság. Minden biztosítóra jellemző, hogy nagyon magas a megelőző vizsgálatokra fordított idő- és költségfordítás. A rászoruló magas szintű kórházi ápolást kap, aki viszont kellő indoklás nélkül veszi igénybe kórházi kezelést, orvosi ügyeletet, betegszállítást, annak a biztosító nem téríti a költségeit – márpedig az egészségügyi ellátás biztosítás nélkül borsos áron működik.

Minden egészségbiztosító saját adatbázissal rendelkezik, így minden biztosítottra vonatkozó egészségügyi információ központilag elérhető, akár laboratóriumi leletekről, akár orvosi diagnosizokról van szó. Ezzel orvosváltás, vagy szakorvos felkeresése esetén is elérhető az új orvos számára a biztosított kórtörténete. (A személyes adatokat, leleteket csak az orvos, illetve maga a páciens tudja megtekinteni.) Egyébiránt minden rendelésben van egy bankautomatához hasonló

terminál is, amin ha lehúzzuk az egészségügyi kártyát, akkor lekérhető a biztosított valamennyi vizsgálatának a lelete. (Mindezek elektronikus úton, az otthoni számítógépünkön is elérhetők.)

Az egészségügyi szolgáltatóhoz történő regisztráció során érdemes tájékozódni az adott egészségbiztosító társaság alkalmazásában álló, vagy a társasággal szerződésben lévő szakorvosok és háziorvosok listáját illetően. (Tapasztalat, hogy külön kérésre a magyar nyelven is beszélő háziorvosok listáját is meg lehet kapni.)

Az izraeli egészségbiztosítási rendszer a szolgáltatások mértékét illetően kétszintű. Egyrészt adott egy **alapbiztosítás**, amit az egészségbiztosítási járulékfizetés fejében kap a biztosított. Az alapbiztosításban lévő szolgáltatásokat törvény szabályozza, akárcsak azt, hogy milyen gyógyszerek tartoznak bele. (Ez az egészségügyi szolgáltatási kosár). Az egészségügyi szolgáltatók ezt kiegészítik különféle tartalmú csomagokkal. Ez a **kiegészítő biztosítás** (*Supplemental Insurance/bituah maslim*), mely külön havidíj fejében vehető igénybe.

Izraelben **vizitdíjat** kell fizetni (háziorsvosi vizsgálat után 6 NIS, kórházi járóbeteg-ellátás esetén 25 NIS) azonban ezt negyedévente csak egy alkalommal kell megfizetni, a közbenső vizsgálatok után nem. (A vizitdíjat nem közvetlenül az orvosnak kell adni, hanem a bankszámlát terhelik meg ezzel a tétellel.)

A hálapénz ismeretlen fogalom, egészségügyi dolgozók nem kérhetnek, és nem is fogadhatnak el hálapénzt. (Ez a gyakorlatban is így van, sértésnek számít annak felkínálása, az elfogadása pedig bűncselekmény.) ■

Forrás: Choma Alapítvány shalom-olim.com

Hogyan mérik a sikert a szent iratok?

LEGYEN GYERMEKED, MINT ÉGEN A CSILLAG

A siker két hagyományos mérőeszköze a pénzügyi és a családi állapot vizsgálata. Mindkettő megjelenik a népszerű *Hamavdil pijut* (a szombat és a hétköznapok elválasztásának imája) kezdetén, melyet általában *mocej sábatkor* (a szombat kimenetelekor) mondanak: *Ziréjnu vekáspájnu jirbe káchol vekáochávim* – Ő növeli utódainkat és gazdagságunkat, mint a homokot, és mint éjszaka a csillagokat. Ettől a túlzott gazdagság iránti kérelmetől néhány régi *szidúrban* (imakönyvben) eltekintettek, a cenzúra miatt. Vilniusi Illés rabbi idejében (GRA, XVIII. század) a *káspájnu sloméjnura* változott, mert a *Talmud* (Brachot 50a) szerint gazdagságot kérni nem helyes. Ez a változtatás nem maradt fenn. Egy középkori askenázi *szimanim* (szimbolikus ételek fogyasztása) szokás Ros Hasanakor, azaz a zsidó újévkor, a Rubia (bab vagy görögcséna) részénél recitálni: *sejirbu nechászejnu* (Ravia 547, összehasonlítva az Agudával, a Keritot 6a-ban), a *zchujotéjnu* helyett. A 19. század elején Mózes Szofer rabbi (Chatam Szofer, Pozsony, Responsum 1:67) azt állította, hogy a *Hamavdil* eredeti verziója *káspájnu, ziréjnu* volt, csak úgy, mint a jom kipuri *Mahzorban* (ünnepi imakönyvben). Szekvenciálisan *káspájnu* párosítható a *chol*-al, mint Salamon királyságának gazdagsága (1 Királyok 10:27), *ziréjnu* a *kochávim*-mal párosul, mert a siker a gyermekek esetében nemcsak mennyiségükben, hanem nagyszerű minőségükben is mérhető: ragyognak, mint a csillagok.

A *Sanzer Rov* (Sefa Chaim, 422. o.) szerint, ha valakinek gyermeke van, de nincs pénze őt a Tóra ismereteire taníttatni, akkor azok *chol* módjára a porba ereszkednek. A gazdagság elsődleges célja, hogy lelkileg felemelje a gyermekeket a *kochávim*-ba. Így a jólét és a gyerekek együtt dolgoznak a siker érdekében.

Leor Jacobi

A *jirbe* szó, amely mind a *káspájnu*, mind a *ziréjnu* esetében jövőidejű (növekedni fog), és nem a várt jelenidő (növekedik). Ennek az az oka, hogy a jövőbeli siker nagyobb cél, mint a mai siker. Igaz jutalom csak az eljövendő világban van. Amikor pedig egy gonosz ember sikeres, a *Talmud* úgy utal rá, mint *hásáá meszácheket lo*, csak átmeneti a sikere.

A jövő sikere ebben a világban azonban késettethető! Olyan módokon, melyeket előre nehéz elképzelni. A hászid kisvárdai (Kleinverdein) Ábrahám Joszef rabbi egy személyes történetet mesélt el (Ibid, 458. o.). A 19. század közepén az apjának nem voltak még fiai, csak lányai, így a Sanzer Rovhoz utaztak, hogy áldást kérjenek. A Rebbe arról tájékoztatta, hogy lesz fia. A hászid annyira hitt a bölcsben, hogy hazatérése után azonnal regisztráltatta a jövőben megszülető Ábrahám Joszef nevű fiát a helyi hatóságnál, és befizette a szükséges regisztrációs díjat. Két év telt el, és a felesége teherbe esett. Nagy reményeik voltak. Azonban ismét lányok születtek! A hászid azonban továbbra sem vesztette el az ígéretbe vetett hitét. Újabb 7 év telt el, és végül a felesége egy fiút szült. Ez csak a kezdete volt a később érkező sikernek.

Ábrahám Joszef egészséges és erős volt, és nagy lelkesedéssel készült az osztrák-magyar hadseregbe. 19 éves korának mondta magát, de valójában mindössze 10 éves volt, így érthetően alkalmatlannak nyilvánították testi hiányosságok miatt. Harminchárom évvel később, az első világháború kitörésekor az egészséges férfiakat egészen 52 éves korig besorozták. Ábrahám Joszef ekkor 43 éves, egészséges és erős, de mivel a hadsereg dokumentumai szerint – első hazugságának köszönhetően – 9 évvel idősebb volt, újra mentesült a katonai szolgálat alól. *Beháclóchó!*

Misna magyarul

Rovatunkban Uri Asaf egyedülállóan fontos Misna-fordításából csemegézünk, Ezúttal a 1. traktátusból a Zraim rendből. A magyarázatokkal ellátott magyar nyelvű kiadás az eredeti, arámi szöveg alapján készült.

BRÁCHOT: MISNA 9/5

Az ember épp úgy áldja a rosszat, mint ahogy áldja a jót, mert azt mondták: „Szerezzed azért az Urat, a te Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes erődből.” Teljes szivedből, mindkét hajlammal, a jó hajlammal és a rossz hajlammal; Teljes lelkedből: Még ha el is veszi a lelkedet; Teljes erődből [vagyis] minden vagyonoddal. Másik magyarázat: Teljes erődből, [vagyis] bármilyen mérték szerint ítéld, légy hálás neki (nagyon-nagyon).

Az ember ne viselkedjen illetlenül a keleti kapuval szemben, mert az a Szentek Szentjére néz. Senki ne lépjen a Templom hegyére vándorbottal a kezében és poros lábakkal, és ne használja átjárónak, és még kevésbé jusson eszébe köpni. Akik áldást mondtak a Szentélyben, úgy mondták: min háolám [örökké-

valóságtól]. De amikor romlást hoztak a minim, mondván, hogy csak egy világ létezik, úgy döntöttek [a bölcsék], hogy úgy mondják: Az örökkévalóságtól az örökkévalóságig [min háolám ad háolám]. És úgy döntöttek, hogy köszöntéskor az Úr nevét meg kell említeni, mondván: „És imé Boáz kijöve Bethlehemből, és monda az aratóknak: Az Úr legyen veletek! És ők mondanak neki: Áldjon meg téged az Úr!” (Ruth 2, 4); [vagy „megjelenék néki az Úrnak angyala] és monda néki: Az Úr veled erős férfiú”; és azt is mondják: „Meg ne útáld a te anyádat, mikor megvénhedik” (Pélida 23, 22); és azt is mondják: „Ideje, hogy az Úr cselekedjék, meggrontották a te törvényedet” (Zsolt 119, 126). Rabbi Nátán azt mondja: Mivel meggrontották a te törvényeidet, ezért ideje, hogy az Úr cselekedjen. ■

TANÁR ÚR KÉREM

Halmos László összeállítása

KÉRDÉSEK

- Hol említi a Biblia először Jeruzsálemet?
- Jeruzsálem héber neve Jerusálajim. Nem többes, hanem kettes számú végződéssel, mint minden páros szerv vagy dolog (éjnjajim: szemek, oznajim: fülek, náalajim: cipők stb.) neve. Miért?
- Hányszor említi a Tanach Jeruzsálemet?
- Mi a város nevének a jelentése?
- Jeruzsálemet a világ köldökének (tábur háolám), kozmikus kiindulópontjának is szokás nevezni. Miért?
- Izraelben város viseli Jeruzsálem egyik nevét. Melyik?
- A Salamon király által építtetett Első Szentélyben volt egy, a természeti tör-

- vényekkel nem magyarázható tárgy. A babilóniai száműzetésből visszatértek által épített Másodikban már nem. Mi volt az?
- A zsidó istentisztelet helye hagyományosan a Jeruzsálem szívében emelkedő Templomhegy volt. Az arra épített Templom helyett ma a Nyugati fal (Sira-tófal vagy Kotel) a zsidóság legszentebb helye. Minek a fala volt a Nyugati fal?
 1967. június 7-én, a hatnapos háború harmadik napján a Cáhál, az Izraeli Hadsereg ejtőernyősei visszafoglalták Jeruzsálem Óvárosát, benne a Templomhegygel és a Nyugati fallal. Köszönet a Jóistennek – és a BBC rádióknak! Miért?

VÁLASZOK

- Ha nem is a teljes nevén, de már Mózes I. könyvében (14:18) említi Sálem-et, amelynek királya, Málkicedek kenyérral és borral fogadta a csatából visszatérő Ábrahám ósátyánkat.
- A zsidó hagyomány szerint két Jeruzsálem van: egy égi, „Jerusálajim sel máalá”, és egy földi: „Jerusálajim sel mática”.
- Összesen 632-szer.
- Valószínűleg az Ir Salom, azaz a Béke Város kifejezésből származik.
- Jeruzsálem, benne Moria hegye, a későbbi Templomhegy vallások, kultúrák találkozáspontja. A zsidó hagyomány szerint Isten innen vette a „föld porát”, amelyből Ádámot teremtette, de itt hozta az áldozatot a bárka megfeneklése után Noé is, és ugyanitt volt kész Izsák feláldozni Jákobot.
- Ariel (kb. „Isten oroszlánja”), a Somronban. A név Jeruzsálem egyik elnevezése (Ézsaiás 29:1), miután jelképe az oroszlán.
- Az egyiptomi kivonulás után, a sivatagban megépített Frigyláda, amelynek se-

- gítségével a főpap emberi nyelven tudott kommunikálni Istennel (pl. I. Sámuel 3:4-8). Az Első Szentélyben még megvolt a Frigyláda, a Másodikban már nem.
- A Nyugati fal, a Kotel hámaárávi a Templomhegyet egykor körbevevő négy támfal egyike. A fal teljes hossza 488 méter, de ebből mindössze 57 méter látható az előtte 1967-ben kialakított térről. Teljes magassága a talapzatától a legmagasabb kősorig 32 méter, ám ebből csak 19 métert láthatunk, a többi, a leghatalmasabb kősorok a térség szintje, vagyis a föld alatt vannak.
 - Visszaemlékezők szerint a hatnapos háború második napján a néhai Menáchem Begin, aki a háború kitörésekor tárca nélküli miniszter volt, a BBC adását hallgatta. Jeruzsálemről és az ott állomásozó jordán légiőről volt szó. Begin azonnal érintkezésbe lépett a vezérkarral, és kérdőre vonta a felelős tiszteket: Jeruzsálemmel mi lesz? Ekkor született a döntés: az ejtőernyősöket küldik az Óváros felszabadítására...

Nemzetközi show turné
Az operett projekt
Bálostermi operettek

20

fellépő

TENOROK, SZOPRÁNOK, ZENEKAR, BALETT-TÁNCOSOK, JELMEZÉK ÉS LÁTVÁNYS KOREOGRÁFIA

Dalok magyarul

Tenor és szoprán énekesek, zenekar és balett-táncosok elővenítik meg Kálmán Imre, Johann Strauss, Abraham Pál, Giuseppe Verdi, Lehár Ferenc és sok más alkotó legismertebb áriáit. Részletek hangoznak majd el a következő művekből: Szilvia, A bajaderek, Marco Polo, A denevér, Viktória, Bál a Savoyban, A cigánybáró, illetve válogatott musicalekből és olasz dalokból. Ünnep ez a fülnék és a szemnek

<p>Yokneam Ilit Színház Június 1, csütörtök 20:30 Jegyek: 04-9893401 052-8990005 Weboldal: www.hasharon.net</p>	<p>Kiryat Mockini Színház Június 3, szombat 21:00 Jegyek: 04-8806020 Weboldal: www.mozkin-theater.co.il</p>
<p>Názaret Ilit - Heichal Hatarbut Június 4, vasárnap 20:00 Jegyek: Lilach Produkciók 052-2662033 Weboldal: www.lilach.smartticket.co.il Helyszín: 04-6467468</p>	<p>Modiin Heichal Hatarbut Június 5, hétfő 20:00 Jegyek: 08-9737333 Weboldal: www.shows.org.il</p>
<p>Wix terem, Weizmann Intézet, Rehovot Június 7, szerda 20:00 Jegyek: 089467890 Weboldal: www.lotus-online.co.il</p>	<p>Beer Seva Heichal Hatarbut Június 8, csütörtök 20:30 Jegyek: Sefa *8949 Weboldal: ticket4u.co.il</p>
<p>Carmiel Heichal Hatarbut Június 11, kedd 20:30 Jegyek: 04-9881111 weboldal: www.htk.co.il</p>	<p>Kfar Szaba Heichal Hatarbut Június 10, szombat 21:00 Jegyek: 09-7640810/1 Weboldal: www.tarbut.kfar-saba.muni.il</p>

Kedvezményt biztosítunk a következő szervezetek tagjainak:
Hever, Pedagógusok Szakszervezete, Tov, Pedagógusok Szervezete, Behatzdaa, Rendőrök Alapja.
A szervező elérhetősége: Hasharon 03-5400551 www.hasharon.net
vagy mobiltelefonon: 052-3254698
20% kedvezményre jogosít ennek a kuponnak a bemutatása a pénztárban.